

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
katedra primární pedagogiky

Komunikace mezi učitelem a rodiči jeho žáků
Communication between teacher and parents of his pupils

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Anna Tomková, Ph.D.

Autor diplomové práce: Markéta Vachulová

Studijní obor: učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Forma studia: prezenční

Diplomová práce dokončena: březen, 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Komunikace mezi učitelem a rodiči jeho žáků vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: ..... Vlastnoruční podpis: .....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala své vedoucí práce PhDr. Anně Tomkové, Ph.D. za veškerou podporu, trpělivost a celkový přístup k vedení mé práce. Rovněž bych chtěla poděkovat všem pedagogům, kteří mi v rámci výzkumu věnovali svůj cenný čas. Díky patří i mé rodině a přátelům za jejich pomoc, podporu a trpělivost.

ABSTRAKT

Práce se zabývá problematikou komunikace třídního učitele a rodičů jeho žáků v prostředí prvního stupně základní školy. Zkoumá současnou pozici tématu v rámci českého školství a některé vzdělávací programy a iniciativy orientující se na tuto oblast práce učitele. Dále mapuje formy komunikace, které může učitel využívat, jejich výhody a nevýhody. V rámci čtyř případových studií a jejich závěrečného srovnání zkoumá přístup konkrétních učitelů k výběru forem komunikace s rodiči a tvorbě celkové struktury komunikace s nimi. Popisuje zvolené formy komunikace jednotlivých třídních učitelů, zdroje informací o možných formách a také faktory, které učitele při volbě jejich užívání ovlivňovaly. Jednotlivé studie dává do kontextu a zjišťuje společné i rozdílné prvky. Rovněž se dotýká otázky přípravy budoucích učitelů na tuto oblast. V rámci výzkumu je možné sledovat zejména osobitý přístup jednotlivých učitelů ke zkoumané problematice.

KLÍČOVÁ SLOVA

Komunikace školy a rodiny, formy komunikace, zkušenost učitele, Začít spolu, Rodiče vítáni.

ABSTRACT

The thesis deals with the communication of class teacher with the parents in primary school. The current position of this topic within the Czech education system is examined. Educational programs and initiatives focusing on this area of teacher's work are studied. Specific forms of communication available to teachers are presented with their advantages and disadvantages. Four case studies and their final comparison examines teachers' approach to the selection of specific forms of communication and the formation of the overall structure of communication with parents. Case studies describe the forms of communication used by individual teachers. Sources of information about the possible forms of communication, as well as factors that influence the teachers are presented. Individual studies are evaluated in the context of the others and their common and different features are identified. The issue of training of future teachers in this area is discussed. Individual approach of teachers to this topic is observed.

KEY WORDS

Family-School communication, forms of communication, the experience of teachers, Step by Step.

ANOTACE

Práce se zabývá problematikou komunikace třídního učitele a rodičů jeho žáků v prostředí prvního stupně základní školy. Zkoumá současnou pozici tohoto tématu v rámci českého školství a některé vzdělávací programy a iniciativy orientující se na tuto oblast práce učitele. Dále mapuje formy komunikace, které může učitel využívat, jejich výhody a nevýhody. V rámci výzkumu se zaměřuje na přístup konkrétních učitelů k výběru forem komunikace s rodiči a tvorbě celkové struktury komunikace s nimi.

ANNOTATION

The thesis deals with the communication of class teacher with the parents in primary school. The current position of this topic within the Czech education system is examined. Educational programs and initiatives focusing on this area of teacher's work are studied. Specific forms of communication available to teachers are presented with their advantages and disadvantages. Four case studies and their final comparison examines teachers' approach to the selection of specific forms of communication and the formation of the overall structure of communication with parents.

OBSAH

Úvod	8
Teoretická část	9
1. Téma komunikace s rodiči v současném pojetí základního vzdělávání.....	10
2. Chceme komunikovat a spolupracovat? A spolupracujeme?	17
3. Obsahy komunikace	18
4. Komunikace s rodiči v mateřské škole	19
5. Některé programy akcentující komunikaci s rodiči žáků	21
6. Iniciativa a značka Rodiče vítání	24
7. Formy komunikace nabízející se k užití učitelům 1. stupně ZŠ	26
8. Nejužívanější formy komunikace na 1. stupni ZŠ	51
9. Závěr teoretické části	53
Praktická část	54
1. Výzkumný problém.....	55
2. Použité metody sběru dat	57
3. Zkoumaný vzorek	59
4. Průběh výzkumu	60
5. Případová studie č. I. – paní učitelka Kateřina.....	63
6. Případová studie č. II. - paní učitelka Adéla	74
7. Případová studie č. III. - paní učitelka Lucie	85
8. Případová studie č. IV. - paní učitelka Martina	97
9. Doporučení k přípravě budoucích učitelů.....	108
10. Srovnání a diskuse.....	110
Závěr.....	119
Literatura a další zdroje.....	121
Seznam příloh	125

ÚVOD

Je to složitý, jedinečný a interdisciplinární proces, který je ovlivňován specifickými podmínkami konkrétní školy a rodiny a měl by být vnímán ve všech souvislostech. Tak se o spolupráci školy a rodiny vyjádřila Yveta Pecháčková (PECHÁČKOVÁ, 2010, Praha) a já s ní nemohu nesouhlasit. Domnívám se, že komunikace s rodiči je podstatnou součástí práce učitele, zvláště třídního učitele. Tato oblast přitom asi není tím, co si mladý člověk představí, pokud se rozmýšlí, jakou profesí by v životě chtěl vykonávat. Budoucí učitelé se zaměřují spíše na samotnou práci s dětmi, která je jistě základem profese, ale bez spolupráce s rodiči nemusí být tak efektivní, jak by mohla.

Komunikace s rodiči začíná již od prvního dne vyučování a nezřídka ještě dlouho předtím, než začne učitel pracovat s dětmi (například v rámci dne otevřených dveří školy, při zápisu, schůzce pro rodiče budoucích prvňáků a podobně). Budoucí učitel se tedy s touto oblastí své práce setká velice brzy a nemá mnoho času se na ni připravit. Proto se domnívám, že stejně jako pro mě mohou být praktické příklady komunikace s rodiči pro ostatní učitele, zejména ty začínající a budoucí, přínosem. Teorii v této oblasti pokládám za důležitou, nicméně konkrétní výpovědi učitelů z praxe považuji za nejpřínosnější a nejpřístupnější variantu, která mě umožní právě ono vnímání ve všech souvislostech, které bylo zmíněno v úvodu.

Téma komunikace s rodiči se v poslední době dostává větší pozornosti a učitelům se nabízí stále více forem komunikace, které mohou užívat. Orientace v rozmanité nabídce může být pro začínajícího učitele obtížná, a přitom nastavení možností vzájemné spolupráce s rodiči a vytvoření jakési osobní struktury komunikace s nimi začíná již na začátku školního roku nebo i dříve, jak bylo uvedeno výše. Proto se v tomto výzkumu budeme zabývat právě formami komunikace, které se v současné době nabízejí k užití učiteli 1. stupně základní školy, a formám, které ve své praxi konkrétní učitelé užívají.

TEORETICKÁ ČÁST

1. TÉMA KOMUNIKACE S RODIČI

V SOUČASNÉM POJETÍ ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Chceme-li se zabývat komunikací třídního učitele s rodiči jeho žáků, je důležité nejprve popsat, proč k této komunikaci vlastně dochází a proč by k ní docházet mělo.

V předškolním věku to byli rodiče, kdo se staral o zdárný, harmonický a také spokojený vývoj dítěte (pokud pomineme docházku do mateřské školy, která není povinná pro všechny děti a které se budeme věnovat v kapitole č. 4). Jakmile však jejich dítě nastoupí do základní školy, přebírá část této práce právě škola, pro rodiče zastupovaná z velké míry třídním učitelem. Od tohoto okamžiku je rozvoj dítěte i zájmem učitele. Zde by se tedy měl zájem rodičů a učitele potkat. Obě strany mají, podle mého názoru, co nabídnout a bez jejich spolupráce nebudou využity všechny možnosti podpory dítěte. Pokud totiž škola a rodina budou mít stejný cíl, ale nedojde k oboustranné podpoře, může velmi jednoduše nastat situace, kdy bude mít jejich působení tak odlišné pojetí, že bude vzájemně kontraproduktivní. Nad to dítě přijímá školu z velké míry tak, jak ji přijímají jeho rodiče, a to je dalším důvodem k vzájemné spolupráci.

Jak výrazné může být ovlivnění vztahu dítěte ke škole, se pokusíme ilustrovat příklady z belgického školství, kde se v mnoha třídách v hlavním městě Bruselu – takzvané bráně do Evropy – setkáme s žákem sedícím v zadní lavici, který se vyučování prakticky neúčastní, nejeví známky zájmu o dění okolo sebe a v látce je evidentně neorientovaný¹. Ano, je to žák cizinec, ale nemusí být ve třídě nový. Mnozí z přistěhovalců totiž přes Brusel směřují do Velké Británie a o tomto svém cíli doma před dětmi mluví. Ty pak získávají dojem, že jsou v belgické škole pouze dočasně, a ztrácejí motivaci učit se nový jazyk a jakkoli spolupracovat. Tento stav přitom trvá často i několik let. Jedinou pomocí je zde právě dohoda mezi rodiči a učiteli, společné vyjasnění situace a nastavení další

---

¹ Vlastní zkušenost z návštěv škol v Bruselu v rámci studijního pobytu v roce 2011.

spolupráce. Bez podpory z domova v těchto případech učitelé málo zmůžou a žáci do školy chodí v podstatě zbytečně.

Pro ilustraci nutnosti spolupráce mezi učiteli a rodiči přitom nemusíme chodit tak daleko a k tolik vyhroceným situacím. O důležitosti této oblasti nás přesvědčuje zastoupení tohoto tématu jak v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice, takzvané Bílé knize, tak v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Je to tedy jedno z témat, která jsou neopominutelná a která odborníci považují za podstatná pro kvalitní vzdělávání.

BÍLÁ KNIHA A KOMUNIKACE S RODIČI

Bílá kniha, tedy Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, formuluje vládní strategii České republiky v oblasti vzdělávání a nastiňuje více či méně konkrétní cíle českého školství. Pro školy tedy představuje jakýsi základní dokument, který určuje celkové budoucí směřování a zároveň dává podněty ke konkrétní práci. V kapitole věnující se problematice prvního stupně základního vzdělávání se dočítáme, že *změny v pojetí vyučování znamenají především změnu myšlení učitelů i rodičů* (BÍLÁ KNIHA, 2001) a že právě na 1. stupni je *důležitá spolupráce s rodiči žáků, kteří zůstávají v tomto období pro žáky největší autoritou a bez jejichž pomoci je vzdělávání i řešení případných učebních problémů obtížnější*. Rozvoj spolupráce učitele s rodiči žáků je tedy součástí dlouhodobé strategie našeho vzdělávání.

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A KOMUNIKACE S RODIČI

Hned v první kapitole Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) najdeme soupis tendencí ve vzdělávání, které RVP ZV podporuje a kterými navazuje na Bílou knihu. Jedním bodem je zde i tendence *výraznit účinnou spolupráci s rodiči žáků* (RVP ZV, 2007).

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ZÁKLADNÍ ŠKOLY A KOMUNIKACE S RODIČI

Každá škola má svůj školní vzdělávací program (dále i ŠVP), který, dle zákona 561/2004 Sb. (dále jen školského zákona), § 6, odst. 1, navazuje na RVP ZV (ŠKOLSKÝ ZÁKON, 2011). Při jeho tvorbě může využít Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. Řídit se zásadami pro tvorbu školního vzdělávacího programu uvedenými v příslušném RVP je přitom povinností školy. V RVP ZV najdeme povinné součásti školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, mezi nimiž je v kapitole Charakteristika školy uvedena i podkapitola Spolupráce s rodiči a jinými subjekty.

Vzhledem k tomu, že školní vzdělávací program má mimo jiné plnit i funkci zpětnovazební, a být tak prostředkem autoevaluace školy, je důležité, jak konkrétně je zde komunikace s rodiči popsána. Školní vzdělávací program je totiž pro školu dále závazný, a tedy i způsob komunikace s rodiči v něm nastíněný se posléze stává závazným. Hloubka, do jaké škola toto téma rozvede, ovšem není určena, a proto se i u této oblasti v různých programech setkáme s různými přístupy.

Ukázka, kterou najdeme v Manuálu pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání (MANUÁL, 2006), například informuje o základních informačních kanálech mezi školou a rodinou, otevřenosti školy vůči rodičům a akcích, které pro rodiče škola pořádá. Dále obsahuje stručný popis Občanského sdružení rodičů, které při škole působí. Škola je tedy dle tohoto dokumentu například dále vázána informovat rodiče o činnosti prostřednictvím školního časopisu nebo školního webu. Naopak například o možnosti komunikace s třídním učitelem přes mobilní telefon tento školní vzdělávací program neříká nic, a rodičům ji tedy nezaručuje.

Spolupráce s rodiči a jinými subjekty (výňatek části o spolupráci s rodiči)

Spolupráce s rodiči žáků se neustále rozvíjí. Rodiče mohou školu navštívit kdykoliv po vzájemné dohodě s vyučujícím; v době konzultačních hodin a třídních schůzek vždy první pondělí v měsíci (žáci mohou být přítomni při jednání rodičů a učitele); v týdnu otevřených dveří a v době akcí pro veřejnost (škola pořádá den otevřených dveří s dílnami pro děti i rodiče, besídky a jarmarky ke Dni matek, na Velikonoce a Vánoce, vánoční třídní schůzky atd.). Rodiče jsou o činnosti školy informováni prostřednictvím školního časopisu a webových stránek školy. Možnost vzájemných informací po internetu chceme do roku 2006 výrazně rozšířit. Při škole pracuje také Občanské sdružení rodičů - Zachar, škola pro život, jehož základním cílem je vytvářet na sídlištní základní škole a v jejím okolí podmínky k lepšímu využití dětí a k větší podpoře rozvoje jejich talentu ve všech oblastech.

(MANUÁL, 2006)

Celý školní vzdělávací program je ve své podstatě formou komunikace s rodiči, jak se dočteme v Manuálu pro tvorbu školních vzdělávacích programů v kapitole „Komu je ŠVP ZV² určen“: *Další, komu je ŠVP ZV určen, jsou **rodiče žáků** dané školy, případně **žáci** samotní. Rodiče bude v ŠVP ZV zajímat především, na co klade škola ve vzdělávání důraz, jaký styl práce prosazuje, jaká je povinná, volitelná i zájmová vzdělávací nabídka školy, jaký je systém hodnocení žáků, jak škola zajišťuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných atd.* (MANUÁL, 2006) Pro rodiče tedy může být školní vzdělávací program prvním kontaktem se školou. Není to kontakt s konkrétním učitelem, nicméně se zde dozvídají strategii školy pro spolupráci s rodiči, o které mohou předpokládat, že bude ovlivňovat i „jejich“ třídního učitele, a ŠVP tedy může být první informací o budoucím kontaktu s třídním učitelem. Do jaké míry funguje ŠVP jako informační kanál pro rodiče záleží zejména na tom, jak je veřejně dostupný. Velký rozdíl zde pravděpodobně bude mezi školami, které mají ŠVP vystaven na svých webových stránkách, a je tedy možné si ho zde kdykoliv pročíst, školami, které ho z webu umožňují stáhnout, což již někoho může odradit, a školami, které mají ŠVP pouze v tištěné podobě. I tady se ale bude lišit jeho využití podle toho, zda škola možnost pročíst si ŠVP rodičům inzeruje či nikoliv. Pro ilustraci tohoto problému uvádím příspěvek Barbory B z internetové diskuze

---

² Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání – jinde v této práci i jako školní vzdělávací program či ŠVP.

na stránkách značky Rodiče vítáni (EZ 7³): *U nás to teda normální asi není. Můj muž se ve škole ptal na ŠVP, protože se o to docela zajímá, ale moc nepochodil. ŠVP prý mají k nahlédnutí, to mi moc vstřícně nepřipadá. Ale já jsem se nepokoušela, i když bych asi měla, co? Říkám si ale, jestli to je důležité. Co se z toho dozvím?*

ŠKOLSKÝ ZÁKON A KOMUNIKACE S RODIČI

Práva a povinnosti zákonných zástupců nezletilých žáků jsou uvedena ve školském zákoně v § 21 a v § 22. Je zde v souhrnu uvedeno, že zákonní zástupci žáků mají právo *na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání žáka, volit a být voleni do školské rady, vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí vzdělávání žáka, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost, a dále právo na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle tohoto zákona (ŠKOLSKÝ ZÁKON, 2011)*

Naopak o povinnostech zákon mluví takto. *Zákonní zástupci nezletilých žáků jsou povinni zajistit, aby dítě a žák docházel řádně do školy nebo školského zařízení, dále na vyzvání ředitele školy nebo školského zařízení se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka a dokládat důvody nepřítomnosti dítěte a žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem a rovněž informovat školu o důležitých změnách.*

Již pro zajištění plnění těchto zákonných povinností je třeba vybrat určité formy komunikace mezi školou a rodinou, potažmo mezi učitelem a rodiči jeho žáků.

PROFESNÍ STANDARD UČITELE

Výše bylo uvedeno, že spolupráce s rodiči má v základním dokumentu českého školství – Bílé knize příznánu velkou důležitost. Právě v tomto

---

³ Elektronické zdroje uvádíme pro větší přehlednost a menší narušení samotného textu vždy pod zkratkou EZ a číslem zdroje v seznamu elektronických zdrojů.

dokumentu je formulován vliv učitele na úspěšnost vzdělávacího procesu, a tedy i potřeba vzniku určitých profesních standardů pro tuto profesi. Pojetí standardu učitele se přitom od té doby mění.

Již před vznikem tohoto dokumentu vznikaly různé popisy kompetencí učitele, ale nejvíce užívaný kompetenční model vytvořila v roce 2004 J. Vašutová. V něm se setkáváme v rámci kompetence *sociální, psychosociální a komunikativní* (VAŠUTOVÁ, 2004) s představou, že kompetentní učitel *dovede uplatnit efektivní způsoby komunikace a spolupráce s rodiči*.

Oblast komunikace s rodiči je zahrnuta i v Rámci profesních kvalit učitele, (jenž navazuje na práce na Standardu kvality profese učitele a zejména na diskuse nad tímto materiálem), který *charakterizuje vynikajícího učitele, je tedy koncipován jako meta, ke které učitel směřuje* (TOMKOVÁ, 2012). Evaluační nástroj je dle profesních činností učitele rozdělen do osmi oblastí, z nichž jednou je *spolupráce s rodiči a širší veřejností*. Kritéria kvality v této oblasti jsou dále rozpracována do konkrétních příkladů indikátorů kvality. Uvedme zde některá kritéria kvality a jejich konkrétní ukazatele, které se mohou týkat zkoumané oblasti (TOMKOVÁ, 2012):

SPOLUPRÁCE S RODIČI, ODBORNOU A ŠIRŠÍ VEŘEJNOSTÍ

Učitel vyhledává a využívá příležitosti pro spolupráci s rodiči, odborníky a dalšími partnery školy s cílem společně podporovat kvalitu učení žáků.

Učitel:

7.1 komunikuje a spolupracuje se zákonnými zástupci žáků na základě partnerského přístupu, založeného na vzájemné úctě, respektu a sdílené odpovědnosti za rozvoj žáků;

- vysvětluje zákonným zástupcům své pojetí výuky (cíle a strategie vyučování, způsoby hodnocení žáků atd.) a diskutuje s nimi o něm;
- dává zákonným zástupcům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich žáků;
- nabízí možnost zapojení rodin žáků do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy;
- poskytne zákonným zástupcům žáka konzultaci k otázkám výchovy a vzdělávání;
- komunikuje se všemi rodiči žáků, kteří to potřebují a kteří o to mají zájem;

7.2 usiluje o vtažení zákonných zástupců žáků do života školy;

- předkládá rodičům konkrétní návrhy na jejich spolupráci se školou;
- nabízí rodičům informace a podněty z oblasti výchovy a vzdělávání žáků (připravuje a realizuje pro ně dílny, přednášky, diskuze a další vzdělávací aktivity);

7.3 poskytuje rodičům co nejvíc informací o procesu i výsledcích žákova učení;

- pravidelně poskytuje zákonným zástupcům žáků informace a doporučení týkající se procesu i výsledků učení žáků;
- je v pravidelném kontaktu s rodiči žáků, průběžně je informuje o pokrocích žáka, o vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/školy, a to prostřednictvím osobních setkání, písemnou i elektronickou formou, pokud je to možné;

7.4 získává od zákonných zástupců žáků informace o sociálním a kulturním prostředí žáka s cílem společně s nimi hledat cesty k rozvíjení žáka;

- pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí žáků, lépe porozumět silným stránkám, zájmům a potřebám žáka;

7.6 dokáže prezentovat a zdůvodnit vzdělávací program školy rodičům i širší veřejnosti;

- dokáže odpovídat na otázky týkající se ŠVP, předkládá argumenty zdůvodňující správnost konkrétní podoby ŠVP.

(TOMKOVÁ, 2012)

Z tohoto materiálu vyplývá, že oblast komunikace s rodiči je autory řazena mezi základní činnosti učitele a že představa ideálního učitele zahrnuje velkou míru schopností komunikovat s rodiči - a ke splnění výše uvedených kritérií také poměrně velkou škálu užívaných forem komunikace.

2. CHCEME KOMUNIKOVAT

A SPOLUPRACOVAT? A SPOLUPRACUJEME?

V dokumentu z roku 2009 Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílé knihy) v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání (ANALÝZA, 2009) se dočítáme, že *požadavek otevřenosti rodičům odporuje výsledkům opakovaných psychologických a sociologických šetření (2/3 až 3/4 rodičů nechce vnikat do školy, angažovat se uvnitř ní.)* V rozporu s tímto tvrzením je průzkum, který si nechala zpracovat obecně prospěšná společnost EDUin pro projekt Rodiče vítáni. Ve stejnojmenné knize se totiž dozvídáme, že podle průzkumů z roku 2011 by 40 % dotazovaných rodičů chtělo navštívit výuku a 21% by se rádo neformálně sekávalo s ostatními rodiči a s učiteli v prostorách školy (FEŘTEK, 2011). I na ostatní otázky v tomto průzkumu rodiče odpovídali tak, že výsledný dojem působí spíše opačně než v průzkumu z roku 2009.

Celých 55% rodičů se vyjádřilo, že důvod dosavadní nespolupráce je na straně školy, která pro spolupráci nevytváří podmínky. Autor knihy *Rodiče vítáni* upozorňuje na to, že rodiče očekávají první krok k vzájemné spolupráci od školy – od učitelů. Učitelé a ředitelé, nebo alespoň ti, kteří se podíleli na přípravách Bílé knihy a RVP ZV, se shodují na tom, že spolupráce je pro kvalitní vzdělávání důležitá. Proč mají tedy obě strany pocit, že stále tak trochu vázne? Z analýzy naplňování cílů Bílé knihy z roku 2009 vyplývá, že se pravděpodobně stále potýkáme s následky minulého režimu, a že *mezi školou a rodinou stále existuje propast či trhlina jako dědictví totality, kdy se rodiče nemohli cítit jako partneři školy a ani škola sama neměla pro autentické partnerství prostor* (ANALÝZA, 2009).

Na změnu směrem k větší otevřenosti školy a intenzivnější spolupráci mezi učiteli a rodiči v posledních letech poukazuje právě vznik značky Rodiče vítáni. K té více v kapitole č. 6.

3. OBSAHY KOMUNIKACE

Obsah komunikace mezi třídním učitelem a rodiči jeho žáků je ovlivněn oběma zúčastněnými stranami. Podle knihy Tomáše Feřteka *Rodiče vítáni – praktický návod jak usmířit rodiče a učitele našich dětí* (FEŘTEK, 2011) si rodiče přejí být školou informováni zejména o těchto oblastech:

1. *prospěch dítěte (88 %)*
2. *chování dítěte (81 %)*
3. *nedostatky a slabé stránky dítěte (77 %)*
4. *způsob výuky ve škole (70 %)*
5. *nadání dítěte, jeho silné stránky (69 %)*
6. *akce školy (65 %)*
7. *nabídka volnočasových aktivit (63 %)*
8. *zařazení dítěte do třídního kolektivu (54 %)*
9. *podrobnosti o výletech (51 %)*
10. *vzdělávací filozofie školy (26 %)*
11. *nic (0 %)*

Učitelé s rodiči projednávají i další oblasti. Často slychanými tématy na klasických třídních schůzkách je materiální a finanční podpora rodičů pro třídu, zastoupení rodičů ve školní radě či sdružení rodičů. Dále se komunikace může týkat vyjasňování vzájemného postavení učitele a rodičů, osvětlování postupů, které učitel ve škole využívá. *Učitel může legitimizovat postupy práce s dětmi a hodnocení dětí. Lze žádat dokonce i o otevřený souhlas rodičů* (KOLLÁRIKOVÁ, 2010). Pokud spolupráce funguje, může jít také o předávání zkušeností, které jedna či druhá strana s dítětem má. V komunikaci učitele a rodičů se však může objevit téměř cokoli, stejně jako v jakékoli mezilidské komunikaci. Otázkou je, co by se zde objevovat nemělo a kdy už se nejedná o komunikaci učitele a rodičů, kdy se už dostáváme mimo pole působení učitele. Toto téma by ovšem bylo dostatečně široké na několik dalších prací, proto se mu dále nebudeme věnovat. Samotná očekávání rodičů i učitelů od komunikace však mohou ovlivňovat, jaké formy budou volit či preferovat.

4. KOMUNIKACE S RODIČI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Přestože docházka do mateřské školy není v našem státě povinná, navštěvuje mateřské školy velká část dětí (a to i přesto, že ne všechny děti, které by jejich rodiče do předškolního zařízení chtěli umístit, jsou v nějakém přijaty). Například ve školním roce 2004/5 byl podíl dětí navštěvujících mateřskou školu 78,3% všech dětí mezi 3. a 6. rokem věku (KUCHAŘOVÁ, 2006). Rodiče těchto dětí tedy přicházejí do škol již s určitou zkušeností spolupráce s pedagogy. Tato zkušenost může být určující jak v tom, jakou míru spolupráce se školou očekávají, tak i v tom, s jakými konkrétními formami komunikace se setkali, a po zkušenosti z předškolního zařízení je dále budou či nebudou chtít využívat. Učitel prvního stupně základní školy by si tedy měl uvědomovat, že velká část rodičů, které má před sebou při prvním setkání, není v komunikaci s učitelem nepopsaným listem.

Přesto je přechod do povinného vzdělávání zlomovým okamžikem pro rodiče i jejich dítě. Základní škola má jiná pravidla a obvykle i režim práce než mateřská škola, a tedy i komunikace učitele a rodiče se může a pravděpodobně bude měnit.

Stejně jako u učitelů na prvním stupni ZŠ předpokládáme i u učitelů mateřských škol určitou osobní specifičnost v užívaných formách komunikace. S jakými formami se rodiče mohli nejspíše setkat, nám ukazuje výzkum Rabušicové (RABUŠICOVÁ, 2004), který poukazuje na to, že všechny ředitelky mateřských škol zařazených do výzkumu uvedly jako pravidelně užívanou formu **nástěnky pro rodiče**. Jako spíše pravidelné formy uvádí **informace podávané rodičům na začátku školního roku, pracovní sešity a ukázky práce dítěte, třídní schůzky a možnost přítomnosti rodičů ve vyučování** (na pomezí mezi pravidelně a občas).

Občasně jsou využívány tyto formy: **časopisy, dny otevřených dveří, konzultační hodiny učitelů a vedení školy** (vedení školy je k tomu připraveno být k dispozici na požádání kdykoliv), **ankety pro rodiče**. Na

pomezí mezi občasně realizovanými a nerealizovanými formami se ocitají **záznamy v žákovské knížce a písemná zpráva o dítěti.**

V tomto výzkumu nefigurují některé formy komunikace. Je to například komunikace skrze webové stránky, která by se v dnešní době pravděpodobně zařadila mezi více užívané formy.

5. NĚKTERÉ PROGRAMY AKCENTUJÍCÍ KOMUNIKACI S RODIČI ŽÁKŮ

VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ZAČÍT SPOLU A KOMUNIKACE S RODIČI

Vzdělávací program Začít spolu (v mezinárodním označení Step by Step) je součástí mezinárodní asociace ISSA (International Step by Step Association). Tento program, mimo jiné, *klade důraz na individuální přístup k dítěti, partnerství rodiny, školy a širší společnosti v oblasti výchovy a vzdělávání (EZ 16)*. V časopise Začít spolu (KREJČOVÁ, 2012) se dokonce dočítáme, že spolupráce školy s rodinou i širší komunitou je *jedním ze stěžejních principů* tohoto programu. Metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy (KREJČOVÁ, 2011) nabádá k nabízení rozmanitých forem spolupráce, které jsou pro přehlednost rozděleny do tří kategorií:

1. *osobní kontakt školy/učitele s rodinou*
  - a) *první návštěva ve škole – orientační setkání*
  - b) *čas příchodu a odchodu dítěte ze školy*
  - c) *telefonické rozhovory, e-mail, sms zprávy*
  - d) *porady/konzultace učitel-rodíč-dítě*
  - e) *rodičovské setkání*
2. *písemné formy spolupráce školy/učitele s rodinou*
  - a) *letáčky, brožury, příručky*
  - b) *zpravodaj, třídní, školní noviny*
  - c) *neformální zprávy o dítěti a dění ve škole*
  - d) *informační nástěnka pro rodiče*
  - e) *schránka pro návrhy*
3. *rodiče ve třídě*
  - a) *rodič jako pozorovatel/návštěvník třídy*
  - b) *rodič jako odborník*
  - c) *rodič jako asistent*
  - d) *rodičovská místnost*

Tyto formy rozebereme v kapitole 7. Ve stejné knize se dočteme ukazatele kvality spolupráce školy s rodinou. I zde je opět zdůrazněno využívání rozmanitých komunikačních metod a neformálních strategií, nabídka vzdělávacích akcí pro rodiče, ale také například shromažďování informací o rodinách a vybízení rodinných příslušníků k zapojení do školního vzdělávání jejich dětí, vytvoření rodičovské místnosti, rodičovské rady informující ostatní rodiče o vzdělávacím programu školy a spolupráci s širší komunitou. Pro učitele je navíc připraveno Desatero spolupráce s rodiči (Příloha 1).

Vzdělávací program Začít spolu má vlastní standard učitele, který zahrnuje i oblast komunikace s rodiči. Uvádíme zde některé ukazatele kvality v této oblasti (ISSA STANDARDS, 2002):

3.1 Učitel vítá účast rodičů a členů rodiny ve vzdělávacím procesu.

- *Vyvěšené nápisy vítající rodiny ve škole.*
- *K dispozici jsou písemně informace určené rodičům, které slouží jako vodítko pro jejich aktivní účast.*

3.2 Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči a rodinami s cílem podpořit vzdělávací proces dítěte.

- *Vítá rodiče a seznamuje je s filozofií, cíli, metodologií a organizačním pojetím programu prostřednictvím písemných materiálů a dnů otevřených dveří.*
- *Zdraví se s rodiči při ranním přebírání dítěte a při jeho odpoledním předávání (týká se především učitelů MŠ).*
- *Řídí formální setkání rodičů a učitelů, kde se hovoří o pokrocích dítěte, jeho úspěších a obtížích, a vybízí rodiče ke sdílení jejich očekávání, cílů, obav a potřeb.*
- *Navštěvuje děti a jejich rodiny v jejich domácím prostředí. (u mladších dětí)*
- *Zpracovává písemné zprávy o pokrocích dítěte.*
- *Vytváří každému dítěti portfolio, které obsahuje písemné informace a ukázky prací dítěte.*
- *Píše krátké zprávy o dítěti do záznamníků, které slouží k průběžnému informování o dítěti a vzájemné komunikaci mezi rodinou a školou.*
- *Telefonuje rodičům, aby jim sdělil informace týkající se každodenního dění a změn tělesného či emočního stavu dítěte.*

3.3 Učitel shromažďuje informace o zájmech členů rodiny, jejich koníčcích i povoláních a vybízí je, aby se různými způsoby zapojili do školního vzdělávání svých dětí.

- Informuje rodiče dětí o dění ve třídě/školě prostřednictvím rozmanitých písemných materiálů (např. školní zpravodaj, třídní časopisy, informační letáky, osobní pozvánky).
- Vybízí členy rodiny, aby pro děti organizovali výlety, návštěvy, exkurze, sportovní akce, divadelní představení, tábory a akce v době prázdnin.

3.4 Učitel sdílí odpovědnost s rodinami při rozhodování týkajícím se vzdělávání dětí.

- Hovoří s rodiči o metodách podpory zázemí dítěte a jeho vývoji, včetně kulturních vlivů, s cílem zajistit dítěti individuální přístup.
- Sdílí informace o vývoji dítěte a učení, kterých mohou rodiče využít doma.
- Poskytuje zdroje informací, kterých mohou rodiče využít pro rozšíření a doplnění třídních učebních aktivit.

V rámci programu Začít spolu jsou na učitele kladeny v oblasti spolupráce s rodiči poměrně velké nároky. Učitel naplňující výše uvedená kritéria využívá rozmanité formy komunikace s rodiči a aktivně je rodičům nabízí.

PROGRAM ŠKOLA PODPORUJÍCÍ ZDRAVÍ

Celoevropský program světové zdravotnické organizace Škola podporující zdraví je prioritně zaměřen na podporu a motivaci škol ve vytváření zdravého prostředí a výchově žáků k odpovědnosti za zdraví. Za významné partnery jsou zde považováni právě rodiče žáků, kteří jsou, jako i učitelé, důležitými vzory chování a životního stylu pro děti. Spolupráce s rodiči i širší veřejností je v tomto programu výrazným prvkem a škola, která se do programu zapojuje, by se měla stávat *modelem demokratického společenství* (EZ 18).

Program ŠPZ pomáhá školám (MŠ, ZŠ a SŠ), aby si týmovou spoluprací stanovily dlouhodobou a vyváženou koncepci, strategii a metody řízení své kvalitativní proměny v dílnu zdravého způsobu života a vzdělávání. Cílem proměny je trvale umožňovat optimální vývoj a rozvoj každého jednotlivce, žáka a učitele v součinnosti s rodiči a obcí, po stránce tělesné, duševní, sociální a duchovní. (EZ 18)

6. INICIATIVA A ZNAČKA RODIČE VÍTÁNI

V roce 2011 vyšla kniha Tomáše Feřteka *Rodiče vítáni, Praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí* a zároveň 1. září odstartovala obecně prospěšná společnost EDUin certifikaci základních škol, které se rozhodly vstřícněji komunikovat s rodičovskou veřejností. Smyslem této značky je usnadnit rodičům orientaci v nabídce škol, které dodržují pravidla vstřícné komunikace, a školám, které už delší dobu jdou touto cestou, naopak umožnit, aby o sobě daly veřejnosti vědět (EZ 2). Vznikla tak značka **Rodiče vítáni**, o kterou mohou školy (základní školy a víceletá gymnázia) žádat.

*Rodiče oceňují, když se k nim škola chová vstřícně a partnersky. Učitelé si přejí, aby rodiče žáků s nimi táhli za jeden provaz a byli otevření vzájemné komunikaci. Věříme, že spolupráce a partnerská komunikace škol a rodičů se vyplácí, a to oběma stranám. A proto vznikla značka **Rodiče vítáni, značka pro školy otevřené rodičům**.* (EZ 5) Tuto značku může získat každá škola, která zažádá o certifikát a splní předepsaná kritéria. Ta jsou rozdělena na povinná a volitelná. Pro získání certifikátu musí škola splňovat všechna povinná kritéria a navíc si zvolit dvě volitelná.

Certifikace probíhá tak, že si škola, která má zájem o certifikát, sama na webu ověří, zda splňuje minimální počet kritérií potřebný pro udělení značky (EZ 6). Poté škola vyplní dotazník, ve kterém splňovaná kritéria označí. Následně je jí certifikace potvrzena, jsou zkontrolovány údaje o škole a ta je zařazena na mapu certifikovaných škol na webu značky. Po zaplacení faktury obdrží škola certifikát, samolepku a ceduli se seznamem kritérií, které splňuje. Škola se v dotazníku zavazuje, že umístí samolepku na dveře školy a ceduli s kritérii ke vchodu.

Právě umístění cedule na viditelné místo je, podle tvůrců značky, velmi důležité, protože není neobvyklé, když by se názor ředitele a rodičů na to, co škola opravdu poskytuje, lišil. Ostatně tenhle rozdíl v pohledu je jedním ze smyslů certifikace. Odhalí totiž velmi jednoduchým způsobem mezery v komunikaci mezi rodiči a školou i tam, kde se učitelé i vedení sice snaží

rodičům leccos nabízet, ale málo s nimi mluví. A právě až vyplněná cedule odhalí, že škola sice něco nabízí, ale rodiče o tom nevědí, nebo si myslí, že to není zase tak úžasné, jak to vidí pan ředitel (EZ 13).

Ke dni 3. 3. 2013 bylo, podle údajů na mapě značky Rodiče vítání, certifikováno 361 škol (EZ 9). Certifikát je ovšem třeba obnovovat, a jak vyplývá z informací výše, reálné dodržování deklarovaných kritérií musí na těchto školách ověřovat a hlídat sami rodiče a učitelé.

Obecně prospěšná společnost EDUin založila ke značce Rodiče vítání stejnojmenné webové stránky www.rodicevitani.cz (EZ 5), na kterých je značka propagována, ale které rovněž poskytují prostor pro diskuse rodičů i učitelů, přinášejí články týkající se tématu spolupráce rodičů a školy a také propagují semináře a konference k tématu organizované. Tato stránka společně s další stránkou EDUin o.p.s. www.dobraskola.cz (EZ 4), je v dnešní době pravděpodobně nejvýraznější platformou pro diskusi nad tématem spolupráce školy a rodiny, a tak i hybatelem v této oblasti. Školám značka přináší možnost certifikace školy, sebeprezentace, nabídku informací z oblasti a příkladů dobré praxe, konzultace, semináře a stejnojmennou knihu Rodiče vítání (EZ 10). Rodičům nabízí kromě možnosti nominovat „svou“ školu i mapu všech certifikovaných škol, podle které mohou pro své dítě školu hledat, informace o tématu, knihu Rodiče vítání a poradnu, kam mohou zasílat své dotazy, které jsou pak společně s odpověďmi na webu prezentovány, a mohou tak nejen odpovědět na otázky dalším rodičům, ale také ukázat učitelům, co rodiče zajímá a na co hledají odpovědi.

7. FORMY KOMUNIKACE NABÍZEJÍCÍ SE K UŽITÍ UČITELŮM 1. STUPNĚ ZŠ

DEFINICE KOMUNIKACE

Existuje mnoho definic komunikace. Pro naše účely je vhodná například stručná definice J. W. Vander Zandena, který komunikaci definuje jako *proces, jímž lidé předávají informaci, ideje, postoje a emoce jiným lidem* (NAKONEČNÝ, 1999). I přes stručnost definice je z ní patrné, že komunikace je velice širokou oblastí. Proto je třeba ji pro přehlednost určitým způsobem strukturovat.

TŘÍDĚNÍ KOMUNIKACE

Komunikace je oblastí velmi širokou a stále větší technické možnosti ji ještě dále rozšiřují. Vznikají proto další způsoby třídění komunikace a užívaná terminologie je značně nejednotná. Co jeden autor označuje za typ komunikace, označuje jiný za druh a další za způsob. Pro účely této práce se vzhledem k tomu, že se jedná o rozdělení právě pro účely třídění komunikace učitele a rodičů, přiklááme se k označení „formy komunikace“, stejně jako je tomu u výzkumu PhDr. Pecháčkové (PECHÁČKOVÁ, 2010) v kombinaci s dalším dělením podle Kollárikové a Pupaly (KOLLÁRIKOVÁ, 2010) Zde jsou jednotlivé formy kontaktu mezi učiteli a rodiči děleny podle míry zprostředkovanosti na bezprostřední a zprostředkované a podle sociálního vymezení na individuální a kolektivní. Za individuální přitom budeme považovat nejen komunikace učitel - rodič, ale i učitel – oba rodiče jednoho žáka. Kolektivní je pak komunikace se skupinou rodičů žáků.

V této kapitole se budeme věnovat některým formám komunikace, které se ve škole při kontaktu učitel – rodič nabízejí. V literatuře ovšem nenajdeme úplný seznam forem komunikace učitele a rodičů jeho žáků, a je tedy třeba u některých forem jejich zařazení teprve hledat. Již kontakt učitele a rodičů přes dítě, forma nastíněná ve výše uvedené literatuře (KOLLÁRIKOVÁ, 2010) jako jedna z nejvýznamnějších pro získávání informací jak pro rodiče, tak pro učitele,

je do vymezených kategorií těžce zařaditelná. Ačkoliv se totiž jedná v jednotlivých fázích o kontakt individuální mezi učitelem a dítětem, respektive dítětem a rodičem, a stejně tak bezprostřední, informace se od učitele k rodičům a naopak v zásadě předává zprostředkovaně. V některých rysech tedy bude tento kontakt fungovat jako zprostředkovaný, ale v některých jako bezprostřední.

BEZPROSTŘEDNÍ KOLEKTIVNÍ FORMY KOMUNIKACE

Třídní schůzky

Jednou z nejklassičtějších forem komunikace s rodiči jsou třídní schůzky (označované někdy rovněž jako rodičovské schůzky či rodičovské setkání). Jedná se o formu v podstatě frontální, které se účastní všichni rodiče najednou. Jejich výhodou je, že jsou informováni všichni rodiče a učitel má poměrně dobrý přehled o tom, co jim řekl. Rovněž zde může dojít k okamžité zpětné vazbě, a to nejen v rovině rodič - učitel, ale také v rovině rodič - jiný rodič, nicméně ne vždy je možné třídní schůzky kvůli řešení konkrétního problému přerušovat.

Pokud má učitel potřebu vyvolat o nějakém tématu diskusi mezi rodiči svých žáků, mohou pro to třídní schůzky poskytnout dobrou příležitost. Také pro první setkání, kdy se chce učitel všem rodičům představit, je tato forma vhodná. Její další výhodou je časová úspora pro učitele (v kontextu bezprostředních forem). Všichni rodiče jsou informováni během poměrně krátkého času.

Nevýhodou je právě zmíněná frontálnost, která nepřináší mnoho možností k osobní komunikaci ani k individualizaci (někteří rodiče mohou potřebovat více informací a někteří méně). Velká část rodičů se při třídních schůzkách neprojeví a problémy mohou zapadnout. Také účast rodičů na třídních schůzkách bývá kamenem úrazu. Dalším omezením je zde také otázka respektování soukromí, která problematizuje řešení problémů jednotlivých dětí před ostatními rodiči. Možná proto pak někteří učitelé přistupují k rozdělení schůzek na část společnou a část individuální, kdy se rodiče mohou postupně ptát na informace týkající se konkrétně jejich dítěte. Protože prospěch vlastního dítěte je pro rodiče jeden z nejdůležitějších obsahů komunikace, jak dokládá

průzkum pro EDUin publikovaný v knize Rodiče vítáni (viz kapitola č. 6), je pochopitelné, že se většina rodičů na své dítě bude chtít zeptat. Tak může vzniknout nepříjemná situace, kterou popisuje příspěvatelka Barbora B na diskusi k tématu třídních schůzek na stránkách značky Rodiče vítáni (EZ 8): *U nás se na třídní schůzce nejprve povídá poušechně o tom, jak si vede celá třída, speciálně o přestupcích proti školnímu řádu, o výletech, o škole přírodě. Pak si rodiče stoupnou do řady a takto poloindividuálně a poloveřejně se dozví, jak si vedou jejich ratolesti. Souhlasím s Lenkou, že tam nerada chodím.*

Právě čekání ve frontě může v rodičích vzbuzovat nelibé pocity a také vyvolávat stres, který rodiče i učitele odradí od toho, aby probrali to, co chtějí, tak, aby si obě strany vzájemně porozuměly. Jeden z rodičů popsal své pocity z třídních schůzek (EZ 14): *„Vejdu do školy, stoupám po schodech do prvního patra, vstoupím do třídy, usednu do čtvrté lavice na místo svého syna. Hned poté se viditelně zmenším, přikrčím se za paní přede mnou a na mysl mi zřetelně vytanou mé vlastní vzpomínky na školní léta. Autoritativní paní učitelka s vysokým nepříjemným hlasem a s dlouhým ukazovátkem, které nikdy neodkládala. Špatný pocit mě málokdy opustí.“*

Zde hrají roli pocity rodiče spojené s jeho vlastní školní docházkou a jeho vztah s učiteli, kteří ho jako žáka vyučovali.

Jedním z dalších úskalí třídních schůzek je absence rodičů, kteří si termín obvykle sami nevolí a i v případě, že ho mohou ovlivnit, nemusí vyhovovat všem. Obecné informace pravděpodobně jednotlivé rodiče nezajímají tolik jako informace o jejich vlastním dítěti, a tak i proto pro ně třídní schůzky mohou být málo lákavé a mnozí se jich nezúčastní nebo zúčastní pasivně. Zároveň zde mohou hrát roli i negativní emoce výše popsané. Učitel by pak měl řešit, jak informovat chybějící rodiče a jak od nich potřebné informace získat.

Akce pro rodiče

Pro učitele poměrně náročným, ale pravděpodobně dlouhodobě efektivním způsobem komunikace a rozvíjení spolupráce s rodiči jsou akce přímo určené pro rodiče anebo pro celé rodiny. Známe takzvané besídky, kde děti předvádějí, co se naučily, mohou to být ale i další jiná setkání. Například

výstava ve škole, společná výtvarná dílna, výlet rodin, sportovní den, posezení u ohně. Tyto akce se na první pohled nemusí zdát jako nejlepší místo k osobní komunikaci učitele s rodičem, ovšem z dlouhodobého pohledu může být jejich vliv velký, protože podporují pozitivní vztah rodičů ke škole, k práci jejich dítěte v ní, mohou být vhodným způsobem, jak u rodičů podpořit pocit, že jsou ve škole vítáni a že na nich škole záleží. To jsou důležité faktory ovlivňující jejich další přístup ke spolupráci se školou a s třídním učitelem. Zároveň je zde příležitost umožnit rodičům vidět učitele v různých situacích a osobně ho poznat, a tak podpořit důvěru k učiteli jako k osobě, se kterou má smysl spolupracovat, které mohou svěřit své dítě a jejíž názory si budou chtít v budoucnu vyslechnout.

Nezanedbatelný je také vztah mezi jednotlivými rodiči, který se právě společnými akcemi může zakládat a utužovat. Rodiče, kteří se mezi sebou znají, a to nejen z třídních schůzek, budou pak spíše pro učitele oporou. Učitelům je v tomto ohledu dokonce nabízena pomoc - existují již aktivity určené právě pro celé rodiny žáků a jejich učitele - například v některých divadlech, jako například projekt Ruku v ruce pražského divadla Minor. Ten nabízí divadelní představení v podvečerních hodinách rodičům, jejich dětem a učitelům. Jedná se o představení z běžného repertoáru divadla, která je možné si zarezervovat pro tyto účely se zvýhodněným vstupným a společnou prohlídkou zákulisí a možností malé večeře. Divadlo na svých stránkách vybízí rodiče a učitele: *Udělejte si netradiční "SRPŠ" či "sdružení rodičů" v kulturním prostředí! Rodičové, sblízte se s osobou, která zásadně ovlivňuje Vaše dítě! Učitelé, pochopte své žáčky skrze jejich rodinu! Návštěva divadla nemusí být jen nutnou povinností, ani jen pouhou zábavou. Dopřejte si společný zážitek a sklízejte ovoce na všech frontách!* (EZ 3)

Úskalím organizování akcí pro rodiče se může stát nesourodost jejich zájmů. Ne všichni rodiče půjdou na společný výlet a někteří zas možná nenavštíví výtvarnou dílnu nebo divadelní představení (zde může hrát roli i finanční situace rodiny, na což by učitelé neměli zapomínat). Možností, jak podpořit zájem rodičů, je podtrhnout význam akce pro jejich děti. Kvůli nim

přeci se školou spolupracují. Zároveň můžeme poukázat na to, že se seznámí s ostatními rodiči, a to bez ohledu na aktivitu, kterou budou společně dělat. Organizování takové akce však v každém případě bude pro učitele prací navíc.

Mezi různými variantami akcí pro rodiče můžeme dále pro lepší orientaci vymezit několik kategorií:

První návštěva ve škole

První setkání s rodiči žáků, často ještě budoucích žáků, může probíhat různou formou a může to být třeba dále uvedený Den otevřených dveří či kurikulární odpoledne. Přesto toto setkání uvádíme zvlášť, stejně tak jako autorky metodiky pro program Začít spolu (KREJČOVÁ, 2011), protože jsou zde patrná určitá specifika. Rodiče budoucích prvňáků jsou zvláštní skupinou, která má obvykle jiné potřeby než ostatní rodiče. Je třeba jim umožnit seznámit se s prostředím celé školy, ale také třídy, kde bude jejich dítě trávit mnoho času. Zároveň je mohou zajímat vyučovací metody užívané ve škole, ale zejména i osobnost jejich budoucí paní učitelky či pana učitele a jeho osobní přístup k výuce. Rodiče začínajících žáků přitom budou mít pravděpodobně více různorodých otázek z různých oblastí života školy a k tomu je třeba jim dát prostor. Setkání s nimi by se tedy mělo odehrávat přímo ve škole (na rozdíl od seminářů pro rodiče, které se mohou odehrávat i jinde, což může být dobrým odlišením od klasických třídních schůzek). V metodice k programu Začít spolu (KREJČOVÁ, 2011) se dále dočítáme, že *těchto setkání využíváme také ke sběru základních dat o dítěti a že při prvním setkání s rodiči vytváříme i pravidla pro vzájemnou spolupráci, seznamujeme je s očekáváními a požadavky, které vůči nim máme, a zjišťujeme, jaká jsou naopak očekávání jejich*. Tímto setkáním může být i samotný zápis, ale může mu i předcházet nebo následovat.

Semináře pro rodiče, kurikulární odpoledne

Kurikulárním odpolednem se myslí setkání s rodiči, v jehož rámci učitelé vysvětlí, jak se učí jejich děti třeba číst nebo psát, jak se dnes vyučuje matematika nebo angličtina. Může jít totiž o způsob, který oni ze svého dětství neznají a mohou mít podezření, zda ta nová metoda bude fungovat. Častá jsou

také vzdělávací odpoledne o známkování a slovním hodnocení, o tom mají rodiče také mnoho pochybností (EZ 15). Tato forma akce pro rodiče je tedy zaměřena na obsah vzdělávání a zejména pak na vyučovací metody. Učitelé ze ZŠ Slovanka přitom vysvětlují: *Nabízíme je rodičům proto, abychom dosáhli co nejefektivnější spolupráce a jednotného působení na děti. Nejdůležitější je pro nás s rodiči mluvit hlavně o tom JAK a PROČ (EZ 15).* Semináře pro rodiče jsou někdy organizovány formou přednášek s diskusí, ale jindy jako takzvané dílny, kde si rodiče sami na sobě metody v praxi vyzkoušejí. Kromě seminářů na téma vzdělávacích metod či obecně školské reformy se ale setkáme i se semináři na další vzdělávací či výchovná témata (ve výše zmíněné škole například témata Jak dětem sdělovat oprávněné požadavky a Odměny a tresty, Bezpečnost při používání internetu a sociálních sítí, Šikana a další). Pro rodiče může takové setkání být možností jednak se dozvědět informace k tématu od odborníků (a těmi nemusí být jen pracovníci školy, ale i objednaní lektori), ale také od ostatních rodičů žáků školy. Velice cenné mohou být výměny zkušeností mezi rodiči mladších a starších žáků, ale i mezi rodiči vrstevníků, kteří často řeší podobné problémy. Školy, které takováto setkání pořádají, s nimi mají dobrou zkušenost, přestože nelze očekávat, že se jich zúčastní všichni rodiče. Z průzkumu pro Rodiče vítáni (EZ 15), kterého se zúčastnilo 17 škol pořádajících tato setkání, vyplývá, že obvykle přichází mezi 20 a 40 rodiči. Setkání se přitom odehrávají *obvykle v pozdním odpoledni, zhruba mezi 16. a 19. hodinou, aby bylo možné setkání sladit s pracovní dobou.* Pro učitele je i tato iniciativa tedy prací navíc, obvykle mimo pracovní dobu.

Reprezentační akce

Mezi reprezentační akce můžeme zařadit dny otevřených dveří, výstavy ve škole, které může provázet vernisáž, besídka, kde děti vystupují s různými představeními, ať už individuálně či skupinově, ale také například ples školy, kde jsou představeni prvňáci a loučí se žáci posledního ročníku. Všechny tyto akce mohou zároveň, kromě reprezentační funkce, plnit i cíle neformálních zážitkových akcí. Jejich výhodou bývá obvykle velká účast rodičů, kteří se přicházejí podívat na vystoupení svého dítěte či na jeho výkres anebo na plese na jeho stužkování. Pro učitele jsou některé z těchto forem velkým zásahem do

výuky, protože v případě dětských vystoupení je přípravě s dětmi potřeba vyhradit dostatečný čas. Samotná akce pak obvykle probíhá mimo pracovní dobu rodičů, a tedy i učitelů. Nevýhodou může být, že jsou učitelé natolik zaměstnání organizací akce či pomocí vystupujícím dětem, že na vlastní komunikaci s rodiči nemají čas. I samotná reprezentace ovšem může spolupráci s rodiči podporovat a rovněž je možné rodiče do organizace zapojit, a tak s nimi společnou tvorbou vytvářet užší vztahy.

Neformální zážitkové akce

Do této kategorie zařazujeme akce, jejichž hlavním cílem je prožít společný čas. Ať už rodičů a učitelů při společném posezení u kávy či rodičů, učitelů i dětí (a případně dalších přátel školy) při společném táboráku, zahradní slavnosti (Příloha 7) nebo vyrábění adventních věnců. I zde se bude vlastní provedení velmi lišit, například podle toho, zda bude pro děti pracovníky školy připraven nějaký program, zda se tohoto programu zúčastní samy, zatímco rodiče budou mít čas si povídat, nebo zda se ho zúčastní se svými rodiči, a učitelé je tak budou moci vidět společně „v akci“, a podobně. Společným znakem těchto akcí je ale neformálnost a zacílení na společné trávení volného času a vzájemné poznávání mimo učební proces a oficiální setkání. I zde bude ze strany pracovníků školy pravděpodobně třeba věnovat čas mimo pracovní dobu, aby se akce mohli rodiče co nejpohodlněji zúčastnit. Tyto akce však nemusejí být tak organizačně náročné co se týče náplně.

Akce rodičů

Také sami rodiče si mohou, případně s učitelovou podporou, připravit neformální akci. Taková akce si může klást za cíl prožít společné zážitky, a tak navázat vzájemné přátelské vztahy, dozvědět se něco o ostatních či diskutovat o společných tématech. Tím bude velmi podobná neformální akci pro rodiče či seminářům pro rodiče. Organizátorskou roli však zde přebírají sami rodiče žáků, a akce tak není závislá na časových a dalších možnostech učitele (i když i ten na akci může být pozván). Takovéto akce mohou mít nejrůznější formu a délku, od společné večeře či odpolední aktivity, přes víkendový výlet či týdenní pobyt rodin o prázdninách.

Pokud si rodiče připravují akce a učitel je v tom chce podpořit, je důležité uvažovat o vhodnosti termínů, délky i náplně akce. Pravděpodobně nikdy se nesejde ve třídě taková skupina rodičů, ve které by měli všichni podobné zájmy, podobný životní styl, a tedy i obdobné časové možnosti. To, že se akcí nezúčastní všichni, však ještě nemusí být důvodem, proč je nepořádat. Problematická může být ale situace, kdy budou některé rodiny typem akce dlouhodobě ze společných aktivit vyčleněny, a tedy vyčleněny i ze vznikajícího společenství rodičů.

BEZPROSTŘEDNÍ INDIVIDUÁLNÍ FORMY KOMUNIKACE

Setkání při přivedení dítěte do školy či jeho vyzvedávání

Zejména na počátku školní docházky je běžné, že rodiče každý den dítě do školy doprovázejí a po vyučování si je vyzvedávají. Jsou tedy denně ve škole přítomni, a učitel i jim se tak naskýtá možnost aktuální otázky řešit okamžitě a osobně. Přítom nejen rodiče, ale i učitel by ve škole v této době stejně přítomen byl, a tak může být tento způsob výraznou časovou úsporou. Program Začít spolu vybízí učitele, aby byli ráno rodičům k dispozici, mluvili s nimi o průběhu dne, o úspěších jejich dítěte, ale o případných potížích (KREJČOVÁ, 2011). Autorka dále píše: *Rodiče zveme do třídy, může pomoci dítěti připravit se na program dne. Někteří rodiče s námi ve třídě zůstávají první půlhodinu a podílejí se na realizaci ranního kruhu.* Přístup do třídy a někdy i do budovy školy je však v některých školách rodičům zakázán, jak vyplývá z dotazu jedné maminky v Poradně značky Rodiče vítání (EZ 11): *Vedení naší školy vadí, že ráno před vyučováním v čase 7.40-8.00 vstupují do budovy školy rodiče mladších dětí (zejména prvňáčků) a doprovázejí své děti na chodbu nebo k šatně Prvořadě je prý zajištění bezpečnosti dětí (aby se do školy nedostaly cizí dospělé osoby, které by zde mohly krást nebo dětem škodit). Vedení tedy vydalo zákaz vstupu rodičů do budovy. (Pokud prý něco potřebujeme, tak po předešlé dohodě můžeme přijít, ale ráno před vyučováním nesmíme s dětmi vstupovat. A pokud vstoupíme, učitelé nás žádají, ať respektujeme opatření školy a odejdeme, a pro všechny, rodiče, učitele i děti, je tato ranní akce krajně nepříjemná.)* Rodiče ve škole situaci řešili a nyní je, podle dalšího příspěvku této

maminky, možné děti doprovázet do přehledného vestibulu školy, který učitelé dozorují.

V některých školách mají učitelé vypsány konzultační hodiny v období příchodu dětí do školy (viz níže), a rodiče tak mají možnost je v této době vyhledat.

Nevýhodou i výhodou této formy komunikace může být přítomnost dítěte. Ne všechna témata je vhodné s rodiči projednávat za jeho přítomnosti, učitel by tedy měl v případě potřeby domluvit schůzku s rodičem v jiný vhodný čas (přičemž pro řešení složitějších situací může být jiný čas vhodnější i proto, že nebude omezen začátkem výuky).

Návštěva učitele v rodině

Tato forma komunikace je užívána v některých jiných zemích, u nás obecně velkou tradici nemá, avšak nelze říci, že by se nevyužívala. Například ve waldorfských školách se s touto formou můžeme setkat a rovněž z výzkumu viz kapitola 8. toto vyplývá. Manželé Plojharovi ze Základní školy Waldorfské a mateřské školy České Budějovice o. p. s. k návštěvě napsali (EZ 25): *„Na návštěvu pana učitele Martina Hadravy jsme se moc těšili, je v naší rodině velmi oblíbený. Po přivítání si jej dcera Rosalie s mladší sestrou Lucianou odvedly do svého hracího království a tam si společně povídali a hráli. Když se dosyta užili, přišel pan učitel mezi nás rodiče a velmi přátelsky jsme si popovídali. Celou návštěvu hodnotíme jako velmi pozitivní, přínosnou z pohledu vzájemného poznávání rodiny a učitele v domácím prostředí dítěte – žáka/žákyně. Manžel dodává: "Má to ještě jedno plus je napečeno a uklizeno." Máte se na co těšit! :)“* Stejný názor zastává i autorka diplomové práce na téma Spolupráce učitele s rodiči žáků (HLADÍKOVÁ, 2011), podle níž jsou klady této formy spolupráce *především v tom, že učitel může poznat domácí prostředí žáka, a pochopit tak mnohdy některé jeho chování a reakce.*

Ne všichni rodiče by ale z návštěvy učitele ve své domácnosti byli tak nadšení jako tito. Jedná se o formu komunikace, která asi ze všech nejvíce zasahuje do soukromí rodiny, a je proto třeba ji zavádět s ohledem na tuto

skutečnost. Zvláště pokud by se jednalo o návštěvu pouze u jedné rodiny, mohlo by to být ostatními pocíťováno jako nadržování jednomu žákovi. Zároveň pokud by návštěvu inicioval sám učitel, mohli by to rodiče považovat za náznak toho, že právě v jejich rodině není něco v pořádku. Tato forma komunikace vyžaduje velký takt a komunikační schopnosti ze strany učitele a nejlépe již dopředu velice vstřícně nastavené vztahy rodičů a učitelů.

Konzultační hodiny učitele

Někteří učitelé vypisují takzvané konzultační hodiny, tedy trvale určený čas, po který jsou rodičům k dispozici na určeném místě. Někteří z nich mají konzultační hodiny každý týden, například učitelé ze Základní školy Mrákov inzerují na školních webových stránkách konzultační hodiny o délce mezi 45 minutami a 120 minutami jedenkrát týdně (EZ 24) a mimo to 10 minut před začátkem vyučování. Na jiných školách jsou konzultační hodiny jen jedenkrát za měsíc, například první středu v měsíci. Výhodou vypsání konzultačních hodin je přehlednost a srozumitelnost pro rodiče, kteří vědí, kdy a kde učitele zastihnou, a nemusí mít pocit, že ho obtěžují či zdržují od jiné práce. Ne všem rodičům se ale určený čas bude hodit a ti, kteří nebudou mít možnost přijít do konzultačních hodin, pak mohou mít problémy se s učitelem sejit a mohou se ostýchat o schůzku požádat. Bude-li čas konzultačních hodin zvolen špatně vzhledem k možnostem rodičů, nebudou jich rodiče využívat a pro učitele může být tento čas nevyužitý.

Návštěva rodiče ve škole – ve výuce

Návštěva rodiče ve výuce byla dříve velice neobvyklou záležitostí. Dnes již je ale mnoho škol této možnosti otevřeno a některé školy rodiče do vyučování přímo zvou. Při namátkovém průzkumu mezi 341 školami, které se hlásí ke značce Rodiče vítáni, pro který bylo náhodně zvoleno 20 škol napříč republikou, zjistíme, že 55% z nich deklaruje dodržování obou kritérií, která se návštěv rodičů ve vyučování týkají, tedy kritéria č. 9 „Rodiče našich žáků i zájemci o naši školu mají možnost po domluvě navštívit vyučování.“ i kritéria č. 10 „Zveme rodiče do vyučování, aby se zúčastnili společné práce se svým dítětem.“ (Příloha 2). 45% škol deklaruje pouze první z výše uvedených kritérií. Z průzkumu nevyšla žádná škola, která by nedeklarovala ani jedno z těchto dvou volitelných

kritérií. Tato dříve téměř neznámá forma spolupráce s rodiči tedy dnes již není raritou.

Praxe návštěv rodiče ve výuce se liší v tom, zda jsou rodiče do vyučování aktivně zváni či zda je jim po žádosti vyhověno. Zároveň můžeme rozlišovat návštěvu rodiče ve třídě v různých pozicích. První z výše uvedených kritérií značky Rodiče vítáni prezentuje zejména možnost navštívit vyučování jako návštěvník, pozorovatel. To vyplývá i z komentáře ke kritériu (Příloha 2), kde se dočteme, že při splnění tohoto kritéria jsou *na webu školy s dostatečným (alespoň měsíčním) předstihem zveřejněny termíny dnů otevřených dveří a je jasně uvedeno, na koho je třeba se telefonicky obrátit, pokud zájemce stojí o to navštívit individuálně některou vyučovací hodinu*. Oproti tomu ale existuje i možnost pozvat rodiče do výuky jako asistenta nebo jako odborníka. O těchto možnostech se zmíníme dále.

Návštěva rodiče ve vyučování může učiteli pomoci představit rodičům způsob výuky, rodiče snáze pochopí vztahy mezi dětmi a mohou pozorovat i své vlastní dítě při dění ve třídě, což může být pro následnou komunikaci učitele s rodiči výhodné, protože s nimi může mluvit na základě konkrétních situací. K tomu postačí návštěva rodiče jako pozorovatele, která může být pro poznání vlastního dítěte v kontextu třídy dokonce přínosnější než aktivní účast na výuce. Asistování rodičů při výuce zase velmi názorně přibližuje práci učitele. Rodiče si jí v dílčích aktivitách s dětmi vyzkouší na vlastní kůži, a komunikace se pak stává snadnější. Zároveň mohou rodiče učiteli ve výuce pomoci. Je však třeba, aby tato spolupráce byla realizována tak, aby se obě strany ve své roli cítily jistě a bezpečně.

V některých školách zvou učitelé rodiče do výuky jako odborníky na určité téma. V programu Začít spolu se rodiče *s dětmi dělí o své vlastní záliby a dovednosti*. Rodiče zde *asistují při učebních aktivitách, které se vztahují k oblasti jejich profese či zájmů, zajišťují exkurze na vlastní pracoviště...* (KREJČOVÁ, 2011). I pro méně extrovertní rodiče může být takováto aktivita přijatelná, pokud se jedná o oblast, ve které jsou si sami jistí a dokonce jistější,

než sám vyučující. Spolupráce zde může pomoci nastavit vzájemný pocit respektu učitele a rodiče.

V programu Začít spolu může být rodič i asistentem učitele a vykonávat činnosti obvykle pro asistenta pedagoga. Zvláště při činnostech, při kterých jsou žáci rozděleni do více skupin a věnují se různým činnostem, může být pomoc dalšího dospělého, který se může dětem věnovat pro učitele přínosná.

Konzultace učitel-rodič-dítě

O konzultacích mezi učitelem, jeho žákem a rodičem (či rodiči) žáka se v poslední době stále více mluví i píše. Tento způsob kontaktu již zdaleka není využíván jen v rámci vzdělávacího programu Začít spolu, ze kterého vychází. V tomto programu školy *vychází z přesvědčení, že rodiče a učitelé jsou rovnocennými partnery a že rodiče nesou odpovědnost za vzdělávání svých dětí, a proto mají právo spolurozhodovat o jeho naplňování* (KREJČOVÁ, 2011).

Cílem konzultací v trojúhelníku je *informovat rodiče o pokrocích v učení dítěte* (z časopisu Začít spolu), a to za přítomnosti všech stran. Učitel a rodiče spolu komunikují kvůli dítěti, komunikace se však často odehrává bez něj. Přesto, že v některých případech a pro některá témata může být přítomnost dítěte nevhodná, není vhodné ani mluvit stále jen za děti o nich. Velkou výhodou konzultace v trojúhelníku učitel, rodič a žák je tedy minimální riziko zkreslení informací. Jsou přítomny všechny strany a mají možnost se vzájemně slyšet, hodnotit, dotazovat a předávat si zkušenosti. Nemůže se tak stát, že se k další straně dostane informace vytržená z kontextu či překroucená. Zároveň je zde větší možnost okamžité reakce, než je tomu na třídních schůzkách, které není možné stále přerušovat. Pro některé rodiče také může být osobní kontakt mimo „dav“ ostatních rodičů příjemnější variantou.

Z hlediska učitele jsou tu však další výhody. Při konzultaci totiž nemusí o dítěti jen sám mluvit, ale má možnost nechat dítě, aby s jeho podporou samo sebe zhodnotilo, prezentovalo svým rodičům vlastní pokroky a také definovalo, na čem by mělo více pracovat. Dítě se tak zlepšuje v sebehodnocení a je pro další

práci více vnitřně motivováno. *Dítě, vtažené do debaty, bere snáz její výsledek za svůj, než kdyby mu byl předložen jako příkaz* (ČÁPOVÁ, 2011). Zároveň rodiče získávají reálnější představu, kterou při podání učitelem někdy obtížně přijímají.

Učitelka vyučující v programu Začít spolu ve stejnojmenném časopise (KREJČOVÁ, 2012) uvádí, že *konzultace v této podobě probíhají minimálně 2 - 3 krát za rok s každým z rodičů a žáků, zpravidla v rozsahu 15 - 20 minut. Pokud spočítáte žáky ve třídě, je evidentní, že k realizaci osobních konzultací se všemi rodiči a žáky nepostačí dvouhodinová jednoho jediného odpoledne. Většinou se rodiče zvládnou vystřídat na konzultacích v průběhu odpolední výuky jednoho týdne. Rodiče se na konzultace zapisují (většinou do k tomu účelu vytvořené tabulky s termíny). Mohou si tak vybrat den a čas, který jim a jejich dítěti nejvíce vyhovuje, a učitel předem přesně ví, kdo v daný den přijde. Na schůzku se tak může lépe připravit.*

Chce-li učitel využívat tuto formu komunikace, je třeba, aby s žáky pracoval na přípravě v průběhu celého roku. Konzultace je totiž z velké části založena na sebehodnocení žáka na základě portfolia, na kterém je možné prezentovat učební proces, dosažené úspěchy i případné obtíže. Portfolio s žáky připravuje učitel průběžně tak, aby skutečně reflektovalo celý průběh učení a obsahovalo všechny důležité materiály s označením data vzniku. Z tohoto portfolia pak žák před konzultací vytváří takzvané výběrové portfolio - *práce, na nichž bude chtít demonstrovat svůj pokrok* (KREJČOVÁ, 2011).

Průběh konzultace (KREJČOVÁ, 2012):

1. Navodíme přátelskou atmosféru. Začínáme nějakou neformální otázkou, nabídkou občerstvení atp.
2. Dáme prostor dítěti, aby vyhodnotilo svoji práci.
3. Požádáme rodiče, aby se k vyhodnocování připojil svými postřehy a nabídl svůj úhel pohledu.

4. Teprve poté, co dostali prostor k vyjádření žák a rodič, sdělujeme svůj „učitelský úhel pohledu.“ Nejprve mluvíme o úspěších a pokrocích dítěte, zdůrazňujeme jeho silné stránky. Následně pohovoříme o tom, co se žákovi nedaří a potřeboval by zlepšit. Vše, co jako učitelé říkáme, dokumentujeme na konkrétních pracích dítěte z portfolia a doplňujeme svými záznamy z pozorování. Informace typu: „Je slabý v matematice, měl by přidat a více se snažit. Trochu na něj doma „přitlačte““ je naprosto nekonkrétní a nenabízí rodičům ani žákovi uchopitelnou cestu ke zlepšení. Po celou dobu konzultace si hlídáme, abychom rodiči i dítěti poskytli dostatečný časový prostor pro vyjádření. Každý by měl mít svoji třetinu času. Jedná se o partnerský dialog nikoli náš učitelský monolog!
5. Ve chvíli, kdy došlo k vyjádření všech tří stran, hledáme společné řešení. Ve spolupráci s rodičem a dítětem navrhujeme konkrétní kroky v postupu učení dítěte, které povedou ke zlepšení. Například:
  1. Co přesně je potřeba zlepšit?
  2. Co společně uděláme pro to, aby dítě mohlo dosáhnout zlepšení a dalšího pokroku v učení?
  3. Jak přizpůsobíme výuku, aby měl žák šanci uspět, rozvíjet dál své schopnosti?
  4. K čemu se zavazuje žák? Co udělá pro to, aby dosáhl cílů, které si na konzultaci stanovil?
  5. Mohou rodiče poskytnout dítěti v učení nějakou podporu? Jakou?
6. Zapisujeme si, na čem jsme se společně dohodli, čímž vytvoříme tzv. plán podpory učení dítěte. Plán si v kopii žák s rodiči ihned po konzultaci odnášejí domů

Výše jsme popsali výhody konzultací, mají ovšem i své nevýhody, a to zejména časovou náročnost. Je na učiteli, jak dlouhé konzultace bude provádět, výše byl uveden čas 15 – 20 minut, někteří učitelé se ale domnívají, že méně než

20 minut není dost. Pokud máme tedy v běžné třídě například 25 dětí, zabere čistý čas konzultací učiteli více než 8 hodin. A to nepočítáme přestávky mezi konzultacemi a případy, ve kterých se setkání neplánovaně protáhnou, a učitel uzná prodloužení za vhodné. Na konzultace je proto třeba si vyhradit dostatek času. Nicméně nejen dostatek pro učitele, ale také pro rodiče, kteří by měli dostat více možností, kdy mohou konzultaci absolvovat. V zájmu učitele je, aby jim termín vyhovoval a dostavili se.

Dalším úskalím může být nedostatek odvahy ze strany učitele, který by se na konzultace měl připravit a při nich samotných musí být schopen pohotově reagovat a celé sezení efektivně moderovat tak, aby splnilo jeho cíle. Zatímco na třídní schůzky si může informace pro rodiče například předem napsat, u konzultací se pravděpodobně nevyhne improvizaci při reagování na dítě i rodiče. Překvapit ho však mohou rodiče i na třídních schůzkách a při jiných formách komunikace.

Komunikace přes dítě

Dítě samo o sobě je důležitým zdrojem informací pro obě strany: Jak mluví, jak chodí oblečené, jeho slovní zásoba, znalosti a zájmy, schopnosti... (KOLLÁRIKOVÁ, 2010). Kromě toho, že dítě samotné je nositelem určitých nevyřčených informací mezi školou a rodinou zde obvykle probíhá i slovní přenos informací. Ty mohou být přímo učitelem řečeny dítěti za účelem vyřízení rodičům, ale také dítětem samostatně vyprávěny, někdy bez potřebného kontextu. Zde je třeba si uvědomovat, že ani rodiče, ani učitelé nemohou dost dobře *kontrolovat, jak se s jejich výroky nakládá, a v situaci konfliktu se mohou i ty nevinné stát rozbuškou ve vzájemných vztazích* (KOLLÁRIKOVÁ, 2010). Přestože se tedy tato forma může zdát praktická, protože je poměrně rychlá a pro rodiče i učitele nenáročná, je třeba s ní pracovat velmi opatrně. Dítě může ve vlastním zájmu informace měnit, ale také je nevyřizovat.

ZPROSTŘEDKOVANÉ KOLEKTIVNÍ FORMY KOMUNIKACE

Nástěnka třídy či školy

Nástěnky ve společných prostorách má velká část škol. U mateřských škol jsou pravidelně užívány ve 100% případů a i v základních školách velice často (RABUŠICOVÁ, 2004). Jejich funkce se pohybuje od čistě prezentační (jsou zde představovány práce žáků, jejich úspěchy ve školních i jiných soutěžích, úspěchy školy jako celku - například certifikát k titulu Aktivní škola apod.), přes kombinace až k čistě informačním (jsou zde vyvěšeny dokumenty školy – školní řád a další, zápisy ze školní rady, harmonogram školního roku, rozvrhy tříd, vzdělávací plány jednotlivých tříd na dané období a další). V některých školách má každá třída k dispozici svou nástěnku, kterou spravuje třídní učitel. Ta je pak přímo určena ke komunikaci učitele a rodičů žáků jeho třídy. Jedná se o jednostranný komunikační kanál, ve kterém může scházet zpětná vazba (pokud zde učitel nevytvoří prostor pro vzkazy rodičů), jeho výhodou však je dobrá přístupnost pro rodiče při přivádění či odvádění dítěte a jednoduchá aktualizovatelnost.

Zpravodaj, třídní či školní noviny nebo časopisy

Funkce školních časopisů je stejně rozmanitá, jako je tomu u nástěnek. Liší se i autorský podíl pracovníků školy a žáků školy. Existují školní časopisy, jejichž obsah stojí plně na práci dětí, které mohou přispívat svými výtvarnými či literárními díly, které ve škole i mimo ni vytvářejí. Mohou však i informovat o proběhlých či blížících se akcích (Příloha 6). V případě příspěvků pracovníků školy se jedná obvykle spíše o organizační informace, výchovná doporučení (například od výchovného poradce školy, školního psychologa či speciálního pedagoga), poděkování za pomoc či účast na akcích a informace týkající se důležitých rozhodnutí a změn v životě školy (volba nových členů Školní rady, účast školy v novém projektu apod.) (Příloha 12). Třídní časopis má užší cílovou skupinu, a proto se může více zaměřit na konkrétní potřeby učitele či rodičů. Také prezentace jednotlivých dětí a jejich práce může dostat větší prostor.

Místo pro své názory a příspěvky mohou v časopise dostat i samotní rodiče a komunikace je pak rozmanitější.

Webové stránky

Webové stránky má dnes téměř každá škola. Jejich funkce a úroveň se však velmi liší podle toho, jaké zdroje škola má a jakou důležitost jim přikládá. Nesporně jsou ale v dnešní době důležitou vizitkou školy.

Kromě prezentace školy jako celku se na nich může prezentovat i třída (Příloha 5). Některé třídy mají své vlastní sekce či „podstránky“ stránek školy, které jsou určeny právě rodičům konkrétní třídy (Příloha 11). Ti zde mohou najít například vzdělávací plány na dané období, fotografie z dění ve třídě, organizační informace týkající se zvláštních pomůcek a vybavení dětí pro další dny, rozvrhu, změn v něm a podobně. Některé třídní stránky mají i diskusní sekci pro žáky či rodiče, ankety a další aktivní prvky. Čím častěji jsou stránky aktualizovány, tím spíše můžeme předpokládat jejich pravidelnou kontrolu ze strany rodičů, protože při každé návštěvě najdou něco nového, a návštěva je tedy smysluplná. Zde může být problém v možnostech učitele sám stránky spravovat. Pokud stránky nejsou pravidelně aktualizovány, může se stát, že budou jakousi skrytou nástěnkou, která má oproti reálné nástěnce ve škole velkou nevýhodu – rodiče kolem ní neprocházejí, a náhodné aktualizace si proto nemusí všimnout.

Webové stránky umožňují škole prezentovat i videomateriály, například ukázky z konkrétních hodin, akcí třídy či školy či video zaměřené na propagaci školy jako celku. Tuto možnost jiný komunikační kanál (kromě sociálních sítí) neumožňuje.

U využívání webových stránek jako informačního kanálu je třeba i v dnešní době myslet na to, že ne všichni rodiče musí mít pohodlný přístup k internetu. Dalším úskalím je pak nutnost získat od všech rodičů souhlas se zveřejňováním fotografií jejich dětí, pokud škola či třída fotografie na stránkách vyvěšuje, což je velice časté. Dostupnost fotografií pomocí tohoto kanálu je mnohonásobně větší než například u tištěného časopisu, kde je čtenářská obec poměrně uzavřená a počet výtisků omezený. I dopady nedodržování případného nesouhlasu (či absence souhlasu) by tedy mohla mít větší dopady. Stejně tak musí škola hlídat nezávadnost obsahu stránek.

Online prostředí pro administraci a komunikaci

Poměrně novým nástrojem na poli komunikace s rodiči jsou produkty umožňující administraci a komunikaci přes internet v rámci speciálně vytvořeného prostředí, například produkt Škola Online (EZ 17). Tyto produkty představují komplexní prostředí určené ředitelům, učitelům, rodičům i žákům. Prostředí umožňuje komunikaci skupinovou i individuální, podle typu materiálu.

Učitelé mohou přes internet do tohoto interaktivního prostředí vkládat nejrůznější materiály, které si uživatelé, jimž jsou určeny, mohou stahovat či tisknout. V praxi se může jednat o vzdělávací plány či konkrétní materiály k výuce – například zadání domácích úkolů. Ke všem vloženým materiálům může učitel přidat vlastní komentář.

Dalším prvkem tohoto prostředí je obdoba žákovské knížky, do které každému dítěti a jeho rodičům učitel zapisuje proběhlé testy a práce, jejich výsledky a případně další komentáře k výsledkům. Prostředí je připraveno na hodnocení pomocí známek, bodů, procent i na slovní hodnocení. Jednotlivým známám je pak možné určit váhu a učitel, případně i rodiče, pak jednoduše získá výsledné hodnocení celé oblasti.

Přes toto prostředí je možné sledovat i docházku žáků, vkládat omluvenky a posílat zprávy. Učitel tak může rodiče jednotlivě kontaktovat i poslat hromadnou zprávu. Stejně tak mu zde mohou rodiče odpovídat. Aktualizace je možné pravidelně automaticky rozesílat. Prostředí je tedy aktivní a nevyžaduje osobní zájem rodičů a jejich průběžné sledování. K prohlédnutí změn mohou být vyzýváni ve chvíli, kdy proběhnou, a to učitelem či automaticky samotným systémem.

Moodle

Ve školním prostředí je možné využívat také prostředí moodle, které je přímo určené k podpoře vzdělávání. Jedná se v podstatě o formu e-learningu, do kterého může učitel vkládat materiály i úkoly a žáci mohou materiály otevírat, případně stahovat, a úkoly odevzdávat. I hodnocení úkolu může probíhat

prostřednictvím tohoto prostředí, kam má učitel možnost přenést část vyučování. Žáci zde mohou rovněž diskutovat. Prostor je tedy primárně určeno žákům, ale v případě prvního stupně základní školy lze předpokládat, že práce v něm se budou účastnit nebo ji alespoň sledovat i jejich rodiče. Uživatelé zde mohou dostávat také aktuální zprávy. Každý z žáků (či rodičů) má do moodlu své přístupové heslo, takže informace jsou poměrně diskrétní. Pro některé učitele však může být náročné moodle používat, zvláště pokud nemají stálé připojení na internet - ať už ve škole nebo doma.

Sociální síť

Některé školy či třídy mají své stránky na sociálních sítích, obvykle na jedné z nejznámějších – facebooku. Tato komunikační forma je pravděpodobně zaměřena zejména na mladé rodiče a na samotné žáky školy, kteří by v případě 1. stupně základních škol však na facebooku účty mít neměli, protože ty jsou povoleny až od 13 let. Přesto je tam v praxi mají.

Facebook umožňuje, stejně jako webové stránky, prezentovat fotografie z akcí školy či třídy a informovat širokou veřejnost či uzavřenou skupinu odsouhlasených uživatelů. Mimoto ale přináší jednoduchou administraci určenou běžným uživatelům a všem přihlášeným možnost vkládat své vlastní příspěvky, fotografie, videa, textové dokumenty, odkazy na další články a podobně. Kromě veřejných diskusí spolu mohou jednotliví uživatelé chatovat a posílat si skryté zprávy. Takto mohou rodiče například online řešit, jaký domácí úkol mají jejich děti na další den. Je zde možné i vytvářet různá hlasování.

Stejně jako u online prostředí pro administrativu a komunikaci je i zde velkou výhodou aktivita prostředí jako takového. Na rozdíl od webových stránek, které obvykle takzvanou notifikaci neprovádí (pokud ji tvůrce stránek neimplementuje), umožňuje tato forma každému uživateli nastavit si, jak často a o čem chce být informován. Prostor mu pak zasílá například informační emaily i zobrazuje aktuality v rámci jeho profilu na facebooku. Rodiče se tedy kvůli sledování aktualit nemusí sami chodit na stránky dívat. Škola navíc může

vytvářet i vlastní stránky pro jednotlivé akce a uživatele na ně aktivně zvat. Pokud se pak tito sami neodhlásí, jsou o každé aktualizaci stránky informováni.

Videonahrávky

Videonahrávky nejsou podle výzkumu Rabušicové (RABUŠICOVÁ, 2004) významně využívanou formou komunikace. Tento výzkum však proběhl v roce 2004 a je možné, že od té doby využívání rostlo. Velká část škol již má své webové stránky, a mají tak i prostor pro prezentaci videosouborů. Některé školy mají na svých stránkách prezentační video školy jako celku směrem k široké veřejnosti, některé ale i videa ze školních a třídních akcí. Videá mohou tvořit i samotní žáci, potom budeme mluvit o materiálu prezentujícím školní práci žáků. Některé školy rodičům žáků i budoucím žáků nabízejí přímo nahlédnutí do výuky formou videonahrávky z vyučování. Rodiče si tak mohou styl vyučujícího v praxi prohlédnout ještě předtím, než sami do školy fyzicky poprvé vstoupí. Žáci zároveň nejsou přítomností dalších osob (nebo vlastních rodičů) rozptylováni a je možné, že rodiče uvidí poměrně přirozený průběh výuky (přestože i přítomnost kameramana je rušivým elementem, pokud nenatáčí sám vyučující).

U videonahrávek je třeba myslet na to, zda jsou samy o sobě dostatečně srozumitelné a zda neumožňují dezinterpretaci natáčené reality. V takovém případě by bylo vhodné je doplnit vysvětlivkami (ať už přímo ve videu či v doplňujícím textu). Tak je tomu například u videa na webových stránkách Základní školy Heřmánek (EZ 21), kde si čtenář nejprve přečte, co bylo cílem a obsahem vyučování, a poté se může na necelou minutu do výuky podívat. Přesto, že je to velmi krátká doba, získá divák poměrně dost informací. Právě to je velkým přínosem videonahrávek, které mají téměř všechny rysy bezprostředního pozorování a přitom je možné se na ně dívat opakovaně.

Stejně jako při zveřejňování fotografií je třeba i u videomateriálů dbát na ochranu osobních údajů a dodržovat všechny právní předpisy s tím související.

ZPROSTŘEDKOVANÉ INDIVIDUÁLNÍ FORMY KOMUNIKACE

Písemný kontakt

Písemná komunikace s rodiči má mnoho podob. Některé znaky jsou ale společné.

Jelikož se jedná o komunikaci oproštěnou od neverbální složky, může docházet k dezinterpretaci obsahu. Je tedy třeba si dávat velký pozor na to, jak text vyzní, pokud si ho přečte jiný osoba než pisatel. Zde je třeba myslet i na to, že se čtenář může nacházet v prostředí či situaci, kterou pisatel nepředpokládal. Za účelem minimalizace rizika nepochopení je možné přizvat další osobu, aby si text přečetla a pisateli řekla, jak jej vnímá. Zde je však třeba dbát na ochranu citlivých údajů, které může komunikace s rodiči obsahovat.

Výhodou písemného kontaktu je jeho časová nenáročnost. Není třeba se s rodiči kvůli předání informací scházet. Další výhodou je možnost vyčkání, zklidnění, opětovného přečtení doručené zprávy a poté střízlivé odpovědi. Kde bychom se v osobním rozhovoru neudrželi, tam můžeme písemně situaci vyřešit lépe a klidněji. Tato výhoda má však i svou stinnou stránku – pisatel neví, zda si adresát zprávu přečetl, a ani informace o doručení o přečtení zprávy nevypovídá. U některých forem také není možné, nebo ne vždy, reagovat hned, i kdyby to pro řešenou věc bylo lepší.

Žákovské knížky, deníčky

Tradičně jsou v mnoha třídách důležité informace zapisovány na příslušné stránky žákovské knížky. Zde ovšem probíhá obvykle jen oficiální komunikace. Učitel má prostor ohlásit akce a požadavky na rodiče ohledně přípravy zvláštních pomůcek na vyučování a podobně. Také zde probíhá komunikace týkající se docházky dítěte do školy, jeho chování a studijních výsledků. V nižších třídách je někdy žákovská knížka označována jako „deníček“.

Žákovské knížky bývají předtištěné, ale některé školy si vytvářejí vlastní, aby si je mohly plně přizpůsobit vlastním potřebám. Pak zde mohou mít například i záznamy o domácí přípravě s rodiči anebo taková žákovská knížka

může být i prostorem pro sebehodnocení v jednotlivých předmětech či oblastech. Žakovská knížka vytvořená pro Základní školu Lyčkovo náměstí například obsahuje speciální stránku určenou pro sebehodnocení před konzultacemi učitel-rodíč-dítě (Příloha 14).

Tato forma je pro rodiče poměrně přehledná a zvláště z hlediska hodnocení výsledků dětí pravděpodobně ta, na kterou jsou zvyklí a kterou více či méně očekávají. Někteří učitelé se jí však vyhýbají, možná právě proto, že je známa jako nástroj kontroly a v případě horších výsledků jako důvod k trestům.

Informační lístky

Někteří učitelé používají i další písemné formy, jako například zvláštní lístky s informacemi o blížících se akcích, ale možností je i předávání plánu vyučování na týden či měsíc v této podobě. Tištěné aktuální informace rodičům ušetří nutnost vlastního tisku, mohou si je doma vyvěsit například na lednici či nástěnku, a mít tak na očích přehled o nejbližším období. Tato forma je, na rozdíl od informací na webových stránkách či emailu, dostupná i rodičům bez stálého připojení k internetu. Učitel by si měl ale dát pozor, aby děti lístky neztratily, než je doma předají, případně je předávat přímo rodičům.

Sešitky, sdělničky, notýsky a podobné

Možná právě z důvodu, aby se tištěné informace neztrácely a celá komunikace byla přehledná, zavádějí někteří učitelé sešity přímo určené pro tuto oblast. Zde je výhoda možnosti reakce rodiče a oproti žakovským knížkám neomezeného prostoru i formátu. Do sešitků je možné také dětem informace vlepovat, dokud ještě neumějí samy vše zapsat.

Sešity a podepisování úkolů

K písemným formám komunikace můžeme zařadit i podepisování domácích úkolů v sešitech. Tato forma plní v různých třídách různou funkci a je dobré s rodiči ujasnit, jakou plní právě v konkrétním případě. Podpis může učitele informovat o tom, že žák psal práci doma a ne ve škole. Rovněž může informovat o tom, že si rodič práci prohlédl a seznámil se s ní, ale také to, že ji

zkontroloval a je podle něj správně vypracována. Význam podpisu pod domácím úkolem si mnozí rodiče i učitelé vykládají různě a může docházet ke zbytečným nedorozuměním.

I samotné sešity jsou ale jistou formou komunikace s rodiči, protože pokud je dítě nosí domů, mohou z nich jeho rodiče získávat i představu o probíraném učivu a metodách výuky paní učitelky. V některých třídách jsou užívané zvláštní sešity na hodnocené práce, ve kterých rodiče vidí nejen známky či jiné hodnocení, jako je tomu u žákovské knížky, ale i samotnou hodnocenou práci.

Krátké textové zprávy - SMS

Výhodou sms zpráv je jejich rychlé doručení a možnost zpětné vazby. Pro urgentní informace se proto mohou dobře hodit. Zvláště pro rodiče může být jejich využívání příjemné, protože v době vyučování nemohou učitele kdykoliv vyrušit voláním a čekat na přestávku je pro ně nepříjemné. Nevýhodou však může být finanční i časová náročnost pro učitele, který by chtěl na všechny zprávy psát odpovědi. Přichází o přestávku (pokud nechce psát před dětmi ve vyučování, což je společensky nevhodné) a jeho účet za telefon se zvyšuje, neměli služební telefon, což je neobvyklé. I pro něj však může být někdy krátká a rychlá zpráva pro rodiče velmi praktická. Zvláště u krátkých textových zpráv je však důležité dávat si pozor na vyznění pro čtenáře. Zkracování textu totiž může lehce vést k jeho nejasnosti a možnosti dezinterpretace. Rovněž je otázka udržení osobního prostoru učitele, stejně jako u telefonického kontaktu.

E-mail

Elektronická pošta je dnes velmi využívána. Představuje menší zásah do soukromí, než je tomu u telefonického kontaktu či krátkých textových zpráv. Zároveň skýtá dost prostoru pro popsání libovolného problému a její téměř nulová finanční náročnost je rovněž výhodou. Příjemná je také možnost přístupu k e-mailu z domova i ve škole, která je už na většině škol.

Velkým, a často podceňovaným, rizikem elektronické komunikace je velká možnost zneužití. Elektronická pošta není diskrétním způsobem

komunikace, jak se někteří lidé domnívají. Poštu je možné otevřít po získání hesla (které je často nedostatečné) anebo se do ní takzvaně nabourat. Všechny naše e-maily jsou pak uchovávány na serverech, které využíváme. Navíc pro příjemce není problém naši zprávu velmi rychle rozšířit dalším lidem. Je třeba si tedy vždy uvědomovat, že to, co napíšeme do e-mailu, je nevratné a text se může dostat i k dalším osobám.

Schránka pro návrhy

V metodickém průvodci programem Začít spolu je jako jedna z forem uváděna i schránka pro návrhy, do které mohou rodiče své připomínky určené škole či jednotlivým pracovníkům. Tato forma může být příjemná zejména těm rodičům, kteří neradi řeší věci osobně a zvláště neradi vznášejí osobně kritiku. Tu mohou napsat, případně i anonymně, do schránky, a škola či učitel tak získá zpětnou vazbu, kterou by jinak pravděpodobně nezískal. Aby schránka fungovala, musí být na přístupném a viditelném místě a musí být pravidelně kontrolována.

Schránka pro návrhy může vzniknout i za konkrétním účelem, například pro sbírání návrhů, kam jet na školu v přírodě či jaké téma zvolit pro projektový den. Rovněž je možné ji využít jako hlasovací zařízení, kam rodiče a případně i žáci vloží hlas pro jednu z nabízených variant, například finálního místa pro společný výlet.

Vysvědčení

Vydávat rodičům žáků vysvědčení má škola povinnost každý půlrok. Jedná se vlastně o zprávu o prospěchu dítěte v jednotlivých oblastech, ať už se jedná o výsledky shrnuté známkou nebo o slovní hodnocení či kombinaci obojího. Více informací přináší rodičům právě slovní varianta, která má větší možnosti popsat problematiku konkrétně. Slovně můžeme popsat nejen výsledné hodnocení, ale i důvody pro ně. Možná právě proto někteří učitelé k běžnému vysvědčení se známkami slovní hodnocení přikládají. U samotného slovního hodnocení totiž mohou mít problém s přijetím ze strany rodičů, vzhledem k dlouhé tradici vysvědčení se známkami, na které jsou rodiče zvyklí

ještě z doby vlastní školní docházky, které je přehledné a jednoduše porovnatelné s výsledky ostatních dětí.

Telefonická komunikace

Telefonická komunikace je v době mobilních telefonů stále rozšířenější. Skýtá možnost okamžitého spojení a informování v akutních případech.

Rizikem při telefonování učitele rodičům může být neznalost situace, ve které se rodič zrovna nachází. Učitel mu může například volat do práce a vyrušit ho. Rodič pak na informace nebude mít klid a komunikace může přinést více problémů nežli užitku.

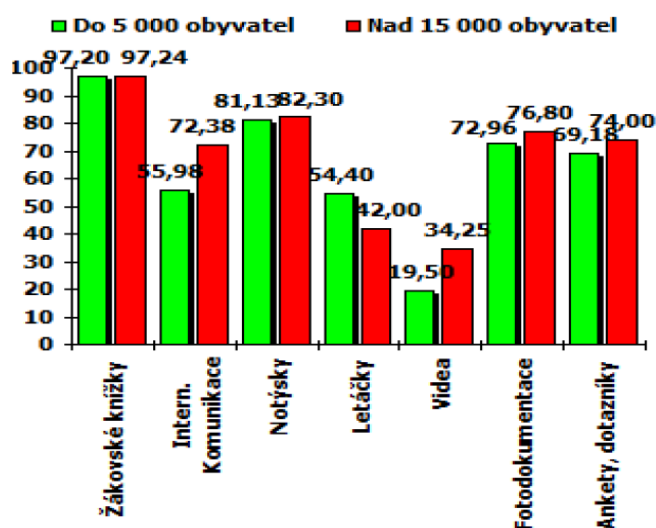
Její nevýhodou je také náročnost určování hranice soukromí učitele, respektive rodičů. Soukromí učitele je ovšem ohrožováno výrazně více, zvláště pokud dává své osobní číslo k dispozici najednou všem rodičům. Někteří učitelé řeší tento problém určením hodin, kdy mohou rodiče volat, někteří své soukromé číslo rodičům nedávají, jiní kontakt neomezují a nechávají na rodičích, aby sami zvolili, kdy jim budou volat. Řešením zde jistě může být i pořízení „pracovního“ telefonu, který může učitel vypnout, aniž by přišel o možnost být dostupný svým přátelům a rodině. Další variantou je telefonická komunikace pouze na telefony v prostorách školy – v kabinetu, sborovně či do školní kanceláře, odkud je vzkaz učiteli předán. Tato varianta již ovšem nemusí vždy proběhnout tak rychle, v akutních případech proto není tak účinná.

Poskytnutí soukromých kontaktů by samozřejmě učitelé neměli brát na lehkou váhu, protože duševní hygiena a prostor určený pouze pro soukromí je důležitým předpokladem dobře vykonávané práce, zvláště pak práce tak psychicky náročné jakou je učitelská profese.

8. NEJUŽÍVANĚJŠÍ FORMY KOMUNIKACE NA 1. STUPNI ZŠ

Jako nejužívanější forma komunikace jsou tradičně uváděny třídní schůzky. Nemluvíme zde přitom o frekvenci užívání, ale o počtu škol či učitelů, kteří tuto formu zařazují. Ve výzkumu Rabušicové (RABUŠICOVÁ, 2004) se uvádí, že na prvním stupni jsou pořádány na 99% škol.

Pro ilustraci míry užívání jednotlivých forem komunikace na školách uvádíme výsledky výzkumu⁴ realizovaného studenty Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové pod vedením PhDr. Yvety Pecháčkové v roce 2010. Z výzkumu (PECHÁČKOVÁ, 2010, Hradec Králové) vyplývá, že mezi nejužívanější zprostředkované formy komunikace patří na ZŠ tyto⁵ (první sloupec zelenou barvou vždy označuje školy venkovské, druhý červenou barvou školy městské):

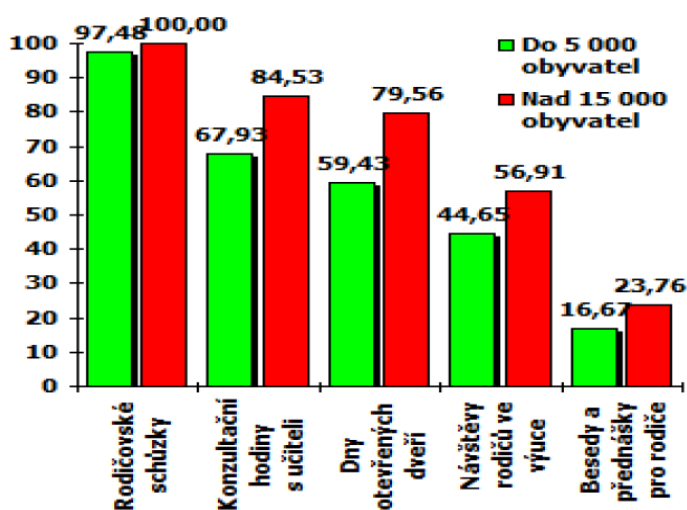

⁴Výzkumu se účastnilo 499 respondentů, z toho 340 ředitelů, 83 třídních učitelů, 64 zástupců ředitele a 12 učitelů. 73% z nich zastupovalo venkovské základní školy a 27% základní školy městské.

⁵ Grafy jsou převzaty z PECHÁČKOVÁ, 2010, Hradec Králové

Zvláště ve výzkumu stála krátká písemná neformální sdělení o prospěchu nebo chování žáků, která využívá 96,5% respondentů ze škol venkovských a 96,1% ze škol městských.

Nejužívanější bezprostřední formy komunikace jsou vyjádřeny v dalším grafu (dle stejného klíče), přičemž pojem rodičovské schůzky je zde užit pro formu v této práci označovanou jako třídní schůzky:

Jako další pravidelně realizované formy spolupráce na obou typech škol byly uvedeny: osobní pohovory, individuální schůzky dle potřeby, emailové či telefonické zprávy, projekty, tvořivé dílny. Respondenti z venkovských škol dále uváděli: týdenní plány pro rodiče, rodiče vedou kroužky, školní ples, karneval, noc ve škole, školní informačník, zpravodaj, soutěže, loučení se školním rokem. Respondenti z městských škol doplnili tyto formy spolupráce: individuální návštěva asistenta v rodinách, spolupráce s výchovným poradcem, elektronická žákovská knížka, ukázkové hodiny a informační bulletin (vše 1x). Mezi společné aktivity s rodiči patří nejčastěji společenské akce, sportovní aktivity a společné výlety. Dále byly uváděny tvořivé dílny, besídky, projekty, exkurze do zaměstnání rodičů a společné tematické akce. (PECHÁČKOVÁ, 2010, Hradec Králové)

9. ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI

V teoretické části jsme se věnovali zejména tomu, jaké místo má komunikace s rodiči v dnešním pojetí vzdělávání. V tomto ohledu jsme uvedli některé důležité dokumenty českého školství a poukázali na to, jak se v nich ke zkoumanému tématu přistupuje. Tím jsme prokázali, že se výzkum zaměřuje na aktuální a důležité téma. Za podstatnou část zde považujeme také přiblížení přístupu programu Začít spolu a jeho Standardů učitele a Rámce profesních kvalit učitele. Tyto dokumenty nám přibližují představu ideálního učitele, který komunikaci s rodiči věnuje velkou pozornost.

Dále jsme se věnovali přehledu jednotlivých forem komunikace, které učitelé na 1. stupni základních škol využívají nebo využívat mohou. Tato část je pro nás důležitou přípravou k praktickému výzkumu. Bez pochopení rozmanitých forem komunikace by nebylo možné s učiteli vést poučený rozhovor a ve všech případech odhalit některé méně známé či méně výrazné formy komunikace.

Zde se potvrdilo, že téma komunikace s rodiči je tématem aktuálním. Tématem, které má stále větší prostor, ale spíše žije mezi rodiči a učiteli, než aby se o něm podrobně psalo. Proto jsou jednotlivé formy komunikace popisovány nejen na základě literatury, ale zejména na základě elektronických zdrojů a na základě vlastních zkušeností a pozorování ve školním i mimoškolním prostředí. Významným zdrojem informací jsou zde také rychle se rozvíjející webové stránky iniciativy Rodiče vítáni.

V této části práce také uvádíme dva výzkumy zaměřené na užívání různých forem komunikace - výzkum zaměřený na užívání jednotlivých forem na půdě mateřských škol a výzkum zaměřený na jejich užívání na školách základních. Získané informace nám mohou být vodítkem k tomu, s čím se rodiče dětí přicházejících do základní školy mohli v této oblasti setkat, a také k tomu, s jakými formami se nejspíše můžeme setkat ve zkoumaných případech.

PRAKTICKÁ ČÁST

1. VÝZKUMNÝ PROBLÉM

CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Výzkumný problém tohoto kvalitativního výzkumného šetření je následující:

Tvorba struktury komunikace s rodiči žáků ze strany třídního učitele.

Pojem struktura je zde užit ve smyslu uspořádání jednotlivých forem komunikace do celku, který je učitelem a rodiči žáků užíván.

OTÁZKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Jedná se o deskriptivní výzkumný problém (ŠVAŘÍČEK, 2007), a základní otázkou této práce tedy je: Jak třídní učitel vytváří strukturu komunikace s rodiči svých žáků?

Výzkumný problém je konkrétněji specifikován výzkumnými otázkami:

1. Jak vypadá struktura komunikace konkrétního třídního učitele?
2. Z jakých forem komunikace s rodiči třídní učitel vybírá, jaké jsou jeho zdroje při výběru?
  - Předpokládáme přitom, že učitel může čerpat zejména z informací a zkušeností získaných při vzdělávání, z literatury, z informací a zkušeností kolegů a z forem obvykle užívaných ve škole, ve které působí.
3. Jaké faktory ovlivňují třídního učitele při výběru forem komunikace s rodiči žáků a do jaké míry?
  - Předpokládáme přitom, že učitele bude ovlivňovat zejména jeho vlastní osobnost a preference v oblasti komunikace, školní vzdělávací program školy, ve které působí, vedení školy a kolektiv učitelů,

vlastní očekávání od komunikace s rodiči a očekávání rodičů od komunikace s učitelem, časová náročnost jednotlivých forem.

4. Co by třídnímu učiteli při tvorbě struktury komunikace s rodiči pomohlo? Jak by tedy měli být budoucí učitelé na tuto oblast své práce připravováni?

2. POUŽITÉ METODY SBĚRU DAT

Vzhledem k deskriptivní povaze výzkumného problému volíme kvalitativní výzkum, který umožňuje ve zkoumané oblasti pronikat do hloubky a získat celistvější pohled než u výzkumu kvantitativního.

Protože se u tvorby struktury komunikace třídního učitele a rodičů jedná o otázku velmi individuální, pokusíme se nastínit čtyři konkrétní případy, a postihnout tak i rozmanitost problematiky. Každý případ konkrétního učitele budeme zkoumat pomocí následujících metod:

ROZHOVOR PODLE NÁVODU

S ohledem na zacílení práce na proces tvorby struktury komunikace je podstatné zejména získat co nejpodrobnější informace od samotných učitelů. Abychom přitom odhalili i neočekávané informace, volíme právě tuto poměrně volnou formu rozhovoru podle návodu (HENDL, 2008) (Příloha 15), která tazateli umožňuje *přizpůsobovat formulace otázek podle situace a dává mu možnost co nejuvhodněji využít čas k interview* (HENDL, 2008).

STRUKTUROVANÝ ROZHOVOR S OTEVŘENÝMI OTÁZKAMI

Tuto metodu využijeme k získání informací od rodičů (Příloha 17) žáků a od pracovníků školy (vedení školy) (Příloha 16). Podle Hendla (HENDL, 2008) *tento typ rozhovoru je vhodný, pokud ho nemáme možnost opakovat a máme málo času se respondentovi věnovat*. Vzhledem k vytíženosti vedoucích pracovníků školy i rodičů jej považujeme za nejvhodnější formu.

ZKOUMÁNÍ DOKUMENTŮ A DAT

Reaktivní metody budou doplněny nereaktivní částí zkoumání dokumentů (HENDL, 2008), ve které provedeme rozbor jak úředních dokumentů (školní vzdělávací program a další dokumenty školy, popřípadě vzdělávací program, ke kterému se škola či třída hlásí), tak dokumentů osobních – zde budou zařazeny dokumenty učitele, jeho plány či poznámky, ukázky komunikace s rodiči a další. V neposlední řadě bude zařazen rozbor virtuálních dat (HENDL, 2008, s. 204), konkrétně webových stránek školy či třídy.

OSOBNÍ PŘÍTOMNOST VE ŠKOLE, KOMUNIKACE S PRACOVNÍKY ŠKOLY A PROHLÍDKA PROSTŘEDÍ

Dalším zdrojem informací pro doplnění výše uvedených metod bude vlastní přítomnost ve škole a třídě učitele, komunikace s pracovníky školy a prohlídka prostředí školy.

3. ZKOUMANÝ VZOREK

Vzhledem ke kvalitativnímu zaměření výzkumu nevolíme vzorek reprezentativní, ale zaměřujeme se spíše na výpovědní hodnotu jednotlivých případů a nabídku pohledu na rozmanité přístupy.

Výzkumný vzorek obsahuje 4 školy. Z toho dvakrát je zastoupena škola soukromá, tedy škola, *kteřá je zřizována jiným subjektem než státem, obcí, krajem nebo církví* (PRŮCHA, 2009), v obou případech je zřizovatelem soukromá osoba. Jednou je zastoupena škola státní, respektive škola veřejná, kterou Pedagogický slovník (PRŮCHA, 2009) definuje jako školu, *jejímž zřizovatelem je subjekt státní správy, tj. MŠMT nebo jiný resort, kraj, obec*. V tomto případě je zřizovatelem městská část. Poslední školou je škola církevní, tedy škola zřizovaná státem uznanou církví či náboženským společenstvím (PRŮCHA, 2009). Všechny školy sídlí na území hlavního města Prahy či okresu Praha - západ.

V souvislosti s různými zřizovateli škol může ve výzkumu vzniknout větší rozmanitost faktorů, které na učitele při výběru forem komunikace působí, a jejich intenzity.

Dvě třídní učitelky jsou na počátku své profesní dráhy a strukturu komunikace si rodiči si v tomto roce vytvářejí; dvě jsou naopak zkušené učitelky, které mají za sebou praxi ve více než 2 školách. Od tohoto výběru si slibujeme možnost pozorování případného generačně odlišného přístupu k formám komunikace s rodiči a rovněž souvislosti s praxí v profesi.

4. PRŮBĚH VÝZKUMU

PŘÍPRAVA VÝZKUMU, OSLOVENÍ ŠKOL A UČITELŮ

Po fázi teoretické přípravy podkladů pro výzkum zejména v období od ledna 2012 do prosince 2012 byly vytipovány školy a oslovení konkrétní učitelé či ředitelé škol. Ve třech případech byl osobně (či telefonicky) osloven přímo třídní učitel a na základě jeho souhlasu posléze vedení školy, ve které působí. Ve dvou případech bylo osloveno vedení školy elektronickou poštou. Z toho v jednom případě účast na výzkumu škola odmítla z důvodů přílišného zatížení učitelů jinými aktivitami (státní škola, která byla později nahrazena jinou státní školou) a v jednom případě na oslovení nereagovala (posléze nahrazena jinou školou). V jednom případě pak bylo vedení školy osloveno osobně, byl doporučen konkrétní třídní učitel a výzkum na škole proběhl.

VLASTNÍ VÝZKUM

Vlastní výzkum proběhl v období od listopadu 2012 do března 2013, přičemž období listopadu a prosince 2012 bylo věnováno prvním návštěvám škol, pozorování prostředí a prvnímu osobnímu setkání s učiteli. V tomto období byly rovněž nastudovány dostupné materiály týkající se zkoumané oblasti – webové stránky škol, školní vzdělávací programy, deklarovaná kritéria značky Rodiče vítáni a další. U některých škol již byla pro lepší představu o průběhu navštívena i akce pro rodiče žáků.

V období ledna a února 2013 byly provedeny rozhovory s třídními učiteli, vedoucími pracovníky školy a některými rodiči. První rozhovor proběhl již na začátku ledna a po jeho analýze byly dle stejného návodu provedeny rozhovory ostatní. V každé škole proběhl vždy nejdříve rozhovor s třídním učitelem a teprve po jeho analýze rozhovor s vedením školy a zástupcem rodičů žáků. V těchto rozhovorech bylo využito dosavadních znalostí o případu k možnosti lepšího pochopení odpovědí a případně pokládání informovaných doplňujících otázek. Po analýze rozhovoru s třídním učitelem byly rovněž v některých případech položeny doplňující otázky. - v jednom případě elektronickou poštou a v dalších osobně při další návštěvě školy či telefonicky.

Rozhovory s třídními učiteli trvaly přibližně 45 minut až hodinu a učitelé měli tendenci v rozhovoru neformálně pokračovat i po skončení nahrávání. Některé informace doplňující celkový pohled na zkoumanou oblast tedy byly získány i v rámci neformálního rozhovoru. Stejně tak tomu bylo i při rozhovorech s rodiči a vedoucími pracovníky školy, které byly z důvodu orientace výzkumu na osobu třídního učitele a jeho pohledu na situaci pouze doplňující a trvaly mezi 10 a 20 minutami.

V jednom případě se přes předchozí domluvu nepodařilo udělat rozhovory s rodiči, protože s tím třídní učitelka nesouhlasila. Důvodem bylo momentální řešení složité situace související s integrací nového žáka ve třídě. Třídní učitelka si nepřála, aby v této situaci byli rodiče zatěžováni výzkumem. Její přání bylo respektováno. V dané době již nebylo z časových důvodů možné do výzkumu zařadit jinou učitelku a celý výzkum s ní v její škole provést.

V jednom z případů byla ředitelka školy oslovena elektronicky a požádána o písemné odpovědi na otázky z rozhovoru pro vedoucí pracovníky školy, a to z důvodu časové vytíženosti a preference této formy z její strany.

Od třídních učitelů i vedoucích pracovníků byly rovněž v tomto období vyžádány doplňující materiály, které nebyly jinak dostupné (ukázky dopisů pro rodiče, zápisy z třídních schůzek a podobně).

ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT

Zpracovávání dat probíhalo průběžně v období od prvního rozhovoru (7. 1. 2013) až do konce února 2013. Jednotlivé případy byly zpracovávány zvlášť a opětovně v kontextu s ostatními případy. Průběžné zpracování umožnilo zajímavé aspekty jednotlivých rozhovorů dále zohlednit při dalším výzkumu. Například v případě objevení nečekaného faktoru ovlivňujícího jednu z učitelek ve volbě forem komunikace (představa o očekáváních školské inspekce založená na předchozí zkušenosti s ní) bylo i v ostatních případech zjišťováno, zda tento faktor volbu forem ovlivňuje.

Získané informace byly zpracovány do čtyř samostatných případových studií zohledňujících zejména první tři zkoumané otázky. Čtvrtá otázka byla zpracována ve formě syntézy všech případů. Formou diskuse se navíc vracíme ke zvláště zajímavým či překvapivým momentům z jednotlivých rozhovorů. Jedná se především o výrazné rozpory v názorech třídních učitelek či dalších účastníků výzkumu nebo naopak o shody či pozorované souvislosti jednotlivých případů.

Případové studie a přílohy byly zpracovány pouze s použitím křestních jmen učitelek s ohledem na další možné využití a fakt, že osobní výpověď o vlastním pojetí zkoumané oblasti práce třídního učitele je poměrně citlivým materiálem. Z tohoto důvodu nejsou ve studiích konkrétně uváděny použité informační zdroje. Ty jsou souhrnně uvedeny až v seznamu použitých zdrojů pro celou práci.

5. PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. I. – PANÍ UČITELKA KATEŘINA

ŠKOLA, VE KTERÉ PANÍ UČITELKA PRACUJE

Paní učitelka Kateřina pracuje v soukromé základní škole, jejímž zřizovatelem je soukromá osoba. Škola je zařazena do sítě škol jako základní škola s dobou studia 9 let, v současné době má ale teprve 3 ročníky. Škola je tedy poměrně mladá, do sítě škol byla zařazena v roce 2010. Ve stejné budově se školou sídlí i školka, která je součástí stejného projektu, který, jak vyplývá ze školního vzdělávacího programu, počítá s koexistencí školky, základní školy s 9 ročníky a 4 ročníky gymnázia.

Na školním webu se škola prezentuje jako *česká škola s nadstandardní výukou anglického jazyka*. Ve třídách je maximálně 15 dětí a kromě využívání projektové výuky v blocích, účasti žáků na pedagogickém procesu a podpory zdravého životního stylu je škola výrazně specifická délkou vyučování, které začíná v 9 hodin a končí až před třetí hodinou. Žáci však ve škole mohou zůstat od 7:30 až do 17:30. Škola dále výrazně prezentuje důraz na zájem a přirozenou zvědavost žáka, využívání slovního hodnocení bez číselných známek, množství mimoškolních aktivit a kvalitní tým pedagogů.

Škola je zařazena mezi školy s certifikátem značky Rodiče vítáni. Plní přitom kromě všech povinných kritérií značky (Příloha 2) i většinu volitelných kritérií.

PANÍ UČITELKA KATEŘINA

Paní učitelka vystudovala Učitelství 1. stupně na Pedagogické fakultě UK a pracovala postupně na dvou státních školách, z nichž druhá se hlásila k programu Začít spolu. Jak sama píše ve svém představení na školním webu, na první škole získala zkušenosti s projektovým vyučováním a se slovním hodnocením a ve druhé se seznámila právě s programem Začít spolu, výukou v integrovaných blocích a silou skupinové práce. Mimoto při mateřské dovolené pracovala v soukromé mateřské škole. Do svého nynějšího pracoviště nastoupila

v minulém roce a od září 2012 je třídní učitelkou první třídy, ve které je momentálně 12 žáků.

SOUČASNÁ STRUKTURA KOMUNIKACE PANÍ UČITELKY

V současné době paní učitelka využívá kombinaci více forem komunikace:

- telefonický kontakt, sms
- emailová komunikace
- konzultace učitel-rodíč-dítě
- setkání při přivedení dítěte do školy či jeho vyzvedávání
- třídní schůzky (neformálně vedené, s aktivním programem zaměřeným na pochopení způsobu výuky)
- akce pro rodiče – neformální akce
- žákovské portfolio
- vysvědčení - slovní hodnocení
- možnost návštěvy rodičů ve vyučování

Škola jako celek dále využívá některé formy komunikace, které mohou mít vliv i na komunikaci třídního učitele s rodiči jeho žáků

- webová stránka školy
- školní vzdělávací program
- nástěnky v prostorách školy

Sama paní učitelka jako první uvádí **telefonický kontakt**: „*Tak samozřejmě v první řadě na sebe máme telefonní čísla. Můj osobní mobil mají všichni rodiče, já mám jejich osobní čísla. V případě nějaké urgentní, rychlé potřeby je samozřejmě tohle využíváno.*“ Na soukromé číslo mohou rodiče volat úplně neomezeně, stejně jako psát na její osobní emailovou adresu. **Emailová komunikace** ze strany paní učitelky probíhá pravidelně každý týden. Ve zprávě, která je společně odeslána všem rodičům, paní učitelka informuje o tom, co se ve třídě dělo a děje (Příloha 3).

Další využívanou formou jsou **setkání s rodiči**, jakési třídní schůzky, které probíhají jednou za měsíc až dva. Sama paní učitelka k tomu říká: „... *tak jednou za měsíc, za dva měsíce by mělo být setkání rodičů společně, aby i oni se poznali i vzájemně, aby i oni věděli co... protože samozřejmě děti to ovlivňuje, vypráví doma, co, kdo a jak. Tak to si myslím, že je také dobré pro fungování, aby věděli, jak fungují děti ve třídě. Tak to jsou takové ty třídní schůzky.*“ Tyto schůzky si paní učitelka svolává dle potřeby a za jejich cíl považuje nejen setkání mezi rodiči vzájemně, ale také pochopení způsobu výuky, kterým s dětmi pracuje (Příloha 4). Seznámení se způsobem výuky probíhá aktivní formou: „*Vyloženě třeba s rodiči hrajeme hry. Část té schůzky je, že hrajeme hry, které hrají s dětmi.*“ Při hře se mají rodiče seznámit s tím, co jejich děti ve škole dělají, ale také si sami na sobě vyzkoušet, k čemu je hra jako taková přínosná. Paní učitelka k tomu dodává: „*Tím si myslím, že si pomáhám, kvůli sobě, do budoucna, aby nebyl tlak na výkon a to, že ,my ještě neumíme dokonale třeba ve třetí třídě násobilku...’ Tak připravuji půdu pro to: „protože si potřebujeme hrát z toho a z toho důvodu.“ To jsou všechno věci, které skládají střípky mozaiky pro celkový obraz o výuce a o škole.*“ Na schůzkách probíhá ale i organizační část, při které jsou rodiče informováni o tom, co se v minulém období dělo a co se v budoucnu dít bude. Co na těchto schůzkách nezaznívá je hodnocení či srovnávání dětí.

To, co se dítěti daří a co ne, jak se mu daří v jednotlivých předmětech, je probíráno na **individuálních konzultacích učitel-rodíč-dítě**, které probíhají minimálně 3x ročně. Tyto konzultace jsou inspirovány programem Začít spolu, ale paní učitelka si je operativně přizpůsobuje: „*Vždy to vlastně vyplyne konkrétně, protože každé dítě je jiné, tak konkrétně z komunikace s tím dítětem. Někdy i rodiče chtějí něco řešit. Takže třeba pak z trojúhelníku dítě ukáže portfolio a pak odejde, a pak rodiče se mnou chtějí něco řešit. Tam nemusí u toho už nutně být.*“ Od praxe popisované (viz kapitola 7., podkapitola Konzultace učitel-rodíč-dítě) v časopise Začít spolu se provedení paní učitelky liší i časovou dotací. Na každou konzultaci je vyhrazeno půl až tři čtvrtě hodiny. Rodiče se na časy vypsane paní učitelkou zapisují do aktivní tabulky přes internet. Vlastní průběh konzultace se liší jednak podle třídy – v první třídě se

žáci teprve seznamují s tím, že mají sami rodičům představit své portfolio - ,
jednak podle toho, co posléze konkrétní rodiče zajímá.

S konzultacemi souvisí i další forma, která slouží zejména k informování rodičů o práci žáka ve škole, a tou je **portfolio**, na kterém žáci s pomocí paní učitelky v průběhu celého roku pracují a s pomocí něhož potom na konzultaci učitel-rodič-žák prezentují vlastním rodičům svůj pokrok i obtíže v učení. Portfolio zůstává stále ve škole – ve třídě. *„Rodiče vědí, že se mohou kdykoliv přijít podívat. Vůbec vědí, že mohou kdykoliv přijít do třídy. A to jsem tak měla na všech školách.“* říká paní učitelka. Další formou komunikace je tedy **možnost návštěvy ve vyučování**.

K osobnímu setkání s jednotlivými rodiči dochází nepravidelně i **v čase vyzvedávání dětí ze školy**, kdy paní učitelka rodiče přímo nevyhledává, ale je jim k dispozici v případě zájmu: *„Oni vědí, že tam jsem, a kdyby chtěli, že mě můžou vyhledat. V devadesáti procentech tam jsem.“* Jak taková příležitostná komunikace s rodiči vypadá, popisuje paní učitelka příkladem: *„Jé, to jsem vám chtěl říct, on Toníček něco vyprávěl... jak to vidíte vy?“*

Dále **neformální setkání**, jež jsou obvykle celoškolské a probíhají přibližně čtyřikrát ročně. Zde paní učitelka uvádí například setkání vánoční nebo podzimní slavnost. Právě vánoční setkání je na školním webu popsáno takto: *Ve čtvrtek odpoledne byla škola otevřena pro rodiče a kamarády. Užili jsme si tvoření, zpívání a spirituální zážitek při cestě se světlem spirálou na školní zahradě. V pátek jsme střídavě zpívali a hráli nové hry, které jsme objevili pod školním stromečkem. Odpoledne jsme si zapívali s Janem a zatančili při angličtině s Lucií a Magdalenou. Přejeme všem krásné vánoční svátky a těšíme se na viděnou v novém roce.* (Příloha 5)

Formou komunikace s rodiči je i **vysvědčení**, které rodiče dostávají dvakrát ročně ve formě slovního hodnocení. Podle paní učitelky neplní funkci hodnocení, ale spíše informace o tom, co ve škole dítě dělá a co se již naučilo. *„... jaká písmenka ve čtení u nás konkrétně, v matematice co konkrétně děláme.“*

Ale už nehodnotím to, jestli se to naučilo takhle nebo onakle, protože to už není potřeba.

Nástěnky v prostorách školy jsou využívány k výzdobě a prezentaci dětských prací. Rodiče zde tedy mohou vidět výtvary dětí, a tak i získat představu o tom, co ve škole dělají, ale neslouží k informacím technického rázu.

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A KOMUNIKACE S RODIČI

V rámci ŠVP se komunikaci s rodiči věnuje kapitola Spolupráce s rodiči, ale toto téma se objevuje i v dalších kapitolách, přestože jen okrajově. V kapitole Spolupráce s rodiči je popsán důraz na otevřenou komunikaci s rodiči a její důležitost pro efektivní realizaci školního vzdělávacího programu. ŠVP přitom deklaruje tyto formy komunikace:

- individuální schůzky s vyučujícími
- informačními emaily
- aktuální informace o činnosti školy na webových stránkách školy
- možnost návštěvy rodičů ve výuce
- neformální setkávání rodičů, dětí a pedagogů při tvořivých činnostech ve škole i mimo ni

Ve škole pracuje školská rada, která má minimálně 3 členy s rovnoměrným tripartitním zastoupením zástupců zřizovatele, pedagogů a zákonných zástupců nezletilých žáků školy. (ŠVP)

V kapitole Zaměření školy je ještě jednou zdůrazněno: *Jak již bylo uvedeno výše, za nejdůležitější partnery při vzdělávání žáků považujeme jejich zákonné zástupce. Jsme si vědomi toho, že bez spolupráce s nimi bude vzdělávání pro děti mnohem těžší. Rodiče mají možnost účastnit se výuky a mohou se na pedagogy obracet s připomínkami (ŠVP školy). Možnost návštěvy rodičů ve výuce je přitom deklarována i v rámci smlouvy o studiu.*

Spolupráce se zákonnými zástupci je zdůrazňována i v dalších kapitolách ŠVP, například v oblasti zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných.

ŠKOLNÍ WEB

Školní web je sice primárně komunikací školy jako celku s rodiči a širší veřejností, ale v mnoha směrech může plnit i funkce komunikace mezi učitelem a rodiči jeho žáků. Přestože na stránkách školy nejsou podstránky jednotlivých tříd, můžeme zde najít informace přímo ze třídy paní učitelky. V sekci novinek, která je úvodní stránkou školy, a je tedy velice snadno přístupná všem rodičům, jsou pravidelně uváděny **stručné aktuální informace z dění v jednotlivých třídách** či z celoškolních projektů a akcí (Příloha 5). Paní učitelka popisuje: „... na internetových stránkách se ještě shrnuje, je tam fotogalerie a co jsme dělali v týdnu od do a tam všechny třídy zahrnuté. Zatím se to ještě může psát takto, když jsou jen tři třídy. Třeba že prvňáci si hráli s tím a s tím, druháci... To píše jedna z maminek a zároveň my jí posíláme ty svoje zprávy a ona to pak podle fotek, které stahuje a dává, tak z toho dělá takovou zprávičku, tak to tam je.“ Toto řešení umožňuje učitelům ušetřit čas s tvorbou zpráv na webové stránky a zároveň lze pozorovat, že dochází k další spolupráci s rodiči, respektive s jednou z maminek. Stejně tak z první stránky vede přímý odkaz k fotogalerii, kde si rodiče jednotlivých tříd mohou jednoduše najít **fotografie z dění ve třídě** svých dětí. Aktuality i fotografie z dění ve třídách i v celé škole jsou přitom umístovány na webové stránky s maximálně půltýdenním zpožděním, jak vyplývá z průběžného sledování webu. Rodiče mají tedy informace o proběhlém týdnu již v průběhu týdne dalšího. Mimoto jsou v sekci Nástěnka uváděny aktuální informace o blížících se prázdninách či zvláštních akcích.

Další oblastí, kterou mohou rodiče na školním webu hledat, jsou **informace o jednotlivých pracovnících školy**, a tedy i o třídním učiteli jejich dítěte. Představení pracovníků školy naleznou jednoduše v hlavním menu pod odkazem „náš tým“. U představení jednotlivých pracovníků ale chybí informace o tom, v jaké třídě působí. Naopak zde jsou informace o vzdělání i osobních zájmech členů týmu a také fotografie, podle kterých mohou rodiče

jednotlivé pracovníky jednoduše identifikovat, a lépe je tak i ve škole najít.

Také **školní vzdělávací program**, jakožto zdroj informací nejen o obsahu a způsobu výuky v jednotlivých ročnících a oblastech, ale také právě o oblasti spolupráce s rodiči, je na školním webu rychle a jednoduše dohledatelný a je možné ho otevřít či stáhnout do vlastního počítače. Zásadní prvky jsou však obecně zmiňovány i přímo na webu v sekci Přednosti školy a v sekci Vznik, zázemí a filosofie.

Na školním webu jsou telefonické i emailové kontakty na školu a její vedení a pracovní emaily jednotlivých třídních učitelů. Telefonní čísla učitelů uvedena nejsou.

ZDROJE FOREM KOMUNIKACE

Na otázku, zda ji při výběru forem komunikace ovlivnilo **vzdělávání**, odpověděla paní učitelka Kateřina takto: *„Ne, asi ne. To jsme vůbec neřešili. Ne. Ve škole si nepamatuji, že bychom tohle téma nějak řešili. Asi jsem o tom měla nějakou představu spíš sama, něco jsem věděla, že se dělá, ale spíš jsem věděla, jak to chci já dělat.“* Vzdělávání tedy podle paní učitelky v jejím rozhodování velkou roli nehrálo, spíše žádnou. Byla to zkušenost ze škol, která poskytla zdroj informací o tom, jaké formy komunikace existují, ale paní učitelka nevybírala ani tak z toho, co se obvykle užívá, jako spíše z vlastních představ o spolupráci s rodiči.

Paní učitelka výrazně nečerpala ani **z literatury**, přestože při setkání s programem Začít spolu na jednom ze svých minulých působišť si nastudovala teorii programu a na základě programu a praxe kolegů ze školy začala využívat konzultace učitel-rodič-žák, které nadále využívá. I zde ale kladla hlavní důraz na vlastní cítění: *„To jsem si četla teorii podle programu Začít spolu, pak jsem se ptala kolegyní, a pak jsem zase nejvíc dala na to, jak to budu cítit v tu chvíli. Zase nic nepřipravovat, ne to... cítit, jak se... vnímat tu situaci, být v tom okamžiku přítomna - jak se cítí dítě, jak se cítí rodič, a co tedy je potřeba.“*

Zdrojem informací o možných formách komunikace u paní učitelky pravděpodobně byly i **zkušenosti kolegů** a běžně užívaná praxe školy. Zejména **zavedená praxe** konkrétní školy měla a má vliv na volbu forem,

nicméně do další praxe si paní učitelka takto odnesla právě jen konzultace podle programu Začít spolu. I tento zdroj tedy byl velmi omezený. Lze soudit, že paní učitelka při volbě forem čerpá zejména z vlastní představy o komunikaci s rodiči.

FAKTORY, KTERÉ PANÍ UČITELKU PŘI VÝBĚRU FOREM KOMUNIKACE OVLIVNILY

„Vybírala jsem to svou zkušeností a svým naturelem, jako to, co vyhovuje mě.“ Říká paní učitelka a z celého rozhovoru s ní je patrné, že zásadním faktorem při volbě forem komunikace byla právě její **osobnost a osobní preference v komunikaci**. *„Tím, že já jsem otevřený člověk a myslím, že právě komunikovat otevřeně, bez nějakých chození okolo horké kaše a bez nějakých skrývání něčeho je základ komunikace a ta otevřená komunikace je pro mě nejpohodlnější přímo.“* Právě z tohoto důvodu pravděpodobně paní učitelka volila právě osobní setkání s rodiči na celotřídních schůzkách i na individuálních konzultacích učitel-rodič-žák. Osobnostní preference jsou zřejmé i při umožnění telefonické komunikace bez jakýchkoli časových omezení. *„... no tak já jsem neměla ještě tenkrát mobil, ale pak když jsem si ho během roku pořídila, tak jsem dala rovnou číslo. Protože mi to připadá nejpřirozenější a nejrychleji, když je potřeba něco řešit, tak rovnou.“* Sama paní učitelka jmenuje rovněž osobnostní charakteristiky: *„Pohodlnost a lenost? Je to faktor? Že nerada nutím někoho do něčeho... takže to jsou ty sdělničky a tohle, to fakt ne. Praktičnost? Nevím...“* a rovněž říká: *„Já se nerada vyjadřuji slovem – písemným, takže si myslím, že ty sdělničky a tohle, že to je v uvozovkách ehm... i pro děti, nerady to dělají... že se jim tím zbytečně jenom dělají bloky na psaní, že se něco musí dělat pravidelně, takže jsem k tomu dospěla vlastně praxí.“* Některé formy komunikace tedy paní učitelka nevolí z důvodů vlastní nechuti k nim. Zároveň zde poukazuje na **zkušenosti z praxe**, které ji ve využívání jednotlivých forem ovlivňují. Na základě zkušenosti například přestala posílat měsíční zprávu o každém dítěti. Proč od této formy upustila? *„Protože mi připadalo, že to byla komunikace pro komunikaci. Aby se komunikovalo, ale že to nebylo tak nosné. Že jsem kolikrát*

psala tu zprávu, že musí být, ale že vlastně jsem neměla potřebu, že bych to měla sdělovat, nebo že dítě by mělo potřebu, nebo že rodič by měl potřebu. Že to bylo jen, že takhle někdo nastavil, že každý měsíc se musí psát hodnocení o dítěti, a vlastně si myslím, že ani jedna ze tří stran to nepotřebuje.“ Tím, kdo tuto formu nastavil, bylo **vedení školy**, respektive kolektiv pedagogických pracovníků školy, kde dříve paní učitelka pracovala. Vedení školy tedy mělo na volbu forem poměrně zásadní vliv. Stejně tak vedení jedné z minulých škol určilo povinnost konat třídní schůzky v čase, kdy je konána celá škola. Paní učitelka tyto třídní schůzky při rozhovoru označovala jako „nucené třídní schůzky“. I v současné škole paní učitelka volbu forem komunikace s ředitelkou školy konzultovala.

Od vedení školy zde vyšel i impuls k ochraně soukromí rodičů, z hlediska jejich emailových adres, které na popud paní ředitelky začala paní učitelka u každotýdenních emailových zpráv uvádět ve skryté kopii tak, aby rodiče vzájemně své adresy neviděli. Samotnou paní učitelku by toto řešit nenapadlo a ani rodiče si nestěžovali. Co se **ochrany osobních informací** týče, hodnotí paní učitelka jako naprosto nevhodné mluvit o konkrétních dětech a hodnotit je před skupinou rodičů na společných schůzkách. Důvodem je pro ni negativní dopad na dítě: „... zbytečně pak bude tlak na dítě. „Anička má trojku, ty máš čtyřku, tak to by ses měl... vždyť spolu kamarádíte...“ a je to zbytečné.“

Například při zavádění konzultací učitel-rodič-žák byl podle vyjádření i vliv **ostatních učitelů**, který je patrný i na této škole. K řešení tématu komunikace s rodiči s ostatními kolegy ovšem paní učitelka přistupuje spíše ve chvíli, kdy řeší nějaké obtíže. Nicméně praxe ostatních učitelů ve škole pravděpodobně užívané formy paní učitelky alespoň částečně ovlivňuje.

Časová náročnost se nezdá být faktorem, který by paní učitelka brala v potaz při volbě forem komunikace. O tom vypovídá zejména široké využití osobních setkání i poměrně velká časová dotace na jednotlivé individuální konzultace učitel-rodič-žák. Za poměrně časově náročnou lze považovat i přípravu žákovských portfolií, přestože ta probíhá v době vyučování s žáky. Jediným odkazem na volbu formy v souvislosti s časovou náročností je rozhodnutí neposkytovat konzultační hodiny, při kterých by paní učitelka

musela být v konkrétní době na konkrétním místě, ale raději poskytovat neomezenou možnost telefonické konzultace, a věci tak řešit ve chvíli, kdy je to třeba.

Přání a očekávání rodičů nejsou faktorem, který by ovlivňoval volbu forem komunikace, jsou však faktorem, který může posléze ovlivnit jejich využívání. Paní učitelka rodičům předkládá svou představu o komunikaci a ptá se jich, zda jim to tak vyhovuje, jak často například chtějí dostávat informace a podobně. Mají i možnost navrhnout jiný způsob. Na minulém pracovišti například rodiče chtěli zavést sešity, ve kterých by děti i oni přehledně viděli všechnu probranou látku. „... *to jsem říkala, že mi připadá jako ztráta času, aby děti něco opisovaly z tabule, to že nechci. Takže povídalo se o tom, řešilo se to na jedné třídní schůzce, a pak jsme se domluvili, že uděláme takzvaná portfolia na vlastivědu, na přírodovědu, na prvouku. Že děti vždycky dostanou nějaký pracovní list, na kterém budeme nějak pracovat, ale pak tam budou shrnuté ty informace. Že to bude taková forma toho pracovního listu, že se zároveň z toho bude moci i opakovat. A když to budeme chronologicky řadit, tak že to bude vlastně mít formu toho sešitu.*“ Paní učitelka tedy ke splnění stejného cílu zvolila jinou formu, která vyhovovala její představě a se kterou zároveň rodiče souhlasili. Naopak **očekávání paní učitelky** od komunikace s rodiči ovlivňují výběr forem zásadně. Za hlavní cíl považuje paní učitelka navázání kontaktu s rodiči a získání jejich důvěry. Díky tomu pak může poznat zázemí dítěte a dozvědět se informace přesahující rámec školy, které pomohou lépe řešit vznikající situace. Naopak výsledky vzdělávání paní učitelka nepovažuje za obsah komunikace s rodiči. Výrazný podíl neformálního setkávání, které může spíše napomáhat vzniku přátelských vztahů a důvěry mezi učiteli a rodiči, využití pouze slovního hodnocení jen v povinné frekvenci 2x ročně i neomezená možnost osobního, telefonického či emailového kontaktu odpovídá tomu, co od komunikace s rodiči očekává paní učitelka. Zejména téměř úplná absence hodnocení je přitom v rozporu s tím, co očekávají rodiče. Sama paní učitelka k tomu říká: „*Rodiče nejvíc řeší to, jak dítě prospívá. Takže pořád jsem od nich tlačena k tomu hodnocení a nemusím já říkat, že dobře čte nebo moc dobře nečte, oni to vidí.*“ I zde tedy paní učitelka využívá formu

komunikace (konzultace s prezentací portfolia), která vyhovuje její představě a přitom dokáže uspokojit i očekávání rodičů.

Vzdělávací program Začít spolu, ke kterému se jedna ze škol hlásila, ovlivnil formy komunikace, jež paní učitelka využívá. Na základě programu začala paní učitelka využívat konzultace učitel-rodič-žák. **Značka Rodiče vítáni** pravděpodobně užívané formy komunikace paní učitelky neovlivnila, protože v této škole, která se ke značce hlásí, formy komunikace zásadním způsobem neměnila a dodržování jednoho kritéria dokonce v rámci rozhovoru popřela, když na otázku, zda má konzultační hodiny, které jsou volitelným kritériem č. 3 (Příloha 2), jež škola deklaruje, odpověděla: *„Není to potřeba v mém případě. Naopak si myslím, že by mě to zdržovalo, že je lepší dát ten neomezený čas, že já si to pak řeším, kdy já potřebuju.“* Konzultační hodiny tedy paní učitelka rodičům nenabízí i přesto, že jsou deklarovaným kritériem značky.

Školní vzdělávací program pro paní učitelku Kateřinu není určující: *„Tam jsou ty otázky, aby rodiče věděli, co je obsahem výuky a co se ty děti učí... Takhle. Přečtené to mám, ale není to pro mě určující, aby mě to nějak limitovalo nebo omezovalo.“* Ve své praxi tedy ŠVP naplňuje, ale spíše poukazuje na to, že se její představa o komunikaci s rodiči shoduje s představou školy. Naplňování ŠVP je tak spíše vedlejším produktem stejného naladění.

6. PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. II. - PANÍ UČITELKA ADÉLA

ŠKOLA, VE KTERÉ PANÍ UČITELKA PRACUJE

Paní učitelka Adéla pracuje v soukromé česko-anglické základní škole, jejímž zřizovatelem je soukromá osoba. Škola je zařazena do sítě škol jako základní škola s dobou studia 5 let. Zřizovatel zároveň zřizuje i školku, která se školou spolupracuje a z níž často přicházejí děti do první třídy.

Škola se prezentuje jako česko-anglická škola, která poskytuje výuku částečně v českém jazyce s českými vyučujícími a částečně v anglickém jazyce s rodilými mluvčími. Ve třídách je maximálně 15 dětí a důraz je kladen na individuální přístup. Škola se pravidelně účastní různých srovnávacích testů, a své nadprůměrné výsledky předkládá jako jeden z dokladů o úspěšnosti vzdělávání. Zároveň prezentuje 100% úspěšnost při přijímání na vybrané školy 2. stupně. (informace z webových stránek školy).

Škola deklaruje využívání zásad didaktického proudu Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Za zásady učení jsou ve škole považovány tyto prvky: smysluplné učení, aktivizující učení, individualizované učení, spolupráce a komunikace. Osou vyučování je tematická výuka, která propojuje anglicky i česky vyučované hodiny. Škola nabízí i odpolední kluby.

Škola je zařazena mezi školy s certifikátem značky Rodiče vítáni. Plní všechna povinná kritéria a navíc 10 ze 17 volitelných.

PANÍ UČITELKA ADÉLA

Paní učitelka vystudovala Učitelství 1. stupně na Pedagogické fakultě UK a v této škole začíná svou profesní dráhu. V posledním ročníku studia zde absolvovala souvislou praxi celkem 6 týdnů dlouhou, a poté, ihned po dokončení školy, nastoupila jako třídní učitelka do 4. třídy. Ve třídě paní učitelky je 9 žáků.

SOUČASNÁ STRUKTURA KOMUNIKACE PANÍ UČITELKY

V současné době paní učitelka využívá kombinaci více forem komunikace:

- telefonický kontakt, sms
- emailová komunikace
- informační dopisy
- konzultace učitel-rodíč-dítě
- setkání při přivedení dítěte do školy či jeho vyzvedávání
- třídní schůzky
- akce pro rodiče – neformální setkání
- žákovské portfolio
- vysvědčení - slovní hodnocení
- Škola Online
- nástěnka třídy v prostorách školy
- kolíčky na vzkazy v šatních skříňkách

Škola jako celek dále využívá některé formy komunikace, které mohou mít vliv i na komunikaci třídního učitele s rodiči jeho žáků

- webová stránka školy
- školní vzdělávací program
- školní časopis
- návštěvní dny pro zájemce o studium a školení pro rodiče předškoláků

První formou kontaktu s rodiči budoucích žáků paní učitelky byla společná **třídní schůzka**, které se účastnil i ředitel školy a zřizovatelka školy. Paní učitelka toto setkání popisuje: „... *takové to úvodní seznámení, představení vlastně budoucí paní učitelky. To byla velmi taková stručná krátká schůzka.*“ V tomto případě se jednalo o rodiče třetácků a ne o nástup nových žáků. V případě seznamování s rodiči budoucích nových žáků by první

kontakt s paní učitelkou proběhl pravděpodobně v rámci **návštěvních dní pro zájemce o studium nebo při školení pro rodiče předškoláků** ze školky, která ke škole patří. Toto školení popisuje ředitel školy: *„My jednou za čas k těm předškolákům pravidelně děláme takové hodně intenzivní školení a přímo těm rodičům vysvětlujeme. My si je pozveme sem...“* Ve škole je připraveno dopoledne pro předškoláky a následně odpoledne pro jejich rodiče, kteří se zde dozívají o metodách výuky, systému hodnocení, nabídce volnočasových aktivit a podobně.

Další třídní schůzky současné třídy proběhly v září a již byly zaměřené na plán školního roku a celkový chod třídy. *„A tam jsem je seznamovala nejen tedy s rozvrhem, a to, co nás čeká, čím se budeme zabývat v tomhle roce, jaké nás čekají projekty, protože máme částečně projektové vyučování. Ale zároveň už tam bylo i trošku o chodu třídy, co budeme používat, že budeme pracovat s portfoliem, jak já si to představuji... Bylo to tedy ještě takové trošku spíš obecnější, protože samozřejmě jsem jim druhý týden neřekla přesně „bude to takhle“, protože se to vyvíjelo, ale takový ten nástin, aby věděli, jak to bude probíhat a co tam bude. Tak to proběhlo, a bylo to tedy se všemi, měli pak různé dotazy, ale byla to pořád tedy celá ta skupinka.“* Nadále jsou třídní schůzky informačně zaměřené a obsahují oblasti, které se týkají všech rodičů. Kromě termínů daných pro celou školu může být schůzka svolána i v případě aktuální potřeby, jako se tomu například stalo při přijímání nového studenta se specifickými potřebami.

Otázky týkající se jednotlivých dětí a jejich rodičů jsou obsahem osobních setkání, a to jednak setkání v čase při přivedení dítěte do školy či jeho vyzvedávání, a rovněž při individuálních **konzultacích učitel-rodič-dítě**, které probíhají dvakrát ročně. *„... byla vždy půlhodinová schůzka a bylo to já, dítě a rodič. A sedli jsme si právě nad portfoliem jeho, nad různými testy, výsledky, pětiminutovky, diktáty a tak... a bylo to vyloženě individuální o tom, jak to dítě prospívá, jak já ho vidím. Samozřejmě taky jsem neučinila nějaké závěry, protože to byly pořád dva měsíce, ale už to bylo „Ano, tady vidíme, že třeba je třeba přidat, tady je to v pořádku... tohle, takhle, takhle.“ A i takové to*

o tom, co oni potřebují ode mne. Jestli tam je nějaký problém.“ Na každou konzultaci měla paní učitelka vyhrazenou půl hodinu. Rodiče si přitom mohli termín vybrat z vypsaného rozvrhu, který visel na nástěnce u vchodu do školy.

S konzultacemi souvisí i další forma, která slouží zejména k informování rodičů o práci žáka ve škole, a tou je **portfolio**, na kterém žáci s pomocí paní učitelky v průběhu celého roku pracují. To se pak stává hlavním materiálem, od kterého se konzultace odvíjí a na jehož základě se žák hodnotí. Mimoto paní učitelka zavedla **sešitky na pětiminutovky**, do kterých si děti krátké testíky připravované na jednotlivých lístcích papíru vlepují a které mohou být rovněž využity jako podklad pro hodnocení a sebehodnocení dítěte.

Čas příchodu a odchodu dítěte je pro paní učitelkou velmi důležitou příležitostí ke komunikaci, kterou i rodiče hojně využívají. *„Oni vlastně kdykoliv jsem tady ráno dřív nebo odpoledne zase úplně třeba ve tři hodiny a kdykoli oni ty děti vedou nebo je odvádí, tak prostě za mnou třeba zajdou. Třeba když něco potřebují, něco se děje, nebo když naopak já s nimi potřebuji něco s nimi probrat, tak jsme v kontaktu. Oni vědí, kde já jsem, a mohou kdykoliv přijít, když se něco děje.“* V případě potřeby, jako je tomu například při integraci nového žáka do třídy, využívá paní učitelka tento čas pravidelně každý den a s jeho rodiči komunikuje 15 minut před i po vyučování.

K osobnímu setkání paní učitelky s rodiči dochází i při **celoškolních akcích** jako je například vánoční jarmark, při kterém děti po celé škole vytvářejí ve skupinách stánky a rodičům nabízejí ke koupi vlastnoručně vyrobené vánoční ozdoby a předměty. Rodiče se této akce účastní v hojném počtu a paní učitelka se s nimi setkává na chodbách a neformálně si s nimi povídá. Stejně tak je tomu i před a po vánoční besídce nebo při atletickém dni či při promoci páťáků.

Každý měsíc rozesílá paní učitelka rodičům emailem **dopis s informacemi** o následujícím období. *„Je to dopis o plánech – co nás čeká v následujícím měsíci. Nejenom o projektech a o výuce, jakoby o plánech a cílech, ale je to o tom kam půjdeme, co budeme dělat, co se bude v tom měsíci dít.“* Ředitel školy shrnuje funkci dopisu takto: *„Ten dopis slouží zkrátka*

k tomu, abyste si ho dala na magnetek na ledničku a měla tam na další měsíc pro své dítě všechny důležité informace pohromadě.“

Aktuální informace o prospěchu dítěte, ale i materiály k výuce či domácí práci mohou rodiče obvykle hned druhý den nalézt v prostředí **školy online**, ke které mají unikátní přístupové heslo a do které paní učitelka píše výsledky pětiminutovek, testů i dalších prací a případně i další komentáře. „... a vlastně je to výhoda toho, že ti rodiče vůbec – není to o tom, že to dítě musí předat tu žákovskou doma a ukázat to těm rodičům.“ Složku každého dítěte přitom vidí pouze jeho rodiče. Materiály vložené do tohoto prostředí si rodiče mohou kopírovat či tisknout. Rovněž zde mohou rodiče na vložené informace reagovat. Paní učitelka přitom vidí, kdo z rodičů už si kterou její zprávu přečetl.

Všichni rodiče mají osobní **telefonní číslo** paní učitelky. „*Hodně mě od toho všichni odrazovali a varovali, ale je to taková nejrychlejší forma, když prostě rodiče třeba ráno zjistí naší Kačence je špatně, nemůže dorazit, něco se děje, tak prostě je to forma, kterou já – ok, vidím to a vím o tom, je to pro mě takové nejsnazší. Ale samozřejmě rodiče to nezneužívají a to jsem moc ráda.*“ Tato forma ze strany paní učitelky téměř využívána není a rodiče ji užívají jen v akutních případech. Zpočátku psali trochu více, ale frekvence sms zpráv se postupně snižuje, za což je paní učitelka ráda, protože by nerada, aby tuto formu rodiče zneužívali.

Dvakrát ročně rodiče dostávají **vysvědčení**, na kterém je dítě hodnoceno slovně.

V prostorách školy hned u vstupních dveří má **každá třída svou nástěnku**, na které jsou kromě rozvrhu hodin i aktuální informace o dění ve třídě. V šatně je uvnitř každé přihrádky jednotlivého žáka připevněn **kolíček na prádlo**, na který je možné připevnit materiál či vzkaz, který rodič nemá při vyzvedávání dítěte (či jeho přivedení) přehlédnout. I touto formou se tedy mohou k rodiči dostat aktuální informace od paní učitelky.

Školní časopis je prostorem určeným pouze dětem a jejich pracím. Plní tedy výlučně funkci prezentační. V rámci textů dětí se ale rodiče mohou dozvědět o tom, jaké akce jejich děti v minulém období prožili a jakým tématům se věnovali. Zároveň najdou konkrétní práce svých dětí vytvořené ve škole, a udělají si tak další představu o kvalitě výuky (Příloha 6).

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A KOMUNIKACE S RODIČI

V rámci ŠVP školy, ve které paní učitelka pracuje, se komunikaci s rodiči věnuje kapitola Spolupráce s rodiči. ŠVP přitom deklaruje tyto formy komunikace:

- bezprostřední kontakty - osobní setkávání rodičů a učitelů (třídní schůzky), konzultace učitel-rodič-dítě
- telefonické rozhovory, sms zprávy
- písemná komunikace pomocí notýsku
- školní časopis
- newslettery
- email
- školní web
- nástěnky ve škole
- vzkazy přes dítě
- společné akce – školní výlety, výstavy, setkání, dílny, vystoupení žáků

Ve škole pracuje školská rada, která má tři členy s rovnoměrným zastoupením zřizovatele školy, pedagogů a zákonných zástupců nezletilých žáků školy.

Školní vzdělávací program je rodičům volně dispozici blízko vchodu do školy v tištěné podobě.

ŠKOLNÍ WEB

Školní web je sice primárně komunikací školy jako celku s rodiči a širší

veřejností, ale v mnoha směrech může plnit i funkce komunikace mezi učitelem a rodiči jeho žáků. Stránky této školy ji jistě plní, protože právě zde rodiče najdou prostředí Školy online a tedy i **aktuální informace o svém dítěti**, které do systému pravidelně vkládá třídní učitel. Pro tento účely je zřízena sekce „Rodiče žáků“.

V menu si rodiče mohou vybrat i sekci „Život školy“, kde jsou kromě aktualit, kde rodiče najdou některá **důležitá data** týkající se celé školy, a tedy i jednotlivých tříd – prázdniny, výjezd na hory a podobně -, a také **fotogalerie** z jednotlivých akcí školy. V době výjezdu na hory zde rodiče nacházeli každý den aktuální informace o tom, jak se jejich děti mají.

V sekci „Školní vzdělávací program“ najdou rodiče stručný výtah **základních informací ze ŠVP školy**. Komunikaci s rodiči se ale tento výtah nevěnuje.

Další oblastí, kterou mohou rodiče na školním webu hledat, jsou kontakty na třídního učitele jejich dítěte. Ty na webu přímo uvedeny nejsou, je zde ale univerzální klíč, podle kterého jsou tvořeny pracovní emaily učitelů – jmeno.prijmeni@nazevskoly.cz.

ZDROJE FOREM KOMUNIKACE

Zdrojem informací o možných formách komunikace u paní učitelky byla zejména **zavedená praxe školy**, se kterou se setkala již při své studijní praxi, kterou na škole absolvovala ve školním roce před svým nástupem. Souznění s přístupem školy ke komunikaci s rodiči a samotná práce učitelů v tomto směru byla pak jedním z důvodů, proč si paní učitelka školu vybrala.

Inspirace kolegy ve škole je patrná nejen v inspiraci konkrétními formami komunikace, jako například u zavedení sešitku na vlepování pětiminutovek, který ostatní učitelé starších tříd užívají, ale i v samotném provedení konkrétních forem komunikace. Například konzultací ve trojici. *„Já jsem teda hlavně vycházela z těch zkušeností, co tady mají, ze školy a od kolegyň hlavně, z praxe. Jako funguje to takhle a takhle... takže mi spíš radili oni, jak to mají ověřené, jak to funguje, čemuž já dávám vždycky přednost.“* Přednost osobnímu doporučení a předání zkušeností dává paní učitelka před četbou **literatury** a studiem teorie.

Paní učitelka Adéla uvádí, že si vždy sama věci zjišťovala, **ptala se** a zajímala o dění. Právě při praxi na této škole tak byla několika setkání s rodiči i přítomna a sama si udělala o užívaných formách představu. Naopak ze vzdělávání jako takového se na tuto oblast připravena necítila. „Musím říct, že moc jsem o tom nevěděla tedy. To si myslím, že se ani nějak na fakultě neřešilo nebo nebralo. To bylo něco, co přijde.“ Sama si ale právě třeba při školní praxi představu o formách komunikace, které by chtěla využívat, udělala.

FAKTORY, KTERÉ PANÍ UČITELKU PŘI VÝBĚRU FOREM KOMUNIKACE OVLIVNILY

Vzhledem k tomu, že je ve škole určena společná strategie pro komunikaci s rodiči, a všichni učitelé tedy využívají stejné formy, můžeme mluvit o tom, že faktorem, který paní učitelku Adélu vedl k jejich užívání, bylo **vedení školy**, případně **kolektiv učitelů** jako celek nebo, lépe řečeno, již výše uváděná **zavedená praxe školy**. „*Já tedy musím říci, že hodně mě samozřejmě ovlivnil výběr školy, protože tady to takhle funguje, oni tady tu školu online tady mají, ty schůzky individuální tady fungují, takže tady jsem jakoby přišla někam, kde to takhle fungovalo, ale samozřejmě i to bylo to, co mě ovlivnilo při výběru té školy, protože prostě tohle mi přišlo velmi sympatické, prostě ztotožňovala jsem se s tím, že prostě mi to přijde fajn, že takhle to chci dělat. Ale to jsem netvořila já, to už tady něco, co bylo tady dané. Já jsem jenom udělala to, že jsem si zvolila tuhle školu, protože mi tenhle způsob vyhovoval.*“ Za vhodnější považujeme právě pojem zavedená praxe školy, protože svůj podíl zde měli i rodiče a žáci, kteří již byli na konkrétní formy zvyklí. Právě to uvádí ředitel školy jako jeden z důvodů, proč má škola jednotnou strategii v komunikaci s rodiči a v užívaných formách. Sám o tom říká: „*My jako škola se snažíme vystupovat jednotně a mít ten servis stejný, zejména proto, že řada rodičů má jedno dítě ve vyšším ročníku a druhého sourozence v nižším a je potřeba, aby se z toho také nezbláznili a zorientovali se v tom snadno. To znamená, že ty procedury té komunikace jsou v nějakých standardizovaných formách, které jsou ve všech ročnících.*“ Vliv vedení školy je tedy patrně velký a sama paní učitelka o vlivu pana ředitele mluví a uvádí, že je

přítomen i na všech setkání s rodiči kromě konzultací ve trojici a náhodných setkání. Pan ředitel dále uvádí: „*Nový učitel když k nám přijde, tak se mu rovnou řekne, jaký ten inventář těch forem je...*“ Jednou z těchto forem je i informační email, který všichni třídní učitelé rodičům svých žáků zasílají každý měsíc. I na jeho obsahu se učitelé společně s ředitelem školy domlouvají. „*Obvykle ho nějakým způsobem čtu,*“ říká ředitel školy „*takže kontroluju ten obsah a zasahuju eventuelně do jeho obsahu, když je potřeba. Ale vlastně na těch našich pravidelných poradách se dost často i také sjednocujeme na tom, jaké informace jsou třeba nezbytné do toho dopisu dát.*“

Vlastní volbu forem komunikace tedy paní učitelka v podstatě nedělala, protože většinou přijala formy ve škole běžné. Přesto můžeme sledovat další faktory, které ji mohly ovlivnit, spíše tedy ve výběru školy s touto nabídkou forem komunikace. Je to zejména **vlastní osobnost a preference**. „*Pak to tak nějak musím říci, vyplynulo pro mě z takového, co mi nejvíc vyhovuje. A prostě musím říci, že opravdu ty emaily jsou pro mě takové nejsnazší, protože je to rychlé, je to aktuální, vidíme to všichni, prostě přečtou si to. Třeba ta smska je taková hodně jako v tu chvíli něco... nevím, různě. Zatímco ty emaily já už jdu číst s tím, že si jdu prostě pročíst emaily. Už na to hned jdu reagovat. Takže asi tohle je pro mě taková nejlepší forma - osobně, a proto i já touhle formou komunikuji s těmi rodiči.*“

Jednu z forem paní učitelka přidala později a jsou jí takzvané pětiminutovničky – sešitky, kam si děti lepí pětiminutovky. Ty začala využívat na základě **inspirace kolegyní** a také z důvodu potřeby materiálů k hodnocení a sebehodnocení dítěte. Stejně tak na základě potřeby paní učitelky, ale i rodičů, vzniklo využívání telefonického kontaktu či častěji psaní sms zpráv, což je forma jinak na škole méně obvyklá. Vedení školy ji dokonce rodičům nedoporučuje. Pan ředitel se k této formě vyjádřil: „*Dokonce bych řekl, že školou je to nedoporučováno. Ta škola má k dispozici dva mobilní telefony a jednu pevnou linku. To je myslím dost kanálů na to, aby nebyly obsazené naráz v jeden okamžik.*“ Přestože je tedy patrný velký vliv vedení školy, není přístup ke komunikaci s rodiči striktně jednotný. Proč paní učitelka tuto formu přesto volí, napovídá následující výpověď: „*A to osobní číslo, to jsme pak zvolili z toho*

důvodu, že kdyby opravdu něco aktuálně, že třeba bychom někam jeli na výlet, dítě zrovna nemohlo, nebo prostě zaspali, nebo něco se zdrželo, nějaká kalamita nebo já nevím, tak to je takové to SOS.“

Zda **potřeby vlastní i rodičů, očekávání, která od vzájemné komunikace mají**, ovlivnila výběr forem, paní učitelka potvrzuje: *„Přesně, proto jsem si to i zvolila, protože mi to přišlo, že to je, že to funguje. Že prostě přesně to, co já jsem potřebovala, že chci to s těmi rodiči řešit hned a chci, aby oni měli ten zájem a zároveň aby jako věděli, že já mám ten zájem, aby to tam fungovalo.“* Právě potřeba řešit vše v dohledné době, dozvídat se od rodičů aktuální informace o psychickém i fyzickém stavu dítěte a další informace co nejdříve vede paní učitelku k výrazné preferenci bezprostředních forem komunikace, zároveň sama již výše uvádí jako nejlepší formu komunikaci zprostředkovanou emailem.

Užívané formy komunikace tedy paní učitelka volila s ohledem na potřeby rodičů, nikoli však přímo na základě jejich přání. Škálu nabízených forem jim představila jako možnosti, které mohou využívat, a zároveň jim sdělila i své osobní preference. *„Rovnou jsem jim řekla, že preferuji tu aktuální, hned, než nějaké emaily, tak ať za mnou kdykoliv přijdou, řekla jsem jim, kde jsem. A oni z toho mého postoje pochopili, že teda preferuji to, že to chci vědět hned a od nich. To si myslím, že vzali, že se s tím vypořádali a že nemají problém v komunikaci se mnou.“*

Jedním z faktorů, který ovlivňuje preference paní učitelky ve využívání jednotlivých forem komunikace a který ji vedl mimo jiné k potřebě individuálních konzultací, je respektování soukromí a **ochrana osobních informací**. Na otázku, zda tuto oblast při volbě forem řešila, paní učitelka odpovídá: *„Určitě, tam třeba co já posílám ten email, tak to je samozřejmě se skrytou kopií, že oni nevidí vůbec adresy ostatních rodičů. Tak to jako mě přijde důležité, to bych nechtěla, aby oni jako si pak nějak jako... nebo aby to začalo ode mě, to samozřejmě prostě není vhodné.“* A dále popisuje, proč informace týkající se jednotlivých dětí řeší s jejich rodiči právě v rámci konzultací: *„Nemám to sama ráda řešit před všemi jedno dítě nebo něco. Já to dokonce nemám ráda ani v té třídě u těch dětí. Že si ho radši vezmu zvlášť.“*

Domnívá se přitom, že rozebírání jednotlivých případů zároveň ostatní děti, potažmo i rodiče, zdržuje.

V míře zájmu rodičů i učitelů o vzájemnou komunikaci přitom považuje za významný faktor i zapojení školy do **projektu Rodiče vítáni**. *„Máme tu i projekt Rodiče vítáni, že ta spolupráce s tou školou je jakoby nastavená už něčím a ti rodiče mají zájem. A to je pro mě hrozně důležité, abych to jako řešila, protože ten učitel v té třídě za tu hodinu nevyřeší ty věci a je třeba mnoho situací řešit s těmi rodiči. Ale je to právě skvělé v tom, že prostě jim to třeba jenom řeknete, anebo stačí kolikrát jen maličkost a vyřeší se celá situace, která by se mohla nafukovat.“* Paní učitelka zde opětovně poukazuje na potřebu řešit věci hned a od rodičů mít stále aktuální informace o dítěti a mít možnost jim rovněž informace předávat.

Školní vzdělávací program paní učitelka Adéla nepovažuje pro sebe za příliš zásadní faktor při volbě forem komunikace. Než ŠVP pro ni byla zásadnější samotná praxe ve škole. *„No jako pravda je, že samozřejmě, že jsem to četla, ale protože jsem tady, než jsem nastoupila, byla víc než měsíc na praxi, takže mě prostě víc, než jakékoliv plány a rozpisů prostě ovlivnilo to, jak to tady funguje. Protože prostě napsat můžeme mnohdy cokoliv, a nemusí se to úplně pak dodržovat a prostě v reálu to je jinak. Takže mě víc než jakékoli plány a rozpisů ovlivnilo to, že jsem viděla, že to tady takhle je, že ti učitelé mají oporu vedení, což mi přijde opravdu úžasné.“* Formy deklarované ŠVP paní učitelka naplňuje s výjimkou písemných zpráv pomocí notýsku. Ten žáci nemají a paní učitelka sama říká, že tuto formu nevyužívá přesto. Ve ŠVP je forma uvedena. (ŠVP školy)

7. PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. III. - PANÍ UČITELKA LUCIE

ŠKOLA, VE KTERÉ PANÍ UČITELKA PRACUJE

Paní učitelka Lucie pracuje v církevní základní škole, jejímž zřizovatelem je Českobratrská církev evangelická. Škola je zařazena do sítě škol jako základní škola pouze s prvním stupněm, tedy 1. - 5. ročník. V každém ročníku má škola 1 třídu. Prezentuje se jako škola rodinného typu s rozšířenou výukou výtvarné výchovy, která poskytuje možnost plnění školní docházky i formou individuálního vzdělávání a plnění školní docházky v zahraniční škole. Významnou součástí školy je školní družina, která je výrazně zapojena do výchovného působení školy.

Škola je kreativně zaměřena a pořádá akce pro všechny žáky i rodiče, jako například vánoční divadlo či ples. Další prioritou školy jsou pravidelné školy v přírodě a výjezdy na hory všech tříd společně.

Škola je zařazena mezi školy s certifikátem značky Rodiče vítáni. Plní přitom všechna povinná kritéria a 13 ze 17 volitelných kritérií.

PANÍ UČITELKA LUCIE

Paní učitelka vystudovala obor Školy pro mládež vyžadující zvláštní péči na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, tedy dnešní obor Speciální pedagogika. Následně již v průběhu vykonávání profese studovala postgraduálně. Za nejvýznamnější ze svých postgraduálních studií vzhledem k probíranému tématu považuje Výchovné poradenství a Psychologii pro speciální pedagogii.

Paní učitelka Lucie pracovala postupně na třech školách. První školou byla zvláštní škola, kde nejprve učila, poté dělala fakultní učitelku, zástupkyni ředitelky a nakonec ředitelku. Přitom postupně založila speciálně pedagogické centrum, praktickou školu a základní školu pro žáky s výchovnými potížemi. Tato škola byla zrušena a paní učitelka nastoupila jako třídní učitelka do soukromé základní dvojjazyčné školy. Zde pracovala na prvním stupni,

v předchozí škole ovšem pracovala s žáky až do věku 26 let. Nyní druhým rokem pracuje v současné škole.

SOUČASNÁ STRUKTURA KOMUNIKACE PANÍ UČITELKY

V současné době paní učitelka využívá kombinaci více forem komunikace:

- telefonický kontakt, sms
- emailová komunikace
- konzultační hodiny
- setkání při přivedení dítěte do školy či jeho vyzvedávání
- přástky – čas pro společnou práci ve třídě
- třídní schůzky
- deníčky – žakovské knížky
- sešity
- vysvědčení
- podsekce třídy na webové stránce školy
- akce pro rodiče – neformální akce
- dny otevřených dveří
- čas společného budování prostor třídy

Škola jako celek dále využívá některé formy komunikace, které mohou mít vliv i na komunikaci třídního učitele s rodiči jeho žáků

- webová stránka školy
- školní vzdělávací program
- nástěnky v prostorách školy

Všem rodičům je pro urgentní případy paní učitelka neustále k dispozici **na soukromém telefonu**. *„Kdykoliv nevíme a máme nějaký problém, že nevíme domácí úkol třeba a bla bla bla, tak že můžeme zavolat a ona buďto*

*pošle mailem, nebo nám to řekne do telefonu...” říká jedna z maminek jejích žáků. Velkou část neosobní komunikace ale pokrývají **emaily**, které využívá paní učitelka k informování rodičů o důležitých událostech třídy a rodiče k informování paní učitelky o nemoci dítěte a dalších věcech. „... prostě sdělujeme si všechno možné i nemožné.“ (Příloha 8)*

Aktuální informace, například o domácích úkolech, diktuje paní učitelka žákům do **notýsků**. Zámky dostávají do žakovských knížek – deníčků nebo přímo do **sešitů**. Ty jsou dalším komunikačním kanálem. Paní učitelka je posílá na víkend žákům domů, aby si jejich rodiče mohli prohlédnout známky, ale i látku, kterou za týden jejich dítě prošlo.

Každou první středu v měsíci má paní učitelka **dvouhodinové konzultační hodiny**, kromě toho ale pro rodiče ze své třídy pořádá takzvané „**přástky**“, které probíhají každý týden, ve kterém škola nepořádá žádnou jinou akci. „... někdo zatuká na dveře, vlezte dovnitř, pozdravíme se, a potom já většinou se zeptám, co mohou pro mne udělat. No a potom jim naložím nějakou práci a společně ji děláme. Chodí pravidelně dvě tři maminky, ale když požádám, že něco potřebuji, objeví se i tatínkové. A není to vždycky v tu hodinu přástek, protože lidi mají třeba čas i někdy jindy, tak pak už tomu neříkáme přástky a záleží na domluvě. Ty přástky jsou prostě v dané datum, a protože měli rodiče přání, aby to nebylo stejný den, tak se v podstatě neustále točí dokola. Snažím se, aby to byl stejný počet všech dnů v týdnu. Takže během roku vystřídáme několikrát všechny dny v týdnu.“

Paní učitelka ve škole zůstává celé odpoledne každý den, a rodiče ji tedy mohou zastihnout i v **čase vyzvedávání dítěte ze školy**. „Velmi často i nakouknou, jenom mě pozdraví a jdou... zeptají se, jestli nemám něco, co je třeba řešit.“, říká paní učitelka. To potvrzuje i jedna z maminek: „V první řadě je to komunikace z očí do očí. Když ona má nějaký problém, tak ona nám řekne, když my máme nějaký problém, my jí řekneme.“ Paní učitelka takto komunikuje se všemi rodiči: „Já se vlastně během týdne vidím v podstatě se všemi rodiči minimálně jednou, takže příležitostí na to, abych s rodiči probírala, co od dětí potřebuji, kde má dítě potíže, je dost. A pokud mi nějak

rodič uniká, tak vůbec není problém domluvit se s vychovateli ze školní družiny a oni v podstatě rodiče poprosí, aby vyšli za mnou o patro nahoru.“ Při těchto příležitostech řeší paní učitelka s rodiči individuálně prospěch dítěte i další věci, které je zajímají. Jedna z maminek uvádí: „Vlastně ona paní učitelka je tam k dispozici pořád. Není problém po škole nebo po vyučování se zeptat, kdy by byla možnost se s ní třeba domluvit. A ona řekne a poradí s čímkoliv. I my rodiče potřebujeme občas poradit. S učním... Fraus a podobně.“

Pravidelně třikrát ročně jsou v celé škole **třídní schůzky**, které podle paní učitelky probíhají klasicky kromě toho, že má pro rodiče připravenou kávu a čaj a probírané informace si připravuje na interaktivní tabuli. Obsahem jsou informace týkající se všech rodičů. *„Jedna třídní schůzka je v září, tak tam jim řeknu, co je potřeba, co mají opatřit, mohou se na spoustu věcí zeptat. Další schůzka byla teď v pololetí, tam jsem jim zase říkala, co už je potřeba na hory a tak dál. No a jakým způsobem budeme známkovat, ptali se mě na spoustu věcí, takže já jsem na některé odpovídala a na některé si ještě budu odpovědi připravovat, protože budeme hodnocení tvořit spolu s dětmi - systém hodnocení. A pak bude další třídní schůzka někdy v květnu nebo v červnu, a tam už jim budu říkat, co je potřeba, na co se mají chystat na další školní rok přes prázdniny, kdy ty děti potřebují třeba něco docvičit, doprobrat.“*

Ve škole probíhá několik tradičních **akcí pro rodiče** a další přátele, kde se paní učitelka setkává s rodiči svých žáků. Je to společné zahájení školního roku s bohoslužbou (Příloha 7), během podzimu táborák s programem pro děti, vánoční divadlo, ve kterém společně účinkují všechny děti z celé školy, společný výjezd na hory, kam někteří rodiče jezdí vypomáhat, Pátácký ples (Příloha 9, Příloha 10), kde jsou vítáni prvňáci a škola se loučí s pátáky a představení jednotlivých tříd, skupin či jednotlivců na akci zvané Bratrský hrnek. Další táborák navazuje na jaře a v létě zahradní slavnost. Během roku je tedy minimálně sedm příležitostí se s rodiči setkat při nějaké z celoškolských akcí a neformálně s nimi pohovořit či společně prožít nějaký čas.

S budoucími prvňáky navíc paní učitelka absolvovala již **Den otevřených dveří** na podzim a na jaře, kde rodičům, kteří o školu projevíli

zájem, vysvětlovala, jak si výuku osobně představuje. Stejně tak se s nimi potkala **při zápise** jejich dětí a s těmi, kteří byli přijati, i na táboráku v červnu tradičně určenému pouze budoucím prvňákům, jejich rodinám, kamarádům a paní učitelce.

Paní učitelka Lucie se s rodiči ze své třídy významně setkávala a setkává i při **budování prostor třídy**, kterou se v srpnu před první třídou rozhodla rekonstruovat a vytvořit zde velké dřevěné patro. S některými rodiči tedy trávila mnoho času škrábáním stěn, broušením a lakováním nábytku a další prací již v srpnu před nástupem jejich dětí do školy. *„Kdo nemohl přijít a mohl přiložit ruku jinak k dílu, tak šil polštářky, závěsy a tak to trvá dodnes. Já jsem to, když byla ta příležitost, dělala hodně úmyslně takhle, protože ty rodiče to viděli, a když už jsme jim pak mohli popsát kousek toho, co už jsme udělali, tak se ta pomoc jakoby znásobila.“* Setkávání při dodělvkách pokračovalo i v září a stále pokračuje, někdy v čase přástek a někdy i mimo něj.

Nástěnky v prostorách školy plní více prezentační funkci a rodiče na nich najdou například fotografie z vánočního školního divadla, jedna nástěnka je ale věnována školské radě školy a zde rodiče najdou nejen všechny kontakty na její členy, ale zejména zápis ze schůze, který obsahuje kompletní harmonogram akcí školy. Ty jsou tedy rodičům kdykoliv k dispozici, například při čekání na příchod dítěte.

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A KOMUNIKACE S RODIČI

Školní vzdělávací program školy se věnuje spolupráci s rodiči v několika kapitolách. Kromě odstavce věnovaného přímo spolupráci s rodiči je tato akcentována i v kapitole věnované hodnocení, v kapitole věnované školní družiny, i v samotném úvodu – v kapitole věnované zaměření školy. Zde je uvedeno: *Název Každému pro jeho život není náhodný. Vyjadřuje základní myšlenku vzdělávacího programu – osobnostní rozvoj každého jedince podle jeho možností a schopností. Je dána jednak obsahem vzdělání, ..., společnými prožitky učitelů, rodičů a žáků, a jednak zapojením školy do veřejného života,*

... (ŠVP školy). Společné prožitky učitelů, rodičů a žáků tedy lze považovat za jeden z pilířů ŠVP.

Oblast spolupráce s rodiči deklaruje tyto formy komunikace:

- třídní schůzky a konzultační hodiny
- předem domluvené schůzky s vyučujícími nebo vedením školy
- domluvené návštěvy vyučovací hodiny
- školní slavnosti (Zahradní slavnost, Páťácký ples, Stužkování prvňáků)
- další akce školy (školní bohoslužba, Z bratrského hrnku, Vánoční divadlo, družinové pátky, třídní aktivity)
- jednání školské rady
- webové stránky školy
- emailové zprávy ze školy
- infodopisy rodičům
- den otevřených dveří v prosinci a v lednu
- Školička nanečisto – setkání budoucích prvňáků v červnu
- informační leták vydávaný školou

V rámci oblasti hodnocení je kromě tohoto deklarována spolupráce při výběru slovního či klasifikačního hodnocení v 1. -3. třídě.

V rámci kapitoly autoevaluace školy jsou potom zmiňovány vzájemné vztahy a spolupráce s rodiči, která má být vyhodnocována na základě dotazníků, anket pro rodiče a setkávání s rodiči na společných akcích školy.

V kapitole Charakteristika školní družiny je uvedeno, že *školní družina se jako partner školy a rodiny podílí na výchově dětí. Na výchově dětí spolupracuje s rodiči (nebo jinými zákonnými zástupci), neboť tvoří mezistupeň mezi výukou ve škole a výchovou v rodině.* V rámci spolupráce se školou jsou zde deklarovány, mimo výše uvedené aktivity, navíc tyto formy:

- vernisáže /vystavení grafiky našich žáků
- vystoupení hudebního a dramatického kroužku

ŠKOLNÍ WEB

Webové stránky školy obsahují **sekcí Třídy**, ve které má každý z třídních učitelů prostor pro komunikaci s rodiči svých žáků (Příloha 11). Všechny třídní sekce jsou veřejně dostupné. Po výběru třídy se vlastní text zobrazuje pouze ve středové části stránky a je pro čtení poměrně nepřehledný a při prohlížení z mobilního telefonu jsou informace v této podobě nedostupné. Tento formát je užitý u všech sekcí stránek, a k některým informacím se tak rodiče možná obtížně dostanou. Mimo informací určených přímo rodičům jednotlivých tříd mají stránky sekci Pro rodiče, kde najdou **informace o školské radě, termíny třídních schůzek a konzultací třídních učitelů** pro celý rok a **informace o celoškolských akcích**.

Dále jsou na stránkách rodičům k dispozici **školské dokumenty** - školní vzdělávací program, výroční zprávy, rozvrhy, preventivní program. Najdou zde také **fotografie** z akcí a v sekci Kontakty **emailové adresy všech třídních učitelů** s označením třídy, ve které učitel učí, ale i dalších pracovníků školy.

ZDROJE FOREM KOMUNIKACE

Paní učitelka v průběhu své praxe výrazně měnila strukturu komunikace s rodiči, respektive výrazně ji rozšiřovala. I z toho vyplývá, že na počátku nevybírala z mnoha forem komunikace. *„Já si myslím, že při vzdělávání nepadlo vůbec nic, nebo minimum. Když vezmeme, že v té době nebyl internet, že byla telefonní linka jen pevná, a ta se rodičům nedávala, tak to v podstatě bylo jenom prostřednictvím třídních schůzek.“* Zdrojem forem komunikace tedy pak byla spíše praxe a vlastní **potřeba více a jinak s rodiči spolupracovat**. Spolupracovat s nimi i mimo prostředí třídních schůzek, a aniž by se po nich něco chtělo. Inspirací zde byly i **mimopracovní aktivity**, při kterých paní učitelka viděla jiné způsoby spolupráce s klienty.

Impulz k jedné z prvních forem komunikace odlišných od třídních schůzek dali sami **žáci školy**, ve které paní učitelka působila, které bavila výuka práce s počítačem, a říkali, že to doma učí své rodiče, protože toho již umějí více než oni. *„Tenkrát byla možnost dávat si projekty, a tak jsme požádali o projekt, kdy bychom dostali peníze na to, aby někdo z učitelů se mohl věnovat celé odpoledne rodičům, které by učily jejich děti. A ono to vyšlo, takže jsme měli takové kroužky, na které přišli rodiče, a děti, které chtěly, se kterými jsme se domluvili, se jim věnovaly, učily je pracovat s počítačem a učili je pracovat s internetem. A když jsem tam jednou nakoukla, tak se na mě jeden ten tatínek podíval a říkal: „Nás to baví!!!“ a zase se věnoval počítači a to bylo úžasné (směje se).“*

Za výrazný zdroj informací o formách komunikace s rodiči považuje paní učitelka **postgraduální studium a zejména další školení**, například projekt Dokážu to, který byl primárně zaměřen na osobnostní a sociální výchovu, ale kde se probíralo právě i téma práce s rodinou. Zde paní učitelka popisuje více zdrojů informací: *„Tam to šlo dvěma kanály. Jeden kanál bylo to oficiální vzdělávání a druhý kanál bylo to sdělování s kolegy. Ale šlo to oběma způsoby a šlo to zážitkovou pedagogikou. Zdrojem tedy nebylo jen vzdělávání samo o sobě, ale i sdílení s kolegy z různých škol, kteří se vzájemně mohli inspirovat dalšími formami komunikace.*

Naopak **literaturu** paní učitelka v tomto ohledu nepovažuje za příliš významný zdroj. *„Já toho zas až tak moc nečtu, protože na to nemám čas, ale myslím si, že třeba docela dost Kopřivovi – Respektovat a být respektován. A kritické myšlení a jejich tisk.“* Zde tedy jde spíše o informace o přístupu ke komunikaci než o formy jako takové. Následnou volbu užívaných forem ovšem literatura pravděpodobně ovlivnit mohla.

FAKTORY, KTERÉ PANÍ UČITELKU PŘI VÝBĚRU FOREM KOMUNIKACE OVLIVNILY

Jedním z pravděpodobně zásadních faktorů při volbě forem komunikace s rodiči bylo pro paní učitelku Lucii **vlastní očekávání** od této komunikace.

Zásadním impulsem k hledání, vymýšlení i užívání konkrétních forem byla potřeba spolupracovat s rodiči jinak, než tomu zatím bylo. *„Vzájemně se poznat a hlavně vytvořit něco tak, aby rodiče začali vnímat školu jinak než jenom jako místo, kde se jejich dítě učí a kde musí být ostražiti, co odkud přiletí a kde na ně vystrčí rohy špatná známka. Kde prostě se mohou cítit dobře a kde mohou třeba s dětmi i něco příjemného prožít.“* Tato potřeba se odráží v po celou profesní kariéru se rozšiřující nabídce forem komunikace, a to zejména směrem k neformálním a osobním setkání. *„Když rodiče berou školu vážně a berou ji jako partnera, tak se to odrazí na tom, že děti vědí, že rodiče nebudou jinak mluvit ve škole a jinak mluvit doma, že jsme domluvení. A všechno jde potom líp.“* Osobní potřeba zlepšit prostředí třídy je zase pravděpodobně jedním z hlavních faktorů, který vedl k osobním setkání s rodiči při budování patra a dále poskytuje náplň pro takzvané přástky.

O významu osobních cílů při výběru forem vypovídá i to, že některé formy paní učitelka nevyužívá. Cíleně například paní učitelka nechce využívat poznámky do žákovské knížky: *„Jednak to ničemu neprospěje, a pokud je těch záporných sdělení hodně, tak to staví rodiče do nepříjemné situace a vlastně úplně přirozeně do obrany. A já nepotřebuji mít rodiče v obraně, já je potřebuji mít jako spolupracující partnery.“* Konkrétně zde ji ale ovlivňují **zkušenosti s očekáváním školní inspekce**, která, podle ní, záznamy v žákovské knížce očekává a žákovské knížky si i vybírá. Paní učitelka tedy tuto formu komunikace označuje za oficiální, přesto že ví, že není určena žádným předpisem. *„Žákovská knížka, která má sdělení, podpis rodičů a je třeba ofocená, je průkazným informačním kanálem. Někdy v situacích, kdy jde o opravdu vážné věci a žákovská knížka ještě není ztracená, tak se odebírá dítěti žákovská knížka a dává se mu nová. Ta, ve které jsou závažná sdělení podepsaná rodiči, se uchovává nebo se alespoň ta žákovská knížka ofotí. A to teď třeba nepoužívám, protože nemusím, ale byly doby, kdy jsem musela tuto cestu používat a používala jsem ji.“* Zkušenosti se školní inspekcí i s jednáním s oddělením sociální péče je tedy významným faktorem ovlivňujícím výběr forem komunikace, a to i proti osobním preferencím paní učitelky.

Zápisy do žákovské knížky v případě důležitějších sdělení paní učitelka dělá i proto, aby měla k dispozici konkrétní podklady k rozhovoru s rodiči. **Potřeba doložit svá tvrzení před rodiči** je tedy dalším faktorem, který ji vede k užívání konkrétní formy komunikace.

Zda jsou **potřeby a očekávání rodičů** faktorem, který by ovlivňoval prvotní volbu forem, lze v tomto případě těžko posoudit, protože jejich rozmanitost a možnost každodenního osobního setkání s paní učitelkou vychází rodičům vstříc natolik, že pravděpodobně jejich potřebám odpovídá. To dokládá i výpověď dvou maminek, které by v této oblasti nechtěly žádné změny a se strukturou komunikace „své“ paní učitelky jsou spokojené: *„Ona je velice vstřícná a opravdu je úplně k dispozici“*. Jedna z maminek se domnívá, že výrazné užívání emailu, zvláště v první třídě, vyšlo z přání rodičů, tomu ale odporuje výrok paní učitelky, která se domnívá, že tato forma vyšla od ní z její potřeby zjednodušit práci. Jiná maminka se domnívá, že výrazné užívání telefonického kontaktu, a to i ve večerních hodinách například kvůli nejasnosti s domácím úkolem, vyšlo z potřeby rodičů. Paní učitelka sice dala své číslo k dispozici, ale četnost využívání vychází od rodičů a ona jim v tom vyšla vstříc. Dalo by se tedy soudit, že potřeby rodičů ovlivňují spíše další užívání jednotlivých forem než jejich samotnou volbu.

Vedením současné školy je všem třídním učitelům uloženo každý měsíc rodiče informovat o dění ve třídě i budoucích akcích na webových stránkách školy v podsekcí třídy. *„To je tedy věc, kterou dělám dobrovolně – povinně.“* Říká paní učitelka Lucie. Ředitelka školy zde vidí potenciál zejména v informovanosti rozvedených rodičů, kteří se ne vždy zúčastňují všech akcí, a rovněž rodičů více zaneprázdněných. Vliv vedení školy a školy jako celku dále vnímá v celkové otevřenosti školy vůči rodičům. Škola je vůči nim otevřená tak, že mohou přijít, kdykoliv si myslí, že je potřeba něco řešit. *„... že kromě konzultačních hodin mohou přijít i jindy, ale když třeba jdou do hodin, že je dobré to předem říci, ohlásit. A tady ve škole se dělá spousta akcí, které jsou zaměřené na to, aby rodiče byli s námi a aby to bylo příjemné.“* I pořádáním celoškolských akcí tedy vedení školy ovlivňuje komunikaci paní učitelky s rodiči,

a určuje tak některé její formy. Dále vedení školy určuje nabídku konzultačních hodin třídních učitelů, které mají i společně určený čas. Ředitelka školy k této oblasti říká: „... *chci, aby každý učitel měl mailové adresy svých rodičů a ty informoval o životě té třídy. A jestli navíc vezme telefon a píšou si každý den ještě maily s jednotlivými rodiči, tak to už je jenom na nich.*“ Škola požadavky týkající se komunikace učitele s rodiči zanesla do náplně práce učitele.

Za faktor ovlivňující volbu forem komunikace považuje paní učitelka Lucie i **kolegy učitele**: „... *člověk vidí, jak to dělá, a když se mu to líbí, tak se začne opíčit. Takže ano, napodobuji kolegy, snažím se je napodobovat v tom dobrém a někdy se i domluvíme, že se napodobíme vzájemně.*“ K ovlivňování nemusí ale docházet jen ze strany kolegů na jedné škole, ale mezi učiteli obecně, jako tomu bylo například u projektu „Dokážu to“, kde paní učitelku ovlivnily konkrétní zkušenosti učitelů s některými formami komunikace s rodiči.

Na otázku, zda je pro ni ve výběru forem ovlivňující **školní vzdělávací program**, paní učitelka říká: „*Já bych řekla, že pro mne asi ne, popravdě.*“ Domnívá se, že by ŠVP měla považovat za klíčový, ale že tomu tak ve skutečnosti není. Přesto se její struktura komunikace s formami deklarovanými ve ŠVP shodují.

V první třídě, kdy ještě děti neuměly psát, posílala paní učitelka domácí úkoly i aktuální informace rodičům emailem každý den. Až ve druhé si začali psát sami do notýsků. Vedlo ji k tomu **zjednodušení práce a úspora času ve výuce**: „*To vyšlo ode mě. Protože to bylo pro mě daleko jednodušší než psát každému dítěti denně do notýsku. A v podstatě i rychlejší.*“ Při zasílání emailů řešila paní učitelka **ochranu osobních údajů** a od všech rodičů žádala svolení uvádět jejich email ve společném seznamu při odesílání tak, aby ho mohli i ostatní rodiče vidět. Na otázku, zda ji ochrana osobních přímo údajů ovlivnila při výběru forem komunikace, však odpovídá: „*Co se týče volby forem komunikace, tak já to spíš obracím, že mám nějaký způsob komunikace, který bych ráda používala, a zjišťuju, jestli to jde nebo nejde, a v případě, že tam jsou nějaké problémy, tak zkouším zjistit, jak to jde. A teprve když bych zjistila, že to nejde, tak to nepoužiju. Ale když to je možné ošetřit a jde to, tak to použiju.*“

Tohleto se projeví, třeba když se kdokoli dívá na webové stránky naší školy. Jsou tam děti, jsou tam fotografie dětí a škola má od všech rodičů souhlas, že tam mohou být. A samozřejmě když by tam nějaký rodič napsal, že tam nemohou být fotografie nebo záběry jeho dítěte, musí se vystříhnout, nebo tam ty fotografie prostě nejsou.“

Splňovaná kritéria značky Rodiče vítáni deklaruje škola jako celek, mohou však ovlivňovat i jednotlivé učitele. Formy komunikace, které vybraná kritéria současné školy paní učitelky obsahují, se z větší části shodují s formami, které paní učitelka využívá. Ve využívání konzultací učitel-rodič-dítě se ovšem od kritérií odlišuje. Tuto formu zatím přímo nevyužívá, přestože ji škola v rámci kritérií deklaruje. S některými rodiči k takové konzultaci došlo, ale organizovaně využívat se jí chystá až v závěru tohoto školního roku.

8. PŘÍPADOVÁ STUDIE Č. IV. - PANÍ UČITELKA MARTINA

ŠKOLA, VE KTERÉ PANÍ UČITELKA PRACUJE

Paní učitelka Martina pracuje ve státní škole s rozšířenou výukou jazyků. Škola je zároveň fakultní školou Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, jejímž zřizovatelem je městská část. Škola je zařazena do sítě škol jako základní škola s dobou studia 9 let.

Škola se prezentuje zejména rozšířenou výukou jazyků od první třídy (výuka je prováděna rodilými mluvčími anglického i německého jazyka) a dále velkou frekvencí výjezdů žáků různých tříd do zahraničí. Pro každý ročník od 4. až do 9. je připraven jiný výměnný pobyt, při kterém děti bydlí v rodinách místních žáků. Ti naopak na týden přijedou bydlet k nim. Škola je dlouhodobě zapojena v projektu Comenius.

Na škole funguje školní družina, pro starší žáky od pátých tříd výše školní klub a pro všechny žáky je k dispozici další nabídka volnočasových aktivit.

PANÍ UČITELKA MARTINA

Paní učitelka vystudovala Učitelství 1. stupně na Pedagogické fakultě UK a v této škole začíná svou profesní dráhu. V průběhu studia byla na měsíční praxi ve škole s programem Začít spolu a ve své současné škole již při studiu jeden rok pracovala jako vychovatelka ve družině. Ihned po dokončení školy nastoupila jako třídní učitelka do 3. třídy. Ve třídě paní učitelky je 27 žáků.

SOUČASNÁ STRUKTURA KOMUNIKACE PANÍ UČITELKY

V současné době paní učitelka využívá kombinaci více forem komunikace:

- emailová komunikace
- telefonní komunikace přes školní telefon
- konzultace učitel-rodíč-dítě

- setkání v čase vyzvedávání dítěte ze školy
- třídní schůzky
- sebehodnocení žáků
- žákovská knížka
- vysvědčení

Škola jako celek dále využívá některé formy komunikace, které mohou mít vliv i na komunikaci třídního učitele s rodiči jeho žáků

- webová stránka školy
- školní vzdělávací program
- nástěnky v prostorách školy
- školní časopis
- vánoční koncert
- školní akademie

První formou komunikace, při které byly rodičům představeny ostatní možnosti, byly **třídní schůzky**, které probíhají v celé škole 2x ročně. Jejich obsahem u paní učitelky Martiny jsou informace pro rodiče týkající se třídy jako celku, případně skupiny dětí. *„U nás tím, že jsem zavedla ty konzultace, tak na třídních neřeším vůbec právě ty známky, protože to řeším individuálně potom. Řeším tam organizační záležitosti. Jaké budou probíhat akce, plus říkám samozřejmě, jak se mi ta třída jeví jako celek, kde jako skupina bychom měli zabrat, co nám dělá větší problémy.“* Na schůzkách přitom paní učitelka nevysvětluje metody, které používá, ale shrnuje dění ve třídě.

Otázky týkající se jednotlivých dětí, které se neřeší na třídních schůzkách, probírá paní učitelka s rodiči na **konzultacích učitel-rodič-dítě**, které probíhají dvakrát ročně vždy v období konce prvního a třetího čtvrtletí. *„Tady nejsou dané jasné konzultační hodiny. Tady máme vlastně... jenom já si to dělám pro sebe, ale to je že vlastně ve čtrnácti dnech třeba hovořím s každým tím rodičem. Teď jsem hovořila ve čtvrtletí a teď budu zas hovořit v tom*

*dalším.“ Časový rozvrh konzultací určuje paní učitelka. „Já jsem si to rozvrhla tuším, že jsem měla na každého 15 minut, plus jsem si tam dala rezervu, aby to bylo dvacetiminutové to rozmezí a hned na to mi navazoval další rodič. Já jsem jim udělala tabulku, kde jsem napsala ty časy a oni se tam zapisovali.“ Samotná konzultace je založena zejména na sebezprezentaci dítěte na základě **sebehodnocení**, které děti s paní učitelkou zpracovávají. „... dělám s dětmi sebehodnocení na konci třeba dvou měsíců, podle toho, jak mi vychází učivo, podle toho, kolik toho probereme, abychom měli o čem mluvit. A potom to dítě vlastně při té konzultaci mluví. Jsem tam já, rodič nebo rodiče oba, to je jak kdo, někde přijdou opravdu oba dva rodiče, a dítě začne mluvit. Jak v českém jazyce, co mu dělá problém, a drží se vlastně toho svého sebehodnocení, které jsme dělali. Podle toho právě postupuje a mluví. No a tam si osvětlujeme a třeba když něco si není jisté, tak já mu dám příklad, aby věděli, jak na to, jak to mají cvičit. Ten rodič tedy vidí tím pádem, kde jsou ty chyby, kde jsou mezery, co mají docvičit. Ale i o chování se bavíme, takže není to jenom o předmětech.“*

Prospěch žáků, respektive jejich známky se mohou rodiče dozvídat průběžně i mimo konzultace. *„Ale jinak samozřejmě do žákovské knížky musíme zapisovat známky, takže tam mají průběžnou zpětnou vazbu, jak to dítě na tom je. Nebo i testíky, že mohou si nosit domu sešity, na opravy si nosí, tak tam také to vidí.“* **Žákovská knížka** a **sešity** jsou tedy dalším komunikačním kanálem, který je orientován zejména na prospěch a chování žáka. V žákovské knížce probíhá i agenda týkající se docházky žáka a výjimečných událostí.

O výsledcích vzdělávání jsou rodiče samozřejmě informováni i jednou za půl roku formou **vysvědčení**, na kterém najdou výsledné známky svého dítěte v jednotlivých předmětech.

Mnoho otázek týkajících se jednotlivých dětí se řeší osobně i mimo organizované konzultace, **v čase vyzvedávání dítěte ze školy**. To však není forma, kterou by paní učitelka rodičům sama nabízela ani kterou by aktivně využívala. Naopak rodiče ji využívají hojně a paní učitelku sami navštěvují. *„Já*

už je nijak nekontaktuju. Oni když mají něco, co by mi řekli, něco, co potřebují vědět nebo s něčím mají problém, tak přijdou za mnou. A to chodí kdykoliv. Jako není týden, kdy by snad nikdo nepřišel.“

Osobní telefonní číslo paní učitelky rodiče nedostali, mají však **telefonní číslo do kabinetu** či do sborovny. A mohou rovněž paní učitelce poslat **emilem** zprávu. Emilem probíhají například omluvy dětí, že nepřijdou do školy.

Ve **školním časopise** se rodiče dozvídají důležitá data pro celý školní rok, a tedy i termíny týkající se právě jejich třídy a jejich dítěte. V jednotlivých článcích se pak dozvídají o projektech, do kterých je škola zapojena (Příloha 12) i o zahraničních výjezdech a pobytech žáků, které již proběhly. Rodiče žáků paní učitelky Martiny se v posledním čísle mohli dočíst například o projektu Hurá do opery, který jejich děti v průběhu roku absolvují. Časopis vychází 2x ročně v listopadu a v dubnu a rodiče jej od učitelů dostávají na třídních schůzkách.

Nástěnky v prostorách školy slouží jak k prezentaci prací žáků jednotlivých tříd a jejich úspěchů v soutěžích, tak k informování o dění ve škole. Informace přímo určené rodičům jednotlivých tříd na nich však nenajdeme.

Přestože **celoškolní akce**, kterými jsou každoročně vánoční koncert a letní školní akademie, plní primárně funkci prezentační a paní učitelka je nepovažuje za místo setkání s rodiči svých žáků, umožňují jí prostor pro komunikaci s nimi. *„Ale třeba v průběhu, kdy se nacvičuje na akademii nebo na závěrečný koncert vánoční nebo tedy na tu akademii letní, tak já s těmi dětmi zkouším a bylo mi i třeba nabídnuto, že bychom zkoušeli u někoho z rodičů doma. Takže tady ty vazby se trošinku ucelují. Nebo oni i dávají návrhy, co by se na té akademii mohlo dělat. Jo, je to takové propojenější. Oni nacvičují i s těmi dětmi. Tak tam se občas něco takového přihodí. Nebo i třeba když jdeme bruslit, tak že nějakí rodiče jdou i s námi.“* K pomoci s přípravou těchto akcí i obecně s potřebami třídy byli rodiče paní učitelkou vyzýváni na třídních schůzkách. Aktivitu některých rodičů v tomto směru si velice chválí: *„Mnohdy ti rodiče jsou velmi naopak vstřícní, někdy se dají použít ti rodiče na spoustu*

skvělých věcí a akcí a i zařizování a pomoci. To zase musím říct, že někteří jsou opravdu perfektní.“

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A KOMUNIKACE S RODIČI

V rámci ŠVP školy, ve které paní učitelka pracuje, se komunikaci s rodiči věnuje kapitola Spolupráce s rodiči. ŠVP přitom deklaruje tyto formy komunikace určené k informování o výsledcích vzdělávání:

- žákovská knížka
- třídní schůzky
- konzultační dny
- osobně či telefonicky (dle přání rodičů)

A dále pro rodiče a veřejnost

- Den otevřených dveří
- webové stránky školy (minimálně 1x týdně aktualizované)

V kapitole věnující se rozvoji kompetence komunikativní je dále uvedeno, že škola organizuje:

- školní akademii
- vánoční koncert

Při škole je zřízen Klub rodičů a přátel školy, který funguje již 16 let a vznikl z iniciativy rodičů. Jeho úkolem je spolupracovat s vedením školy a jejím pedagogickým sborem a zároveň hájit zájmy rodičů a žáků při jednání s vedením školy a pedagogickým sborem.

Ve ŠVP je rovněž uvedeno, že *zástupci rodičů žáků jednotlivých tříd tvoří Radu rodičů. Rada se schází pravidelně 1x měsíčně. Rada je vedením školy informována o činnosti školy, o výsledcích vzdělávání, záměrech a dalším rozvoji. Rodiče se též vyjadřují k aktuálním problémům vzdělávání a výchovy dětí.*

Ve škole pracuje Školská rada, ve které školu zastupují 3 členové volení pedagogickými pracovníky školy, a dále 3 zástupci rodičů.

ŠKOLNÍ WEB

Webové stránky školy jsou rozsáhlé a rodičům poskytují o škole mnoho informací. Najdou zde harmonogram školního roku včetně všech akcí školy a základní dokumenty, mezi nimi i **školní vzdělávací program**. V sekci aktualit jsou aktuální informace i o všech akcích jednotlivých tříd. Zároveň zde rodiče najdou rozvrh hodin svého dítěte se jménem třídního učitele.

Na stránkách je i sekce Aktuality tříd, kam někteří učitelé dávají **fotografie z dění ve třídě**; většina tříd, včetně třídy paní učitelky, však zde ještě žádné informace nemá. V sekci věnující se akcím školy našli rodiče žáků paní učitelky v průběhu lyžařského zájezdu průběžné informace každý den (Příloha 13). **Fotografie ze školních akcí** jsou ve zvláštní sekci pravidelně aktualizovány. Z některých výjezdů do zahraničí i z vánočního koncertu a školní akademie jsou na webových stránkách také **videa**.

Ve zvláštní sekci jsou uvedeny **úspěchy jednotlivých žáků** i celých tříd v různých soutěžích.

Pomocí **virtuální prohlídky** se rodiče mohou procházet po škole a podívat se i do jednotlivých tříd, které jsou přehledně označeny. Prohlídka probíhá na jednotlivých fotografiích, které jsou panoramatické, a virtuální návštěvník může svůj pohled otáčet. V sekci Pedagogický sbor najdou rodiče žáků přehled všech pedagogů a jejich pracovní **emailovou adresu**.

Z JAKÝCH FOREM PANÍ UČITELKA VYBÍRALA A Z JAKÝCH ZDROJŮ PANÍ UČITELKA ČERPALA PŘI VÝBĚRU FOREM KOMUNIKACE?

O možných formách komunikace se paní učitelka dozvíдалa zejména v rámci vzdělávání, konkrétně hlavně při **praxích na školách**. Při své závěrečné praxi byla více než měsíc ve škole s programem **Začít spolu** a nechala se zde inspirovat konkrétní formou komunikace – konzultací učitel-

rodič-dítě. „No tak já, vzhledem k tomu, že jsem na tom Začít spolu byla na praxi i na té měsíční, tak jsem čerpala hodně i odtamtud. Takhle, ne vyloženě ten systém, já zas neinklinuju k jedné té alternativě, ale třeba právě tohle jsem si odtamtud vzala, takže tohle se mi tam líbilo.“

V rámci **vzdělávání** se setkala i s teorií týkající se komunikace s rodiči. „Já myslím, že určitě jsme tam o tom mluvili, ale pořád je to zase teorie.“

I znalost **obvyklé praxe ve školách** byla inspirací k tomu, jaké formy by mohla v budoucnu využívat, nicméně paní učitelka k tomu říká: „Já jsem věděla, co probíhá na školách, že jo, že jsou ty třídní schůzky a tohleto všechno, ale že bych vyloženě ještě odněkud odjinud použila nějakou takovou metodu, tak to ne. Jenom opravdu Začít spolu.“ S určitou zavedenou praxí se setkala i na škole, ve které nyní vyučuje, ale sama říká, že by zvolené formy využívala i tehdy, pokud by školou dány nebyly.

FAKTORY, KTERÉ PANÍ UČITELKU PŘI VÝBĚRU FOREM KOMUNIKACE OVLIVNILY

Na otázku, zda ji při volbě forem komunikace ovlivnil **školní vzdělávací program**, odpověděla paní učitelka Martina: „No tak to jsem četla, ale to jsou všechno teorie. Ta praxe potom je prostě praxe. Tam je spousta věcí, co se píše a co probíhají, aniž byste si to mnohdy uvědomovali, a to nejenom v té komunikaci, ale i vůbec ve školním vzdělávacím plánu, ale tam jsou akorát pojmenované. No ale potom v praxi to možná probíhá... (váhá)... jako někdy... někdy aniž byste si uvědomovali a někdy naopak jako... no, jak to říct. Prostě... někdy naopak jako jinak, než to možná v tom plánu je. Nebo někdy možná v tom plánu se to zdá být jako strašně jednoznačné, jednoduché, že to vlastně, že to tam proplujeme, ale to nejsou ty reálné situace.“ Zde ale poukazuje zřejmě spíše na další oblasti ŠVP. V oblasti komunikace s rodiči jej naplňuje a na otázku, zda si dokáže představit, že by jej nenaplňovala, odpovídá: „No to těžko říct, to bych si musela přečíst znovu, protože už si to samozřejmě nepamatuji od té doby, co jsem to četla. Ale jako to si nemyslím, že odlišuje, protože tam to právě není konkrétně řečeno, ale těžko říct.“

Vliv školního vzdělávacího programu, potažmo **vedení školy a kolektivu pedagogických pracovníků školy** je však patrný například u využívání žákovské knížky, o které se paní učitelka vyjádřila, že *samozřejmě do žákovské knížky musíme zapisovat známky*, z toho vyplývá, že tato forma je určena z vnějšku. Podle samotné paní učitelky však vedení školy do této oblasti učitelům příliš nezasahuje. Jsou určeny společné třídní schůzky, ale například ve volbě dalších forem má paní učitelka volnost. Vliv je ale patrný i u formy, která je teprve zaváděna a paní učitelka ji ještě nezačala využívat. Tou jsou třídní aktuality s fotografiemi na webu školy. Impulz k této aktivitě vyšel právě od vedení školy.

Od **kolegů** se paní učitelka, zvláště nyní na počátku, inspiruje; sama k tomu říká: *„Určitě se nechávám ovlivnit, protože je tady spousta zkušených kolegů, kteří mi mají co nabídnout, co poradit. Ze začátku je do toho člověk hozen a musí opravdu plavat, protože nikdo vám neřekne. I na škole nás hezky připraví, a musím říct, že mi škola hodně dala, třeba myslím si, že hodně ty praxe, ale ta realita je stejně jiná, je to prostě realita. V něčem podobná, ale prostě potom už je to jenom na vás. Takže zkušenosti od pedagogů přijímám hodně ráda.“* Jako konkrétní příklad ovlivnění v této oblasti uvádí to, že se na základě zkušeností některých učitelů rozhodla nedávat rodičům svých žáků své soukromé telefonní číslo. *„Já jsem jim tedy nedávala telefonní číslo, ačkoliv ho chtěli. Protože si myslím, že mají dostatek možností, jak mě kontaktovat, a že nepotřebují moje soukromé číslo, protože jsem samozřejmě nechtěla, aby mi potom volali ve večerních hodinách, jo, že myslím, že to můžou řešit klidně přes email, že můžou přijít za mnou tady do kabinetu osobně, pokud chtějí, anebo mi zavolat tady na telefon.“* Dalším faktorem, který ovlivnil volbu forem komunikace v tomto případě, je tedy potřeba paní učitelky uchránit **osobní soukromí**.

Paní učitelka využívá konzultace ve trojici, v čemž se od kolegů ze současné školy liší. Zde pro ni impulzem užívat tuto formu byla osobní zkušenost při praxi v rámci studia, kdy viděla jiné vyučující tuto formu využívat. Forma se jí zalíbila a rozhodla se ji využívat i ve škole, kde to není běžné. Tato

forma komunikace je oproti ostatním využívaným poměrně časově náročná. Na otázku, kolik času jí konzultace dvakrát ročně zaberou, odpověděla: „*No já mám 27 dětí, takže docela dost času. Ale myslím si, že to stálo za to. Myslím si, že to bylo dobře.*“ **Časová náročnost** tedy v tomto případě není faktorem, podle kterého by paní učitelka formu volila.

V souvislosti s osobními návštěvami rodičů v kabinetu však o faktoru času přemýšlet můžeme. Tuto formu komunikace (osobní rozhovor, obvykle v době vyzvedávání dítěte ze školy) paní učitelka rodičům přímo nenabízela, a vyplývá tedy z **potřeby rodičů**. Paní učitelka ji umožňuje, avšak opakovaně mluví o tom, že se snaží vytvořit a udržet hranice v tom, co s ní rodiče konzultují a co už je, jak říká, „za hranicí“. Obecně paní učitelka mluví o tom, že musí usměrňovat potřebu komunikace ze strany rodičů: „*No já si třeba myslím, že oni očekávají, že s nimi budu mluvit mnohem víc. Proto i po mě chtěli to telefonní číslo na začátku. A myslím si, že opravdu očekávají úplně mnohem víc té komunikace. Že si představují, že opravdu každý se mnou může mluvit, ale to přeci nejde, to není reálné, protože je jich 27 a já nemohu s každým dennodenně řešit, jestli jejich dítě tohle, támhle... to prostě, to se nedá zvládnout.*“ Na otázku, zda jsou zde důvodem časové možnosti, paní učitelka dodává: „*Nejen z časových. To prostě... to prostě nelze zvládnout, i z psychických. To nelze prostě.*“ Faktorem, který paní učitelku vede k omezování osobních setkání i telefonické komunikace, jsou tedy možná spíše obecné **kapacity učitele**. Pravděpodobně z tohoto důvodu také na rodičích samotných nenechávala volbu forem komunikace. „*Ne... ne, ne, ne, to by se mohlo velmi snadno, myslím, rozjet ještě na první třídní schůzce. Už takhle byl ten nátlak na mě dost veliký s tím telefonním číslem, že se těžko odolávalo.*“

Zároveň je patrná **potřeba určení hranic mezi učitelem a rodiči**. „*... pořád jsem tady jako učitel a on je jako rodič. A prostě nesmí to překročit nějakou hranici. Já bych třeba nikdy nepřistoupila na to, nebo jen ve velmi výjimečných případech, že by ten rodič se stal mým kamarádem. To prostě si myslím, že patří už jinam. Že bychom se třeba museli znát z dřívějšíka. Ale takhle... nemyslím si, že by to dělalo dobrotu, ale těžko říci, někomu třeba jo.*“

Proč by nebylo dobré být s rodiči kamarád? Paní učitelka Martina to popisuje takto: „*No, to se špatně odhaduje. Ale jako může tam těch problémů vzniknout strašně moc, protože ten rodič zdaleka nevidí, co všechno ten učitel musí dělat a co všechno musí dělat pro všechny ty žáky, ne jen pro toho jednoho. A to už si není schopen uvědomit, protože on pořád má doma jenom to jedno dítě a tomu to podřizuje všechno, ale já to nepodřizuji jednomu dítěti, ale všem dětem. A tam dochází k tomu střetu, kdy oni to nejsou schopni... oni to ani nemůžou možná pochopit, jako to není nic ve zlém, prostě tam je to jinak.*“ Opět se tedy vracíme k rozporu kapacit učitele oproti očekávání rodičů, se kterým se paní učitelka v oblasti komunikace s rodiči potýká a který ovlivňuje nejen volbu forem, ale zejména i frekvenci jejich užívání ze strany paní učitelky.

Potřebu utváření hranic mezi rodiči a učitelem může možná osvětlit následující výpověď: „*A jsme pořád v situaci, kdy jsme začínající a mladí a oni samozřejmě mají obavy, že to berou, že jejich dítě je možná zkušební králík. Takže je to těžké vybudovat si tu opačnou roli, přesvědčit je, protože oni tam jdou spíše s tím negativním, a přesvědčit je, že ačkoliv mladá, tak přeci jenom s těmi dětmi se bude něco dělat.*“ Může se jednat o potřebu vybudování autority u rodičů, můžeme o tom však jen spekulovat.

Jedním z dílčích faktorů byla **ochrana osobních informací**. Sama paní učitelka však uvádí, že to nebyl hlavní důvod, proč se rozhodla rodičům svých žáků nabídnout konzultace ve trojici přesto, že se obvykle ve škole nevyužívají. „*Takhle, samozřejmě, že to bylo také jedno hledisko toho, že ta konzultace je. Přeci jenom probíhá v soukromí. Ale pro mě to nebylo to hlavní hledisko, ale jedno z hledisek. Protože i ten rodič se vám spíš svěří třeba s něčím takhle v soukromí než... a některým to může být nepříjemné. Mě to je třeba jedno, protože já hodnotím ty děti, ale chápu, že pro ně to může být nepříjemné, abych třeba já mluvila o špatném prospěchu, když to slyší támhle deset dalších rodičů.*“

Dalším důvodem, proč volit právě konzultace učitel-rodič-dítě, byla **potřeba využívat sebehodnocení dětí**. „*Vymezila jsem to proto, že jsem za prvé tam chtěla to dítě, aby při té konzultaci bylo, aby i ono řeklo, jak se cítí,*

jak na tom je, aby se dokázalo ohodnotit. Aby to nebylo jen z mé strany ten popud, ale aby to i ten rodič viděl, co tedy nejde nebo kde naopak je dobré, abych neříkala pořád jen to negativní.“ Ze stejného důvodu se děti pravidelně hodnotí a jejich sebehodnocení je právě jim při konzultaci k dispozici. Rovněž se paní učitelka domnívá, že touto formou jsou informace o prospěchu žáka srozumitelnější a pro rodiče přijatelnější. „Protože si myslím, že to přijme i ten rodič snáz a i pro oba dva, i pro toho rodiče i pro to dítě, je to srozumitelnější. Zatímco to, když je dítě doma a řekne, mě nejde tohle, tak jako neumí moc konkrétně říci, co mu nejde, a ten rodič neví, na co se ho má zeptat, kde je ten problém. Zatímco když jsme tady společně, já vím, co se učí, co děláme v těch hodinách, tak já se zeptám, že jo, kde je ten problém. A potom se to propojí si myslím, že tam ten rodič pochopí, kde tedy, co mají tedy doplnit.“ Informace jsou tedy celistvější a méně zkreslené, než by tomu bylo právě při zmiňované komunikaci přes dítě.

Jednu z forem komunikace využívá paní učitelka z důvodu, že nenarušuje výuku - a pravděpodobně ani její soukromý čas. Je to komunikace zprostředkovaná emailem. *„Je to rychlá komunikace, já si to mohu přečíst, kdy chci. Není to nic, co by mi zasahovalo nějak do výuky. Já se opravdu o přestávce se mohu na to kouknout a vím.“*

9. DOPORUČENÍ K PŘÍPRAVĚ BUDOUCÍCH UČITELŮ

Všechny čtyři učitelky v rámci rozhovorů odpovídaly i na otázku, co by budoucím učitelům pomohlo k tomu, aby se v oblasti komunikace s rodiči mohli lépe orientovat a snadněji ji zvládat. Tuto otázku shrnujeme v rámci společné syntézy, protože na rozdíl od ostatních otázek se svým obsahem neobrací k případu paní učitelky, ale naopak k ostatním učitelům a jejich vzdělavatelům. Proto ji nezařazujeme do jednotlivých případových studií, ale shrnujeme výsledky do této syntézy:

Je možné dát studentům nějaké informace, učit je nějakým dovednostem, které by jim v budoucím povolání ve zkoumané oblasti pomohly? Nebo je potřeba něco úplně jiného?

Odpověď na otázku byla pro respondentky poměrně obtížná. Vícekrát padlo, že **přípravit člověka na tuto oblast je obtížné, protože je úzce provázaná s osobnostním založením.** „*Já si myslím, že si tím každý musí projít, protože zaprvé to jako ani nejde, každému vyhovuje něco jiného,*“ říká jedna z učitelek. Další mluví podobně: „*... já si myslím, že to právě souvisí s tou osobností. Že to souvisí s mým věkem a vůbec se zkušenostmi životními. Takže těžko říci, jak bude začínající učitel... může mít osobnost jinou, zkušenosti jiné, než jsem měla já tenkrát.*“

Ani jedna z učitelek nezmínila potřebu více **literárních zdrojů** k tématu. Paní učitelka Kateřina k tomu říká: „*Nedokážu to posoudit, tím, jak jsem nečetla žádné knihy o komunikaci a tak, tak to nedokážu posoudit. Ale myslím, že v dnešním světě si člověk, který má pocit, že má nějaký problém, určitě najde něco, co mu tu otázku zodpoví.*“ Naopak nutnost vlastní praxe zazněla vícekrát, například: „*Já si myslím, že si to každý musí projít...*“ A v další: „*No ono to asi těžko jde se nějak spojit s rodiči, protože pořád jako takhle ten student a rodič, prostě pořád to stejně není ono. Nezná ty děti ten student.*“ Přesto, že za nejdůležitější považují všechny učitelky **vlastní praxi**, padly

i návrhy na konkrétní zlepšení přípravy pro tuto oblast: „... spíš bych mluvila víc na těch praxích s těmi učiteli, jak to vnímají, tu komunikaci s rodiči, protože o tom jsme tam moc nemluvili... Vlastně vždycky se řeší, co proběhlo v té třídě, to učivo, žáci, ale moc se nekomunikuje s tím učitelem o tom, jak probíhá ta komunikace mezi rodiči a učitelem.“

Další možností je **celoživotní vzdělávání**, které přináší podněty do již probíhající profesní praxe. Paní učitelka Lucie, která sama u sebe pozorovala největší přínos právě dalšího vzdělávání při vykonávání profese, říká: „Učitel, mladý učitel, může dostat spoustu informací, ale když k tomu nemá svoji vlastní zkušenost a člověk mluví o tom, co ten člověk nikdy nezažil, tak je to hrozně těžké.“ Dále paní učitelka podotýká, že obecné informace o tom, jaké formy komunikace může učitel využívat a k čemu tyto slouží, by v rámci studia budoucí učitelé získat měli. Větší důraz by ale kladla na **zážitkovou pedagogiku**: „... takže výuku způsobům, jak jednat s rodiči a jak ti rodiče mohou reagovat. A zkoušku na sobě, tu bych určitě do toho vzdělávání zařadila také - přehrávání rolí a podobné věci.“ Přesto ale zdůrazňuje, že základem je další vzdělávání, které pracuje s vlastní zkušeností učitele: „Na druhé straně si myslím, že tam musí být další vzdělávání, protože spousta věcí ten člověk pochopí, až když přijde do praxe. V rámci toho třeba já jsem mluvila o tom projektu Dokážu to – tak tam třeba v rámci spolupráce s rodinou se dělaly takzvané Go kurzy nebo třídení kurzy třeba pro rodiče prvňáků, kdy jim školy připraví prostě zážitkové tři dny nebo zážitkový den, kdy jsou s dětmi rodiče a dělají nějaké aktivity spolu se školou a tím poznají učitele, poznají vedení školy, poznají spolužáky z vyšších ročníků a v té škole se to nějakým způsobem nastaví ke spolupráci. Tak to si myslím, že jsou věci, které se dají studentům prezentovat už při studiu na škole. Ale spousta věcí je nesdělitelných.“

10. SROVNÁNÍ A DISKUSE

Sledované případy konkrétních učitelů mají svá specifika. Každá z učitelek působí v jiné škole, v jiné třídě a pracuje s jinými rodiči. Vzhledem ke kvalitativnímu zaměření tohoto výzkumu, a tedy i malému vzorku, nemůžeme žádné zjištěné souvislosti generalizovat. Přesto může být podnětné sledovat některé společné rysy přístupu jednotlivých respondentů a naopak významné rozpory mezi nimi. Nejprve se vraťme k výzkumným otázkám. Na jejich základě pak jednotlivá témata rozvedeme.

Výzkumným problémem byla tvorba struktury komunikace s rodiči žáků ze strany třídního učitele. Výstupy k jednotlivým výzkumným otázkám, které výzkumný problém konkretizovaly, nyní rozebereme:

OTÁZKA Č. 1: JAK VYPADÁ STRUKTURA KOMUNIKACE KONKRÉTNÍHO TŘÍDNÍHO UČITELE?

V rámci případových studií názorně vidíme rozdílnost přístupu jednotlivých učitelek, z nichž každá má vlastní strukturu komunikace s rodiči. Přesto lze sledovat formy, které užívají všechny učitelky. Je to zejména emailová komunikace, která se ukázala jako jeden ze základních komunikačních zdrojů všech učitelek, dále telefonický kontakt (přestože, jak uvedeme dále, v rozdílné míře), konzultace učitel-rodič-dítě, setkání v čase vyzvedávání dítěte ze školy, vysvědčení (tato forma je dána zákonem, dvě učitelky přitom využívají slovní hodnocení a dvě hodnocení známkami) a třídní schůzky (velmi různorodě pojaté, jak je uvedeno v jednotlivých studiích i dále v této kapitole).

Naopak vždy jen jedna z učitelek využívá prostředí Škola Online, kolíčky na vzkazy v šatních skříňkách dětí, sekci třídy na webových stránkách školy, vlastní nástěnku třídy v prostorách školy, čas společného budování třídy a pravidelný čas pro pomoc rodičů s úpravami třídy a přípravou učebních pomůcek, sebehodnotící arch žáků, časově vymezené konzultační hodiny, rodičům nabízenou možnost návštěvy ve výuce.

Všechny čtyři školy mají školní webové stránky, na kterých lze nalézt i více či méně informací o konkrétní třídě a jejím učiteli. Všechny školy rovněž mají své ustálené akce určené pro rodiče. Velké rozdíly jsou v počtu akcí a v míře jejich formálnosti.

OTÁZKA Č. 2: Z JAKÝCH FOREM KOMUNIKACE S RODIČI TŘÍDNÍ UČITEL VYBÍRÁ, JAKÉ JSOU JEHO ZDROJE PŘI VÝBĚRU?

U této otázky jsme předpokládali, že učitel může čerpat zejména z informací a zkušeností získaných při vzdělávání, z literatury, z informací a zkušeností kolegů a z forem obvykle užívaných ve škole, ve které působí. Můžeme konstatovat, že všechny předpokládané zdroje informací o formách komunikace se u učitelek vyskytly. Avšak za překvapivě malý zdroj učitelky považovaly vzdělávání před nástupem do praxe, které bylo celkem třikrát dokonce jako zdroj vyloučeno. Jako významný zdroj informací však jedna z učitelek uvedla postgraduální studium a vzdělávací kurzy při vykonávání profese. Další předpokládaný zdroj – literatura - není těmito učitelkami považována za příliš významný. V kontextu studií můžeme spíše předpokládat, že kromě informací od kolegů a praxe na pracovišti byla zdrojem vlastní zkušenost ze školství, ať už při vlastní školní docházce či později z doslechu o aktuálním dění na školách.

OTÁZKA Č. 3: JAKÉ FAKTORY TŘÍDNÍHO UČITELE PŘI VÝBĚRU FOREM KOMUNIKACE S RODIČI ŽÁKŮ OVLIVŇUJÍ A DO JAKÉ MÍRY?

Předpokládali jsme, že učitele bude ovlivňovat zejména jeho vlastní osobnost a preference v oblasti komunikace, školní vzdělávací program školy, ve které působí, vedení školy a kolektiv učitelů, vlastní očekávání od komunikace s rodiči a očekávání rodičů od komunikace s učitelem, časová náročnost jednotlivých forem.

Všechny zkoumané případy potvrzují velký význam osobnosti učitele a jeho preferencí v oblasti komunikace. Tento faktor se zdá u všech čtyř učitelek společně s vlastními potřebami v oblasti komunikace s rodiči nejzásadnějším, tím, který rozhoduje o tom, jaké formy paní učitelka rodičům nabídne. U jedné

z učitelek přitom hraje velkou roli potřeba osobních hranic v komunikaci s rodiči (o tom dále).

Ve všech případech má vliv na volbu forem i vedení školy, i když míra vlivu se výrazně liší (o tom dále). Za zanedbatelný můžeme považovat vliv školního vzdělávacího programu, i když zde je velmi těžké oddělit vliv vedení školy a kolektivu učitelů od dokumentu, který tento kolektiv vytvořil a který do jisté míry jeho obecné představy o komunikaci s rodiči reflektuje. Reálný vliv tohoto dokumentu na volbu forem komunikace je tedy obtížné určit (o vlivu ŠVP také dále v textu).

Malý vliv na volbu užívaných forem má pravděpodobně očekávání a potřeby rodičů. Ti ovlivňují spíše míru užívání jednotlivých zvolených forem. Na jejich výběru se však, až na případ osobních rozhovorů u paní učitelky Martiny, nepodílejí.

Překvapivě málo vlivným faktorem je u těchto učitelek časová náročnost jednotlivých forem. Všechny volí poměrně časově náročné formy komunikace a žádná z nich tento aspekt nevedla jako hlavní (pouze jedna se vyjadřovala obecně o kapacitě učitele, avšak nejen ve smyslu časových možností).

V rámci výzkumu byl objeven nepředpokládaný faktor, jímž je zkušenost s očekáváním školské inspekce, které jednu z učitelek vede k užívání žákovské knížky. Tento faktor by poukazoval na možnost ovlivňovat užívané formy právě prostřednictvím školské inspekce (více dále v textu). U ostatních učitelek se však tento faktor nevyskytoval.

Dílčí vliv měla také ochrana osobních údajů, kterou učitelky řeší intuitivně a ovlivňuje spíše způsob užívání jednotlivých forem komunikace než přímo jejich volbu.

OTÁZKA Č. 4: CO BY TŘÍDNÍMU UČITELI PŘI TVORBĚ STRUKTURY KOMUNIKACE S RODIČI POMOHOLO? JAK BY TEDY MĚLI BÝT BUDOUCÍ UČITELÉ NA TUTO OBLAST SVÉ PRÁCE PŘIPRAVOVÁNI?

Na čtvrtou otázku jsme odpovídali ve zvláštní kapitole. Z výzkumu vyplynulo, že přípravu na oblast komunikace s rodiči považují všechny čtyři učitelky za obtížně proveditelnou, a to zejména z důvodu osobnostních rozdílů mezi budoucími učiteli. Největší důraz by kladly na vlastní praxi. Přípravu by podle nich mohl obohatit větší důraz na prožitkovou pedagogiku a vlastní zážitky komunikace ve složitých situacích. Jako možnou cestu některé z nich vidí celoživotní vzdělávání a rozebírání tohoto tématu s učiteli při praxích v rámci studia. Naopak rozšíření literárních zdrojů k tématu za podstatné nepovažují.

SROVNÁNÍ A DISKUSE NAD NĚKTERÝMI TÉMATY

Zásadní rozdíly můžeme sledovat už **v přístupu ke spolupráci s rodiči**, který se u jednotlivých učitelů významně liší. Pro ilustraci uveďme výpověď paní učitelky Martiny: „... já za sebe bych řekla, že se hodně na škole mluví o tom, jak máme být vstřícní a nabízet těm rodičům hrozně moc možností, jak se s námi spojit a jak nám mohou pomoci, ale to je jenom jedna strana. A ta druhá strana, a myslím si, že hodně důležitá, je umět si udržet odstup od těch rodičů. A pak teprve mohu být vstřícná, když dokážu u té vstřícnosti mít i ten odstup. Protože oni občas... no je to pořád o těch hranicích. Vstřícnost, ale s hranicemi.“ Slova **odstup a hranice** zazněly ve výpovědi této začínající paní učitelky několikrát. Paní učitelka Adéla o svém vztahu s rodiči říká: „Určitě mám s rodiči velmi, musím říct, jsem moc ráda za to, otevřený vztah. Oni vlastně kdykoliv jsem tady ráno dřív nebo odpoledne zase úplně třeba ve tři hodiny a kdykoli oni ty děti vedou nebo je odvádí, tak prostě za mnou třeba zajdou. Třeba když něco potřebují, něco se děje, nebo když naopak já s nimi potřebuji něco s nimi probrat, tak jsme v kontaktu. Oni vědí, kde já jsem a mohou kdykoliv přijít, když se něco děje.“ I ve výpovědích dvou zkušenějších učitelek zaznívala **potřeba otevřeného a neomezovaného vztahu**

s rodiči. Čím může být tato rozdílnost způsobena? Paní učitelka Martina jako jediná ze 4 dotazovaných pracuje na státní škole. Stejně jako paní učitelka Adéla absolvovala studium na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Na rozdíl od ní ale má pocit, že na tuto oblast své práce v rámci studia připravována byla. Přesto rodičům nabízí méně forem komunikace a mluví o udržování jisté hranice ve vztazích s nimi. Otázkou tedy je, zda soukromé a církevní školy obecně jsou prostředím, ve kterém učitelé s rodiči spolupracují otevřeněji, více a rozmanitějšími formami.

Rozdílný pohled na užívání konkrétních forem komunikace pak opět koresponduje s výše uvedenou rozdílností přístupu. Zatímco paní učitelka Kateřina uvedla, že jí telefonát rodiče žáka v deset hodin večer nepřipadá jako zásah do soukromí, paní učitelka Martina se rozhodla své **soukromé telefonní číslo** rodičům k dispozici nedávat: „... protože jsem samozřejmě nechtěla, aby mi potom volali ve večerních hodinách.“ Rodiče se tedy v tomto ohledu mohou setkat s výrazně odlišným přístupem. Nezáleží přitom pravděpodobně ani tak na typu školy, protože paní učitelka Adéla sice rodičům své soukromé číslo k dispozici dala, ale zároveň velmi oceňuje, že tuto formu užívají opravdu jen v **urgentních případech** a téměř jí nevolají. Přesto lze pozorovat, že nejradikálnější přístup k ochraně osobního soukromí má opět paní učitelka Martina. Zároveň je patrné, že opatrněji v této souvislosti postupují obě začínající paní učitelky. Zda může mít **obava z narušování osobního soukromí** večerními telefonáty souvislost s pozicí začínajícího učitele a budování jeho postavení před rodiči však nemůžeme v rámci tohoto výzkumu žádným způsobem prokázat. Přesto je v tomto kontextu zajímavý i fakt, že zatímco vedení školy paní učitelky Martiny do komunikace jednotlivých učitelů v podstatě nezasahuje, ředitel školy paní učitelky Adély se jí přímo účastní. Právě podporu vedení školy přitom paní učitelka Adéla výrazně kladně hodnotí. Na rozdíl od paní učitelky Martiny tedy před rodiči nestojí sama a je možné, že i proto si dovolí v nabízených formách komunikace i přes částečné obavy více riskovat (a dokonce i přesto, že ředitel školy sám výše zmiňovanou formu komunikace učitelům nedoporučuje).

Zde již narážíme na velké **rozdíly ve vlivu vedení školy** na volbu forem komunikace s rodiči a jejich užívání u jednotlivých třídních učitelů. Přístup vedoucích pracovníků se velmi výrazně liší. Někteří se domnívají, že by škola měla mít **společnou strategii** a formy komunikace by ve všech třídách měly být stejné či podobné. Tento názor zastává ředitel školy paní učitelky Adély: *„My jako škola se snažíme vystupovat jednotně a mít ten servis stejný, zejména proto, že řada rodičů má jedno dítě ve vyšším ročníku a druhého sourozence v nižším a je potřeba, aby se z toho také nezbláznili a zorientovali se v tom snadno.“* Ze stejného důvodu velí společnou strategii i vedení školy paní učitelky Lucie. Společná strategie jde však do rozdílné hloubky. Zatímco paní učitelka Adéla vnímá výrazný vliv vedení školy a formy komunikace jsou zde u všech učitelů takřka identické, ve škole paní učitelky Lucie se jedná o společné akce a dílčí povinné formy komunikace, kterými jsou email a webové stránky. Podobný přístup volí i vedení školy paní učitelky Marty.

Vedení školy paní učitelky Kateřiny se o komunikaci učitelů a rodičů zajímá, ale do užívaných forem by zasahovalo teprve v případě zjištění, že komunikace není dostatečná. I zde se ale předpokládá užívání emailu. **Ve volbě jiných forem mají však učitelé volnost** a záleží spíše na jejich osobních preferencích. Předpokladem zde není, že by formy užívané třídními učiteli měly být stejné či podobné. Spíše je očekávána stejná – velká – míra komunikace a otevřenosti vůči rodičům. Ta je však znatelná i u školy paní učitelky Adély. Proč je tedy přístup vedení školy natolik rozdílný? Na tuto otázku je těžké odpovědět, protože obě školy jsou soukromé, zřizované soukromou osobou, obě jsou zaměřeny na moderní přístupy ke vzdělávání a obě mají (zatím) pouze první stupeň se třídami do 15 žáků, a jsou tedy poměrně malé. Rozdílem může být osobní smýšlení vedoucích pracovníků škol i jejich zřizovatelů, na které může poukazovat i pedagogické směřování školy. Zde je zajímavé poukázat na intuitivní pedagogiku, ke které inklinuje škola paní učitelky Kateřiny. Tento směr vyžaduje velkou autenticitu učitele a jeho osobní přístup k výuce. Tendence k velkému prostoru pro osobní pojetí práce se tedy možná projevuje i v dalších oblastech, včetně komunikace s rodiči.

Přístup jednotlivých škol k volbě forem komunikace se částečně projevuje i ve **zpracování podkapitoly Spolupráce s rodiči v jejich školních vzdělávacích programech**. Zatímco ve ŠVP školy paní učitelky Adély je popsáno celkem 12 konkrétních forem spolupráce, ve ŠVP paní učitelky Kateřiny je to forem 5. Konkrétnost ŠVP tedy může poukazovat na to, do jaké míry je komunikace s rodiči řešena ve škole jednotně a do jaké míry je v kompetencích jednotlivých učitelů.

Školní vzdělávací program a jeho vliv na volbu forem komunikace je však další otázkou, která z výzkumu vyplývá. Ani jedna z učitelek nepovažuje ŠVP své školy významný prvek při volbě forem komunikace, přestože jsou tam popsány. Ani jedna z učitelek se přitom na tvorbě ŠVP své nynější školy nepodílela. Je tedy ŠVP v tomto ohledu tak kvalitně napsán, že se s ním přicházející učitelé bez problémů ztotožňují? To by částečně odporovalo výpovědím o velkém vlivu osobnosti na volbu forem komunikace. V tom případě by mělo být obtížné univerzálně formy nastavit tak, aby všem učitelům vyhovovaly. Druhou možností je jeho nedodržování, ke kterému skutečně u jedné konkrétní formy u jedné z učitelek dochází. Vzhledem k tomu, že zkoumané školy jsou poměrně specifické, je také možné, že si je učitelé vybírali natolik pečlivě, že se s jejich přístupem, včetně přístupu ke komunikaci učitelů s rodiči, dokonale ztotožňují, a nemají tedy problém s dodržováním ŠVP, aniž by se jím při volbě forem přímo zabývali. Zároveň učitelé zmiňovali obecnost a nekonkrétnost ŠVP, přestože ta je spekulativní (viz konkrétní výtahy ze ŠVP v rámci jednotlivých studií).

Překvapivým momentem ve výzkumu bylo zjištění nepředpokládaného faktoru ovlivňujícího výběr forem komunikace u jedné z učitelek. Paní učitelka Lucie uvedla jako důvod užívání zápisů do žákovských knížek **zkušenost se školskou inspekcí**. *„Nepamatuji si, že by to bylo ve školském zákoně, nepamatuji si, že by to bylo ve vyhlášce, ale na druhou stranu třeba inspekci je to očekáváno, ptá se na to a žákovské knížky si třeba i vybírá.“* Ostatní učitelky tento faktor neuváděly a ani dotázaní vedoucí pracovníci škol jej pro sebe nevnímali jako důležitý. Očekávání školské inspekce podle nich směřuje spíše k míře komunikace než ke konkrétním formám. Paní učitelka Lucie pracovala

jako jediná z učitelek i jako ředitelka školy, a to školy praktické a základní školy pro žáky s výchovnými potížemi. Možná právě zkušenost z jiné pracovní pozice i z práce s žáky, jejichž chování mohlo být problematické, má na rozhodování paní učitelky vliv. Sama přitom dodává: *„Je to nejen zkušenost s inspekcí, ale je to potom zkušenost s jednáním s oddělením sociální péče a případně se soudy, kdy soud, oddělení sociální péče, lékaři, psychologové, lidi, kteří pečují o dítě, hledají vždy informační kanály, kterými byli rodiče informováni. A hledají průkazné informační kanály. Takže žákovská knížka, která má sdělení, podpis rodičů a je třeba ofocená, je průkazným informačním kanálem.“* I zde je vidět, že paní učitelka má konkrétní zkušenosti s řešením poměrně nestandardních situací.

Výrazným společným prvkem ve všech případech byla **aktivita ze strany učitelek** ve zkoumané oblasti. Jsou to učitelky, které volí formy komunikace a které je předkládají učitelům. V některých případech následuje diskuse, v jiných je struktura komunikace jasně dána. Iniciátory jsou však, až na dílčí výjimky, učitelky. To koresponduje s výzkumem společnosti EDUin uvedeném v knize *Rodiče vítáni* (FERŤEK, 2011), ze kterého jsme v kapitole 3 uváděli, že rodiče očekávají první krok v oblasti spolupráce od školy a od učitelů. Naopak překvapivě všichni učitelé akcentovali **jiné obsahy komunikace než je prospěch dítěte**, který je právě podle výzkumu společnosti EDUin nejžádanějším ze strany rodičů. Jedna z učitelek to i potvrzuje: *„Rodiče nejvíc řeší to, jak dítě prospívá.“* Nicméně samy učitelky prospěch dětí za hlavní obsah komunikace nepovažují a paní učitelka Martina byla po nástupu do praxe dokonce překvapena tím, že známky se s rodiči řeší daleko méně než čekala a obsahem komunikace jsou naopak spíše **konkrétní situace z dění ve třídě**. To potvrzují i ostatní učitelky.

Zásadní rozdíl ve vnímání obsahu komunikace s rodiči lze sledovat právě mezi paní učitelkou Kateřinou a ostatními učitelkami. Zatímco paní učitelka Kateřina nepovažuje: *„... ale ne výsledky. Jako třeba někde někteří učitelé... já třeba nedávám domácí úkoly. Někteří učitelé mají potřebu hodnotit to dítě u rodičů, aby jako věděli, jak to dítě prospívá či neprospívá. To si myslím, že je*

otázka toho dítěte a učitele.“ Ostatní učitelky oproti tomu domácí úkoly dětem dávají a v rozhovorech často zaznívalo, že s rodiči řeší, co je třeba s dětmi trénovat, docvičit a podobně. I zde se tedy přístup učitele (a potažmo i potřeby v oblasti forem komunikace) liší. Čím je tento rozdíl způsoben, nejsme schopni na základě našeho výzkumu určit. Může se jednat o osobnost učitele, ale také například o vlastní zkušenosti se vzděláváním či se vzděláváním vlastních dětí.

Dalším zajímavým faktem je užívání **třídních schůzek**. Ty užívají všechny paní učitelky, ovšem jejich forma se výrazně liší, a je tedy těžko možné je dále označovat souhrnným názvem jako jednu formu komunikace. Od poměrně klasického pojetí třídních schůzek u paní učitelky Martiny, kde se frontální formou probírají organizační záležitosti a informace týkající se všech rodičů, přes třídní schůzky doplněné drobným občerstvením u paní učitelky Lucie až po schůzky hravé a výrazně interaktivní u paní učitelky Kateřiny. Společným rysem všech těchto schůzek ale je, že se na nich neprobírá prospěch ani chování jednotlivých dětí. K tomu jsou určeny různé formy individuálních setkání. Od tradiční představy třídních schůzek s veřejně vyhlášenými známkami, které se v průběhu let proměnily spíše v organizační schůzky s následnou individuální konzultací prospěchu u učitele, na kterou se ve třídě čeká fronta, se tedy toto pojetí poměrně výrazně liší. Můžeme tedy spekulovat o tom, že výrok autorů knihy *Škola a (versus) rodina* (RABUŠICOVÁ, 2004) že *jde o tradiční akci, jejíž podoba je ve většině škol patrně v průběhu mnoha let neměnná*, již není aktuální. Na základě takto malého vzorku o tom však můžeme opravdu pouze spekulovat.

ZÁVĚR

Cílem výzkumu bylo zejména zmapovat formy komunikace, které se učiteli 1. stupně nabízejí, a předložit konkrétní příklady struktury komunikace jednotlivých třídních učitelů na 1. stupni ZŠ s tím, jaké formy komunikace využívají, z jakých zdrojů při jejich volbě čerpali a jaké faktory je ovlivňovaly.

V teoretické části jsme nastínili důležitost komunikace s rodiči a zakotvení této oblasti v zásadních dokumentech českého školství. Následně jsme se věnovali některým programům, které komunikaci s rodiči akcentují, a poté samotným formám komunikace, které v dnešní době učitelé mohou využívat. V rámci zvláštních kapitol jsme zohlednili i výzkumy, které se zabývají nejužívanějšími formami komunikace s rodiči v mateřských i základních školách.

V praktické části jsme na základě sesbíraných materiálů a rozhovorů s učiteli, vedoucími pracovníky školy a některými rodiči vytvořili čtyři případové studie zaměřené na sledování struktury komunikace a volbu jednotlivých forem komunikace s rodiči. Právě tyto studie a jejich následné srovnání naplňují hlavní cíl výzkumu. Zvolené metody sběru dat přitom pokryly potřeby výzkumu. Za zvláště důležité považuji osobní návštěvy ve školách a vnímání prostředí jako celku.

Zpětně kladně hodnotím právě kvalitativní zaměření výzkumu a jeho zvolenou formu, protože se prokázalo, že tato oblast práce učitele je velmi široká, špatně přehledná a výrazně závislá na osobnosti učitele. Pro získání dalších informací a zejména pro odpovědi na některé otázky položené v závěru výzkumu bych příště volila průzkum hlubší a delší. Za velice podnětný bych považovala longitudinální výzkum komunikace s rodiči u jednoho konkrétního učitele, který by byl sledován od prvního kontaktu s rodiči po celý školní rok a výzkumník by s ním průběžně prováděl rozhovory analyzující sledovanou oblast. Zde by bylo možné více propojit formální stránky komunikace, obsahovou stránku a osobní přístup všech zúčastněných stran.

Neoddělitelnost formální stránky komunikace od přístupu učitele k rodičům považuji za největší problém tohoto výzkumu. Přestože bylo záměrem vytyčit pro výzkum jasné hranice a umožnit tak jeho přímé zaměření, nepovažuji zpětně za šťastné oddělování přístupu ke komunikaci s jejími formami. Právě rozdíly v přístupu k rodičům a naplňování onoho partnerského přístupu uvedeného v Rámci profesních kvalit učitele (TOMKOVÁ, 2012) má totiž výrazný vliv nejen na volbu forem komunikace, ale zejména pak na jejich využívání a přijetí ze strany rodičů.

Přínos práce spatřuji v pohledu do praxe učitelů, který se nezaměřuje na nejznámější oblasti jejich práce, ale na oblast, která ještě stále není plně zmapována. Za přínos pokládám i strukturovaný přehled velkého množství forem komunikace s rodiči se zaměřením na jejich výhody a rizika, který v literatuře není dostupný. Věřím, že stejně jako tato práce byla přínosná pro mne osobně, může být přínosná i pro ostatní budoucí učitele.

LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE

- [ANALÝZA]. *Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílé knihy) v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT, 13. 3. 2009. Verze 13. 3. 2009. 51 s. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/analyza-naplnovani-cilu-vzdelavani>
- [BÍLÁ KNIHA]. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha*. [online] Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001, 98 s. Dostupný z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>, ISBN 80-211-0372-8
- ČÁPOVÁ, H. *Jak se pozná dobrá škola*, Respekt, Praha: Svoboda Press, 2011, Ročník XXII, 5. - 11. 9. 2011, s. 52-60. ISSN 0862-6545
- FEŘTEK, T. *Hledáme školy vstřícné k rodičům*, Rodina a škola, Praha: Portál, 2011, září, číslo 7. s. 22. ISSN 0035-7766
- FEŘTEK, T. *Rodiče vítáni. Praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. Praha: 2011. 111 s. ISBN 978-80-904735-2-2
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. – Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4
- HLADÍKOVÁ, M. *Spolupráce učitele s rodiči žáků*. Brno: 2011. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, katedra psychologie. Vedoucí práce PhDr. Jaroslav Řezáč, Csc., Dostupný z: http://is.muni.cz/th/174174/pedf_m/Spoluprace_ucitele_s_rodici_zaku.doc.pdf
- [ISSA STANDARDY]. *Mezinárodní pedagogické ISSA standardy*, Praha: Step by Step ČR, 2002. ISBN 1- 931654-009
- KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. (eds.), *Předškolní a primární pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 456 s. ISBN 978-80-7367-828-9
- KREJČOVÁ, V., *Třídní schůzka - noční můra? Jde to jinak!*, časopis Začít spolu, Praha: Step by step ČR, o.s., 2012, č. 1, jaro – léto, s. 11 – 12.
- KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J., *Vzdělávací program Začít spolu, metodický průvodce pro I. stupeň ZŠ*. 2., aktualiz. vyd. – Praha: Portál, 2011. 228 s. ISBN 80-7178-695-0
- KUCHAROVÁ, V., SVOBODOVÁ, S., *Síť zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*, Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 57 s.

Dostupný z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_225.pdf, ISBN 80-87007-51-4

- [MANUÁL]. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*. 2. dotisk 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 104 s. Dostupný z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual_SVP-ZV.pdf. ISBN 80-87000-03-X
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. 287 s. ISBN 80-200-0690-7
- PECHÁČKOVÁ, Y. *Problematika spolupráce školy a rodiny*, Media4u Magazine, Čtvrtletní časopis pro podporu vzdělávání, Praha: 2010, roč. 7, č. 2, s. 27 – 29, Dostupný z: <http://www.media4u.cz/mm022010.pdf> ISSN 1214-9187
- PECHÁČKOVÁ, Y. A kol. *Závěrečná zpráva o projektu Realizace spolupráce městských a venkovských základních škol s rodinou*. [online] Hradec Králové: 2010. Závěrečná zpráva o projektu. Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové. Oddělení pro vědu a zahraniční styky. Dostupný z: http://www.uhk.cz/cs-cz/fakulty-a-pracoviste/pedagogicka-fakulta/oddeleni-pro-vedu-a-zahranicni-styky/docSV/2118_Pechackova_SV2010_zprava.pdf
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník, Nové, rozšířené a aktualizované vydání*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. - Praha: Portál, 2009. 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6
- RABUŠICOVÁ, M. a kol. *Škola a (versus) rodina*. Brno: MU, 2004. 176 s. ISBN 80-210-3598-6
- [RVP ZV] *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007)* [online], Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. 126 s. Dostupný z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf
- *Školní vzdělávací program Evropská škola*, Praha: 2012. 484 s. Základní škola s rozšířenou výukou jazyků, Fakultní škola Pedagogické fakulty UK, Praha 2. Dostupný z: <http://www.kladska.cz/dokumenty/svp.pdf>
- *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Každému pro jeho život*, Praha: 2008. 103 s. Bratrská škola – církevní základní škola. Dostupný z: http://www.bratraska.cz/dokumenty/Bratraska_SVP_Kazdemu_pro_jeho_zivot.pdf

- *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Můj svět školáka*, Praha: 2009. 190 s. Základní škola s rozšířenou výukou jazyků Magic Hill s.r.o.
- *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Škola pro zvědavé děti*, Praha: 2011. 190 s. ZŠ a MŠ da Vinci, Na Drahách 20, Dolní Břežany. Dostupný z: <http://skoladavinci.cz/wp-content/uploads/2011/10/%C5%A0VP-Z%C5%A0-da-Vinci-2011-2012-final.pdf>
- [ŠKOLSKÝ ZÁKON]. Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, středním a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, Pomůcka – úplné znění školského zákona [online]. 2011. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/file/19743>
- TOMKOVÁ, A. a kol., *Rámcem profesních kvalit učitele*. Praha: 2012. Praha: NÚV, 2012. 40 s. ISBN 978-80-87652-16-9
- VAŠUTOVÁ, J. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004. 190 s. ISBN 80-7315-082-4

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

1. EDUin, www.eduin.cz [online]. [cit. 2013-01-02]
2. EDUin, Tiskové zprávy, www.eduin.cz [online]. [cit. 2012-01-02]. Dostupný z: <http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/znacka-rodice-vitani-oceni-skoly-vstricne-k-rodicum/>
3. Divadlo Minor, Školy, www.minor.cz [online]. [cit. 2012-12-14]. Dostupný z: <http://www.minor.cz/ruku-v-ruce>
4. Dobrá škola, www.dobraskola.cz [online]. [cit. 2013-01-03].
5. Rodiče vítáni, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2013-01-30].
6. Rodiče vítáni, Certifikace, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2013-01-30] www.rodicevitani.cz <http://www.rodicevitani.cz/dotaznik/>
7. Rodiče vítáni, Diskuse, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2013-01-28]. Dostupný z: <http://www.rodicevitani.cz/diskuze/viewtopic.php?f=5&t=40>
8. Rodiče vítáni, Diskuse, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2013-01-29]. Dostupný z: <http://www.rodicevitani.cz/diskuze/viewtopic.php?f=5&t=888>
9. Rodiče vítáni, Mapa škol, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2012-12-28]. Dostupný z: <http://www.rodicevitani.cz/mapa-skol/>
10. Rodiče vítáni, O projektu, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2013-02-02]. <http://www.rodicevitani.cz/o-projektu/>

11. Rodiče vítáni, Poradna, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2013-02-03]. Dostupný z: <http://www.rodicevitani.cz/home/poradna-muze-skola-zamezit-rodicum-mladsich-deti-vstup-rano-pred-vyucovani-do-budovy-skoly-napr-do-saten-apod/>
12. Rodiče vítáni, Pro média, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2012-12-28]. Dostupný z: <http://www.rodicevitani.cz/rubrika/pro-media/>
13. Rodiče vítáni, Pro rodiče, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2013-02-01]. Dostupný z: <http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/reditel-broz-kriteriaznacky-rodice-vitani-jsem-nejdriv-projednal-s-rodici/>
14. Rodiče vítáni, Pro rodiče, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2013-01-15]. Dostupný z: <http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/tridni-schuzky-zadny-strach/>
15. Rodiče vítáni, Pro rodiče, www.rodicevitani.cz [online]. [cit. 2013-01-02]. Dostupný z: <http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/vysvetluje-vam-vase-skola-proc-uci-vase-deti-jinak-nez-jste-zvykli/>
16. Step by step, o.s., Začít spolu – info o programu, www.sbscr.cz [online]. [cit. 2012-11-04]. Dostupný z: <http://www.sbscr.cz/?t=1&c=6>
17. Škola online, www.skolaonline.cz [online]. [cit. 2013-01-10]
18. Škola podporující zdraví, www.program-spz.cz [online]. [cit. 2013-01-24]. Dostupný z: <http://www.program-spz.cz/co-je-program-skola-podporujici-zdravi>
19. Základní škola Bratrská, www.bratraska.cz [online]. [cit. 2013-02-28].
20. Základní škola da Vinci, www.zsdavinci.cz [online]. [cit. 2013-02-28].
21. Základní škola Heřmánek, Horní Počernice, www.prorodinu.cz [online]. [cit. 2013-02-20]. Dostupný z: <http://www.prorodinu.cz/skola/nahlednete-se-do-nasich-trid/mala-skola-video-z-vyuky>
22. Základní škola Kladská, www.kladska.cz [online]. [cit. 2013-02-28].
23. Základní škola Magic Hill, <http://magic-hill.webnode.cz/> [online]. [cit. 2013-02-28].
24. Základní škola Mrákov, Pro rodiče, www.zsmrakov.cz [online]. [cit. 2013-01-29]. Dostupný z: <http://www.zsmrakov.cz/cs/prorodice/>
25. Základní škola Waldorfská a mateřská škola České Budějovice o.p.s., www.waldorfbz.cz [online]. [cit. 2013-01-04]. Dostupný z: <http://www.waldorfbz.cz/skola/rodice-postrehy.html> ke dni 4. 2. 2013

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Desatero spolupráce s rodiči vzdělávacího programu Začít spolu	126
Příloha 2 Kritéria značky Rodiče vítáni.....	128
Příloha 3 Ukázka informačního emailu pro rodiče	130
Příloha 4 Ukázka zápisu z třídních schůzek	130
Příloha 5 Ukázka z webových stránek školy	131
Příloha 6 Ukázka ze školního časopisu.....	132
Příloha 7 Fotografie ze zahájení školního roku 2012/2013	134
Příloha 8 Ukázka z emailů paní učitelky s rodiči	135
Příloha 9 Ukázka záznamu o plese pro páťáky 2012	136
Příloha 10 Pátácký ples 2013 vlastníma očima	136
Příloha 11 Ukázka ze stránky třídy na webových stránkách školy	138
Příloha 12 Ukázka ze školního časopisu	139
Příloha 13 Ukázka informací pro rodiče z webových stránek školy	140
Příloha 14 Ukázka ze žákovské knížky ze ZŠ Lyčkovo náměstí.....	141
Příloha 15 Plán rozhovoru s učiteli	142
Příloha 16 Otázky strukturovaného rozhovoru pro vedoucí pracovníky škol...	144
Příloha 17 Otázky strukturovaného rozhovoru pro rodiče žáků	144
Příloha 18 Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby.....	145
Příloha 19 Evidenční list	146

Příloha 1 Desatero spolupráce s rodiči vzdělávacího programu Začít spolu

(KREJČOVÁ, 2011):

Respektujeme úlohu rodičů.

Rodiče jsou nejvýznamnějšími činiteli ovlivňujícími vývoj dítěte. Mají právo a zároveň povinnost činit důležitá rozhodnutí týkající se jejich potomka. Bereme tuto jejich nezpochybnitelnou roli v každé situaci v úvahu a podle toho s nimi jednáme. Pěstujeme vzájemný respekt mezi učitelským týmem a rodinami.

Zachováváme důvěrnost.

Rodiny mají právo na ochranu svých osobních informací v průběhu i po ukončení školní docházky svého dítěte. Informace požadované od rodin omezujeme pouze na takové, které jsou nezbytně nutné k zajištění efektivního vzdělávání dětí. Informace a záznamy o dítěti mají k dispozici pouze jeho rodiče. Když je třeba poskytnout tyto informace i jiným osobám, seznamujeme s tímto faktem rodiče předem a žádáme o jejich souhlas.

Mluvíme s rodinami o očekáváníích, která vůči sobě máme.

Zejména na počátku školního roku (případně školní docházky nebo ještě před vstupem dítěte do školy), ale i v průběhu školního roku zjišťujeme, jakou představu o vzdělávání svého dítěte a vzájemné spolupráci se školou rodiče mají. Zároveň otevřeně sdělujeme naše představy a záměry.

Podporujeme spolupráci s rodiči nabídkou více strategií k jejich zapojení.

Rodiny jsou odlišné. Co je zajímavé pro jednu, nemusí být přijatelné pro rodinu druhou. Jsme flexibilní a tvoříví, aby si každá rodina mohla vybrat takové formy spolupráce, které jí budou nejvíce vyhovovat.

Respektujeme, že konkrétní způsob spolupráce si volí rodina sama.

Naším úkolem je nabídnout rodinám co nejširší škálu možností ke spolupráci. Rozhodnutí, kterou z forem spolupráce rodina zvolí, už závisí na ní samé.

Usilujeme o zapojení celé rodiny.

Ke spolupráci vyzýváme nejenom rodiče dětí, ale přispět mohou i další členové rodiny a její přátelé.

Plánujeme rodičovská setkání a konzultace v době, která rodině vyhovuje.

Dáváme rodičům možnost vybrat si termín setkání z několika navržených variant, rodiče se mohou zapisovat do harmonogramu konzultací.

Zaměřujeme se na silné stránky rodiny a poskytujeme jí pozitivní zpětnou vazbu.

Zdůrazňujeme silné stránky rodiny a dosažené úspěchy. Dáváme rodinám najevo, že si ceníme jejich spolupráce a zapojení ve třídě.

Spolupracujeme s dalšími partnery školy.

Jsme otevření spolupráci s ostatními institucemi a organizacemi, jejichž nabídek využíváme, a naopak, přispíváme jim v rámci svých možností naší prací.

Víme, že všechno nejde hned...

Partnerské vztahy a intenzivní spolupráci s rodiči budujeme postupně, průběžným stavěním na malých úspěších. Vyžaduje to čas a úsilí. Víme, že je to náročné, ale nevzdáváme se.

Příloha 2 Kritéria značky Rodiče vítání

(EZ 13)

POVINNÁ KRITÉRIA

Některá kritéria mají více variant plnění. Ta jsou u kritéria vždy uvedena.

1. Rodiče se dostanou bez problémů do školy, včetně odpoledních hodin.
  - U vstupních dveří je viditelně umístěn označený zvonek, rodiče po zazvonění do školy pustí pověřená osoba.
  - U vstupních dveří je viditelně uvedeno telefonní číslo, na které má rodič zavolat, aby ho do školy pustila pověřená osoba.
  - Vchod do školy se nezamyká a je volně přístupný.
2. Rodičům jsou dostupné kontakty na všechny učitele a vedení školy.
  - Rodiče dostávají na začátku školního roku tištěný aktuální seznam s kontakty na vyučující a vedení školy (telefon a e-mail).
  - Škola má aktualizované webové stránky obsahující jména všech vyučujících a vedení škol. Na stránkách jsou uvedeny kontakty (email, telefon) na vedení školy a spojovatelku, ideálně na všechny zaměstnance školy.
3. Rodiče mají k dispozici informace o tom, co a kdy se ve škole děje.
  - Rodiče dostanou na začátku školního roku tištěnou informaci o tom, kdy jsou školní prázdniny, kdy se konají třídní schůzky, dny otevřených dveří, sportovní soustředění a další akce pořádané školou.
  - Tyto informace má škola stále dostupné na svém webu a průběžně je aktualizuje.
4. Rodičům zaručujeme, že při třídních schůzkách neprobíráme prospěch a chování jejich dítěte před ostatními rodiči.
  - Každý rodič má možnost konzultovat prospěch dítěte s konkrétním učitelem osobně.
  - Každý rodič osobně dostane písemný přehled o hodnocení svého dítěte.
5. S rodiči komunikujeme partnerským způsobem.
  - Na rodiče, kteří se obrátí na vedení školy nebo na učitele, si vždy uděláme čas, vyslechneme je a slušně reagujeme na jejich potřeby (poskytneme informace, radu, sjednáme schůzku apod.). Máme-li důvod požadavek odmítnout, svoje stanovisko vždy vysvětlíme. S rodiči komunikujeme důstojným způsobem a dbáme na to, aby u jednání nebyl nikdo, koho se to netýká. Pořádáme školní akce pro rodiče v termínech a hodinách, které jim umožní se jich opravdu zúčastnit.
6. Informační tabule projektu Rodiče vítání je viditelně umístěna u vstupu do školy.

VOLITELNÁ KRITÉRIA

1. Dbáme na to, aby zápis do školy byl společenskou událostí příjemnou pro rodiče i děti. Myslíme při tom na potřeby dětí i rodičů.
2. Nabízíme rodičům kromě žákovské knížky a třídních schůzek i další způsob, jak je pravidelně informovat o prospěchu dítěte (školní sešitky, týdenní plány, elektronické žákovské knížky...)
3. Naši pedagogové nabízejí konzultační hodiny pro žáky i rodiče.
4. Kromě společných třídních schůzek organizujeme i konzultace ve trojici učitel, dítě, rodič.
5. Konfliktní situace ve škole řešíme tak, aby se jich mohli zúčastnit všichni, jichž se záležitost týká, včetně rodičů a dítěte/dětí.
6. ŠVP a další školní dokumenty zpřístupňujeme na webu školy. Vysvětlujeme v nich důsledně všechny odborné termíny a zkratky, aby jim rozuměli rodiče ze všech oborů.
7. Nabízíme rodičům konzultace našeho školního psychologa/výchovného poradce.
8. Rodiče mají možnost ovlivňovat způsob stravování svých dětí ve škole (skladbu jídelníčku v jídelně, sortiment ve školním bufetu, přítomnost/nepřítomnost automatu na sladkosti apod.).
9. Rodiče našich žáků i zájemci o naši školu mají možnost po domluvě navštívit vyučování.
10. Zveme rodiče do vyučování, aby se zúčastnili společné práce se svým dítětem.
11. Organizujeme školní akce, na kterých mohou rodiče a další rodinní příslušníci spolupracovat s dětmi a potkávat se s učiteli (zahradní party, sportovní a kulturní akce, rodičovské víkendy apod.).
12. Umíme rodičům doporučit externího dětského psychologa a logopeda, s nímž spolupracujeme.
13. Poskytujeme rodičům na webových stránkách prostor pro otevřenou diskusi o škole.
14. Na naší škole funguje nezávislá rodičovská organizace s vlastní právní subjektivitou (obvykle občanská sdružení).
15. Rodiče mají možnost po domluvě využívat prostory školy k vlastním akcím
16. Pořádáme vzdělávací semináře pro rodiče na téma výchovy a vzdělávání.
17. Pořádáme „kurikulární odpoledne“, v nichž rodičům vysvětlujeme, co, jak a proč ve škole učíme.

Příloha 3 Ukázka informačního emailu pro rodiče

Milí rodičové,

blíží se nám začátek školního roku, a proto vám posíláme počáteční organizační informace.

- každý den se sejdeme mezi 8:30 a 9:00 hodinou
- vyučování končí každý den ve 14:30 hodin, pouze 3. září ve 12:30 hodin
- školní družina je v provozu ráno od 7:30 -8:30 a odpoledne od 14:30 do 17:30 hodin (3. 9. od 12:30 do 17:30 hodin)
- anglický den bude letos vždy ve středu
- organizaci školního roku naleznete na webových stránkách školy
- nabízíme dětem tyto kroužky: šachy, horsemanship (koně), fotbal, golf, plavání, keramika, ruční tvoření, muzicírování - v polovině září vám pošleme konkrétní rozpis a začínat budeme v říjnu
- v tomto školním roce pro vás připravujeme sérii společných setkání se zajímavými lidmi, kteří se zabývají moderní pedagogikou. Na první seminář se můžete těšit již pravděpodobně 20. září a bližší informace ještě pošleme
- – 14. 9. chystáme pro 2., 3. a 4. třídu školní výlet na přehradu Orlick – bližší info opět obratem

Těšíme se vás i na vaše děti.:-)

Příloha 4 Ukázka zápisu z třídních schůzek (jméno vyučující bylo změněno)

Třídní schůzka 1. třída - 2. října 2012

Přítomni: ...

Program:

- 1) krátké zhodnocení atmosféry a „zabydlení“ dětí ve třídě
- 2) diskuze
  - oblékání vzhledem k počasí (důvěra dětem a zároveň s kontrolou vést děti k cítění těla)
  - bezpečné vyzvedávání dětí z družiny (vždy kontaktovat Lili nebo Pepu)
  - koně – instruktor se stále intenzivně hledá
- 3) společné hry
- 4) individuální komunikace s rodiči

Příští setkání proběhnou v druhé polovině listopadu individuálně. (formou

trojúhelníků – setkání učitel-rodič-dítě). Katka pošle návrhy termínů s časy.

Příloha 5 Ukázka z webových stránek školy

17. 12. – 21.12 VÁNOČNÍ SETKÁNÍ S RODIČI

Ve čtvrtek odpoledne byla škola otevřena pro rodiče a kamarády. Užili jsme si tvoření, zpívání a spirituální zážitek při cestě se světlem spirálou na školní zahradě. V pátek jsme střídavě zpívali a hráli nové hry, které jsme objevili pod školním stromečkem. Odpoledne jsme si zapívali s Honzou a zatančili při angličtině s Ivetou a Martinou. Přejeme všem krásné vánoční svátky a těšíme se na viděnou v novém roce.

10. 12. – 14. 12. SNĚHOVÉ RADOVÁNKY

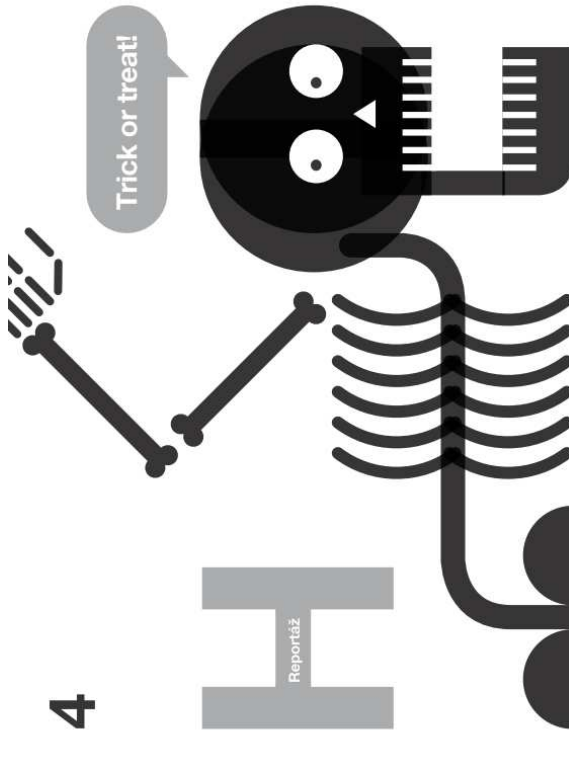
V tomto týdnu jsme se s dětmi zaměřili na vánoční tvoření. Vyráběli jsme andělky z ovčího rouna a ozdobičky z korálek. Společně jsme jimi pak ozdobili náš školní stromeček. Ale hlavně jsme si celý týden užívali pravých sněhových radovánek. Stavěli jsme pevnosti, koulovali se, bobovali a klouzali se. Bylo to báječné. Těšíme se na společné setkání ve čtvrtek 20. 12. od 15. hod na vánočních dílničkách a vítání zimy.

3.12. -7. 12. ZAČÁTEK PROSINCE

Tak jako každý týden, tak i tento přináší naše fotogalerie milou podívanou do každé třídy. Prvňáčci zdobili třídu do svátečního a zimního hávu. Také vystříhali nádherné vločky, pomalovali křídovým "sněhem" okna, kreslili paní Zimu a společně vyrobili 6 metrů dlouhý vánoční řetěz. Venku se všechny děti potěšily první zmrzlou - trochu sněhovou klouzačkou. V druhé třídě se děti "zapotily" při hledání mikulášského pokladu, k jehož objevení byla potřeba vyřešit pokročilé matematické příklady a slovní úlohy, doplnit správná i/y do textu a rozšifrovat tajenku. Třetíci a čtvrtáci tento týden pokračovali ve vyjmenovaných slovech. Vymýšleli příběhy, které obsahovaly co nejvíc vyjmenovaných a příbuzných slov po B a L. Přišlo také na pečení. Děti upekly vánoční perníčky, které ještě dozdobí příští týden. A nechyběly ani různé pohybové hry. Na fotografiích uvidíte, jak jsme si s Tomášem Svobodou pořádně zaskákali přes švihadlo.

4

Halloween

Každý rok se u nás ve škole slaví Halloween. Tento svátek původně slavili Keltové a znamenal konec léta. V naší škole jste mohli vidět kostlivce, čaroděje, čarodějnice, duchy i upíry a další masky. Odpoledne jsme koledovali o bombóny a volili nejstrašidelnější kostým. Všichni se těšíme na příští rok.

12.11.2018, 3. třída

Den u dýní

Výlet do botanické zahrady

Jednoho čtvrtěčního dne jsme se měli vydat na dýňovou farmu. Škoda byla, když k nám do čtvrté třídy přišla Daniela a řekla: „Omlouvám se, ale zjistili jsme, že kdybychom šli na tu farmu, tak byste měli stejný program jako první a druhá třída, což by pro vás větší děti bylo nudné.“

Tak jsme se rozhodli, že místo toho pojedeme do Botanické zahrady v Praze, kde jsou celý měsíc vystaveny dýně. Když jsme tam přijeli, tak tam byly překrásné dýně, protože měly zajímavý tvar. Například tam byla dýně, která vypadala jako mobil. Nebo tam byla dýně, která měla vystouplé úchytky, za které jste ji mohli držet, a ta dýně by vám nespadla. Pak jsme dostali od Renaty pracovní listy a mapu Botanické zahrady. Měli jsme utvořit skupinky po pěti. Pobíhali jsme tam, jako spěšníci, ale nakonec jsme to dokončili a vrátili se šťastně do školy. Výlet se mi nakonec moc líbil a klidně bych si ho zopakovala.

26.10.2018, 4. třída

5

První a druhá třída na návštěvě dýňové farmy

V úterý 16. října jsme jeli autobusem na výlet k Berounu na dýňovou farmu. Na začátku jsme dostali dýňové semínko a šli jsme na prohlídku. Všude tam byly všelijaké dýně a hlavně tam vařili dýňovou polévku. Jeden druh dýně vypadal jako šálek. A ještě jsme viděli rajčata ve sklenku. Potom jsme závodili v běhu. Jeďte se tam taky podívat! Doufám, že se vám tam bude líbit.

16.10.2018, 1. třída

O červeném oslíku

Ilustrace: Pavel Šedivý, 4. třída

By jednou jeden červený oslíček. A ten si řekl, že se vydá do světa. Jeho maminka mu to dovošla, když bude opatrný. Chvilíčku šel a tu potkal slepičky. Šlápla do bláta a nešly jí vytáhnout nohy. Červený oslíček jí pomohl a slepička nabídla, že půjde s ním. Oslíček souhlasil.

Šli a šli a za chvíli vešli do hlubokého lesa, kde na ně vyběhl medvěd. Červený oslíček a slepička se moc lekli. Medvěd jim řekl, ať se ho nebojí, že se mu stala hrozná věc. Ztrátilo se mu pártičko a něco mu uvízlo v zubech. A nemůže si to vyndat. Slepička a oslíček mu slíbili, že se to pokusí vyndat a na poprvé se jim to podařilo. Slepička řekla medvědovi, ať otevře pusu a svým zobáčkem to vytková. Medvěd se k nim přidal.

Vyšli z lesa a uviděli velkou skálu. Tu vidí obrovského hada ležet ze skály. I ten potřeboval pomoci, a pak se k nim přidal. Červený oslíček, slepička, medvěd a had spolu šli, až přišli k velkému zámku.

V zámku bylo velice smutno, protože jejich princeznu, Černou oslici, unesla obrovská zlá ropucha. Červený oslíček se zeptal, kde ta ropucha přebývá. Odpověděli mu, že bydlí v jedné nedaleké jeskyni a každého, kdo přijde, sní a zvěšší se. Červený oslíček se přáteli se tam statečně vydal. Když na ně obrovská ropucha vyběhla z jeskyně, medvěd jí začal kousat, slepičky klovat, oslíček kopat a had ovíjet. Společně ropuchu ztlouli. Princeznu Černou oslici vysvobodili a dovedli na zámek. Protože Červený oslíček se černo oslici moc líbil a ona jemu taky, tak se vzali. Oslíček se vzal a slepičky a medvědem a hadem pak spolu žili šťastně až do smrti.

Strašidelná povídka

Jednou v dalekém lese byla malá vesnice. Jmenovala se Lesonice, protože žila v lese. Žili tam normální lidé, ale o trochu chudší. Měli tam místní hřbitov. Vedle hřbitova bydlela stará pani.

Když se začalo stmívat, vyšla ven před domek a začala vyprávět strašidelné pohádky. Lidé se sešli a seděli při svíčkách. Jednoho dne, když se sešli, začala pani vyprávět jednu historku a říkala, že je pravdivá.

„Když mi bylo 11 let, šla jsem s kamarádkou o půlnoci při vesnickém stanování na bojovku. Slyšme do lesa, vedly nás praporečky. Najednou začal foukat velký vítr a všechny praporečky ulítly. Nevěděly jsme kam jít, asi jsme se ztratily. Snažily jsme se jít zpátky, ale myslím, že jsme se ztratily ještě víc.“

Když jsme si už nevěděly rady, začalo se třást kroví. Vzaly jsme nohy na ramena a utíkaly jako o život. Začalo nás honit divoké prasce. Kamarádka zakopla a já utíkala dál, nevěděla jsem, že upadla. Prasce ji dostalo. Vzala jsem klacek a začala ho mlátit, aby ji nechal. Divoké prasce se ještě víc rozzuřilo a začalo honit mě. Kamarádka tam ležela zraněná.

Já jsem našetřít z lesa našla cestu ke startu a lidé mě zachránili. Zeptali se: „A kde je tvoje dvojice?“ Ohlédla jsem se a řekla: „To nevím. Ale vím, že ležela na zemi, když mě divoké prasce začalo honit.“ Všichni se dali do hledání. Druhý den jsem se dozvěděla, že ji nenašli. Pokaždé, když se nyní procházím po lese, slyším její hlas a vidím ji v korunách stromů. Nikdy na to nezapomenu.“

Ilustrace: Pavel Šedivý, 5. třída

Příloha 7 Fotografie ze zahájení školního roku 2012/2013

Rodiče i žáci se sešli na školní zahradě, protože do prostor školy se všichni společně již nevejdou. Všichni prvňáci dostali školní trička a starší žáci zpívali písně, které se naučili na společné škole v přírodě na konci minulého školního roku.

První hodiny ve škole se mohly s prvňáky zúčastnit i jejich rodiny.

Příloha 8 Ukázka z emailů paní učitelky s rodiči

Z komunikace s rodinou nemocného žáka:

Dobrý den,

zasílám údaje o probraném učivu za úterý a středu:

V učebnici českého jazyka jsme dokončili stranu 69.

V čítance jsme přečetli stranu 70, 71, 72 a 73. V pracovním sešitě čtení číslo 3 jsme vypracovali stranu 6 a 7.

V matematice jsme si modelovali vynechané úlohy: str.16 cvičení 1, str.19 cvičení šneček, str.21 cv.1, str.32 cv. šneček a vysvětlili jsme si cvičení 1 na straně 33.

V prvouce jsme dokončili v pracovním sešitě stranu 48.

Přeji rychlé uzdravování!

Podpis učitelky

Z komunikace při přípravě vánočního představení:

Pěkný den,

ještě jsem si vzpomněla na jednu drobnost: když jsem šila dceři kostým, ušila jsem ty boční zavínovací díly asi moc široké (udělal jsem je na šířku rukávu) a když jsem ji do toho zavázala, nemohla se skoro pohnout. Nakonec jsem tuto boční látku trochu nabrala (složila do varhánků jako na skládací sukni) a už to fungovalo dobře. Jen mě tak napadlo, že by se ta informace mohla hodit, pokud ještě někdo jiný šije další kostýmy.

Zdravím

Podpis jedné z maminek

Příloha 9 Ukázka záznamu o plese pro pátáky 2012 z webových stránek školy

PÁTÁCKÝ PLES A STUŽKOVÁNÍ

Opakuje – li se nějaká akce pravidelně, stává se tradicí. Odvažuji se říci, že náš ples již tradicí školy je. Něčeho tak příjemného se přece nemůžeme vzdát! Jediné, co bychom potřebovali, je větší prostor. Odmítáme se však vzdát našeho příjemného prostředí, které především dětem dodává pocit jistoty a bezpečí, že vše zvládnou. A zvládly!

Prvňáčci byli roztomilí, vydrželi celý slavnostní nástup a stužkování. Děkuji rodičům, že si udělali čas a přišli si to prožít s námi.

Pro nás pro všechny bylo velmi těžké toto první větší a nezvratitelné loučení. Letošní pátá třída se opravdu povedla. Ačkoliv v ní byl poměrně velký pohyb žáků, to zdravé jádro tam vždy bylo a bylo připravené přijímat a dávat. Paní učitelka je měla dlouhé čtyři roky a vznikl mezi nimi silný vztah. Všem nám budou chybět, ale věřím, že na ně budeme hrdí a budeme o nich i nadále vědět stejně jako o mnoha bývalých žácích, kteří nás často navštěvují a my z nich neustále „taháme“ zprávy, jak si vedou. Úžasným zdrojem informací jsou jejich mladší sourozenci, kteří co neví, to nepoví. Pro nás je to velmi důležité pro zpětnou vazbu, jak to tady vedeme. Velké poděkování náleží rodičům prvňáčků a pátáků za bohaté a rozmanité občerstvení. Zbylo ještě poměrně dost různých chipsů apod. Vezmeme je s sebou na hory, tam rychle tráví a určitě přijdou k chuti jako xtá večeře. Bábovky dětem v pondělí rozkrájíme.

O nic menší dík patří také všem ze školy. Každý po svém přiložil ruku k dílu, a to se pak podařilo! Za rok se těším na to samé, a přesto již dnes vím, že to bude zase trochu jiné, ale určitě krásné.

Příloha 10 Pátácký ples 2013 vlastníma očima

V kulturním domě je slavnostní nálada a u šatny mě vítá jedna z maminek ze třídy paní učitelky Lucie. Vstupné platím další z maminek dětí ze školy a jeden z učitelů, které jsem potkala při své minulé návštěvě školy, mě zdraví a je vidět, že si mě pamatuje, i když mě viděl sotva pár minut.

V předsálí je občerstvení, které chystali rodiče prvňáků, na které tento večer čeká stužkování, a rodiče pátáků, kteří se tímto plesem se školou oficiálně loučí. První částí programu je stužkování prvňáků, kteří nastupují a je vidět, že pro jejich rodiče je to velká událost. Paní

učitelky a paní ředitelka vše moderují velice honosně a situace má velkou vážnost. Všechny děti jsou slavnostně oblečené.

Po celé odpoledne rodiče i děti tančí tance, které se měli možnost učit ve škole. Jedni z rodičů pro ostatní připravovali kurzy. Pátáci si nacvičovali slavnostní nástup a tanec.

V průběhu plesu se prodává také tombola, o kterou se paní učitelka Lucie stará. Je zájemcům k dispozici celé odpoledne a neustále je u ní fronta dětí i rodičů, kterým velice trpělivě vysvětluje, jak tombola funguje. S každým z rodičů prohodí pár slov.

Asi hodinu po začátku nastupují pátáci a po slavnostním nástupu a tanci jsou na pódiu jednotlivě představováni a dostávají květinu a sklenku pro přípitek. O každém z nich třídní paní učitelka řekne pár slov a také několik věcí, které o něm řekli jeho spolužáci. Někteří rodiče dění na pódiu s napětím sledují a někteří si povídají v předsálí. Po skončení představování si všichni spolužáci s paní učitelkou i paní ředitelkou připíjejí. Následuje tanec s rodiči. S pátáky tančí i některé paní učitelky a paní učitelé. Je vidět, že i rodiče si rádi zatančí. Ti, kteří měli chuť, mohli chodit na kurz do školy.

Celý večer probíhá velice příjemně a zvláště prvňáci a pátáci a jejich rodiče na něj budou jistě dlouho vzpomínat.

Markéta Vachulová

Příloha 11 Ukázka ze stránky třídy na webových stránkách školy

(Z důvodu zachování anonymity byla v textu vymazána jména rodičů)

6. 2. 2013

Milí rodiče,

školní rok utíká velmi rychle! Pololetní hodnocení je za námi a já se neubráním, vlídným známám.

Hodnocení v sešitech nám však postupně začíná ukazovat i mezery ve znalostech některých žáků a mělo by být pro Vás signálem k procvičování. V sešitech jste zatím nerozeznali samostatnou práci od práce ve skupině nebo od společné práce s vysvětlováním učiva, v tomto pololetí se naučíme práci v sešitech postupně označovat. Chyby za společnou práci budou hodnoceny přísně – každá chyba při společné práci do sešitu sníží o stupeň výslednou známku.

V deníčku u matematiky a českého jazyka je hodnocení rozděleno na práci ve skupině, samostatnou práci a práci v hodině. Hodnocení za „práci v hodině“ Vám má podat informaci, jak Vaše děti v hodině pracovaly. „Práce v hodině“ odráží spíše chování žáka, jeho snahu a aktivitu, v malé míře i znalosti, kolonka „samostatná práce“ zahrnuje především znalosti. Kolonku „práce ve skupině“ zatím používáme nejméně, známky v této kolonce by měly vystihovat ochotu Vašich dětí spolupracovat s ostatními a míru jejich zapojení do práce skupiny.

Jsem velmi ráda, že Vám mohu opět poděkovat za přisuny papírových kapesníků, šťávy a za další obrovský kus práce ve třídě. Díky ...ovým máme pod dřevěným patrem osvětlení a díky paní ... a panu ... nám vzadu visí nástěnky na naše práce a u dřezu je namontována polička na mýdlo a houbičky.

Občas se mi stane, že si s dětmi nerozdáme správný sešit na úkol nebo učebnici, která je k úkolu zapotřebí. Jindy zapomenu dětem úkol napsat. Jestliže taková situace nastane, můžete zůstat klidní, zaručeně ji následující den vyřešíme. Pokud by však nejasnosti v úkolech přetrvávaly, raději se se mnou spojte.

S pozdravem (jméno třídní učitelky)

Příloha 12 Ukázka ze školního časopisu

Ukázka článku týkajícího se rodičů konkrétní třídy ze školního časopisu:

Hurá do opery!

Projekt „Hurá do opery!“ je kulturně výchovná akce ve třech cyklech určená žákům I. stupně ZŠ. Jde o doprovodný program k výuce hudební výchovy, který seznamuje zábavnou formou děti s vážnou hudbou a vychovává z nich budoucí posluchače a diváky. Projekt je realizován v budově Státní opery Praha od roku 2007. Každé jednotlivé setkání tvoří dvě ukázky oper. Celá procházka operou zahrnuje seznámení s dějem, kulisami, přípravou operního představení a hraje se v kostýmech za klavírního doprovodu.

Na programu jsou opery:

české – Prodaná nevěsta a Rusalka
německé - Kouzelná flétna a Orfeus
italské – Lazebník sevillský a La Traviata
francouzské – Faust a Markétka a Carmen

Děti se také seznámí s tím, jak se dělá balet: baletní rozcvička, příprava na představení a ukázky z představení v kostýmech. Projekt je zakončen dopoledním představením celé opery nebo baletu v historické budově Státní opery. Naše škola se této akce úspěšně účastní třetím rokem.

Příloha 13 Ukázka informací pro rodiče z webových stránek školy

Lyžařský kurz Dolní Mísečky, 3. třídy 25.2. -2. 3. 2013

Pondělí 25.2.

Posíláme první pozdrav z našeho pobytu v Krkonoších! Cesta proběhla dobře, na místo jsme dorazili akorát na oběd. Výborně jsme se najedli (polévka, kuře s bramborovou kaší) a mezitím nám pan správce přivezl batohy. Po jídle jsme se šli ubytovat do našich pokojů. Pokoje jsou pěkné, čisté a vyhřáté. Hned po vybalení a zabydlení jsme se sešli ve společenské místnosti, kde nás paní učitelka zasvětila do celotýdenní hry "Po stopách Krakonoše". Vyluštili jsme Krakonošovu stopu, zaposlouchali se do sojčina křiku a hledali její vzkaz. Podle sojčina pokynu jsme se rozdělili do družstev a každé družstvo si založilo deník. Už se těšíme na zítřek!

Úterý 26.2.

Haló haló! Zpravodajská služba paní Sojky posílá další informace o našem pobytu na krkonošské chatě Vega! Den nám pěkně začíná. Už od rána svítí sluníčko a po dobré snídani se vydáváme na svah už rozdělení do družstev (Krkonoš, Anče, Kuba, Hajnej, Trautenberg). Pěkně si lyžujeme a po vydatném obědě a polední pauze odcházíme zase na svah. Počasí nám přeje, sluníčko nepřestává svítit. Pěkně vysportovaní se vracíme na chatu na svačinku. Na pokojích pak posloucháme pokřik sojky, která nás svolává k další Krakonošově zprávě! "Okolo chaty chodí Krakonoš. Odhalte jeho stopu a zakreslete ji do deníku". Tak jdeme na to! Po výborné večeři (buchtičky s krémem) ještě společné psaní a čtení deníku a pak už hajdy na kutě. Dnešní den jsme si zase bezva užili.

Středa 27.2.

Dnes jsme byli lyžovat jen dopoledne, protože byl odpočinkový den. Potom nás čekal moc dobrý oběd. Po poledním klidu jsme po sojčím zavolání dostali za úkol postavit ze sněhu Krakonoše. Zapojili se i naši instruktoři a postavili jednoho pěkného před chalupou. Po odpoledním klidu jsme šli bobovat. Bobovaly s námi i paní učitelky. Jezdily s námi na lopatách a sjížděly s námi naše dráhy, které jsme sami ujezdili. Byla to legrace. To byl asi nejlepší zážitek z dnešního dne!

Příloha 14 Ukázka ze žákovské knížky ze ZŠ Lyčkovo náměstí

Setkání učitel – rodič – žák		Smysluplná škola
Sebehodnocení žáka 1. čtvrtletí – podklad pro konzultace:		
1. Popiš svoje chování ke spolužákům a k učitelům.		
2. Jakým způsobem se připravuješ na vyučování a kolik ti příprava zabere času?		
3. Na kolik procent svých možností ve škole pracuješ?		
Plán osobního rozvoje žáka:		
Podpis třídního učitele:	Podpis žáka:	Podpis rodičů:
Sebehodnocení žáka 3. čtvrtletí – podklad pro konzultace:		
1. Popiš svoje chování ke spolužákům a k učitelům.		
2. Jakým způsobem se připravuješ na vyučování a kolik ti příprava zabere času?		
3. Na kolik procent svých možností ve škole pracuješ?		
Plán osobního rozvoje žáka:		
Podpis třídního učitele:	Podpis žáka:	Podpis rodičů:

Příloha 15 Plán rozhovoru s učiteli

Oblast	Podoblasti	Návrhy otázek
Úvod a souhlas	ústní souhlas s využitím materiálu pro účely diplomové práce	<i>Souhlasíte s tím, aby byl tento rozhovor nahráván a aby byl použit pro účely diplomové práce?</i>
Sjednocení pojmů a evokace oblasti komunikace s rodiči	komunikace s rodiči obsahy komunikace (z pohledu učitele)	<i>Co si představíte pod komunikací s rodiči? Co je pro Vás obsahem komunikace s rodiči?</i>
Popis struktury komunikace s rodiči	struktura komunikace formy komunikace	<i>Jak byste popsal celou strukturu komunikace s rodiči Vašich žáků? Celé pole, kde se s nimi setkáváte (osobní i jinými formami). Jak často tuto formu využíváte?</i>
Formy komunikace	Z jakých forem volil? Jak se o nich dozvěděl? Jaké a proč nevyužil?	<i>Odkud jste čerpal informace o možných formách komunikace? Bylo pro Vás zdrojem informací v této oblasti například vzdělávání? Byla pro Vás zdrojem i literatura? Četl jste nějaké knihy na toto téma?</i>
Faktory ovlivňující výběr forem komunikace	škola <ul style="list-style-type: none"> • ŠVP • vedení školy • kolegové • obecnější vzdělávací program (Začít spolu...) • jiné aktivity školy (Rodiče vítáni) osobní zkušenosti profesní zkušenosti osobní zkušenosti obsahy – očekávání <ul style="list-style-type: none"> • učitele • rodičů časová náročnost	<i>Ve ŠVP má každá škola povinně i kapitolu týkající se spolupráce školy s rodiči žáků – ovlivnil vás ŠVP ve volbě forem komunikace? Máte společnou strategii v komunikaci s ostatními učiteli? Ovlivňuje Vás ve volbě forem komunikace vedení Vaší školy? ... Co myslíte, že rodiče od komunikace s Vámi očekávají? Přizpůsobujete podle toho formy komunikace? Je pro vás důležitá časová náročnost jednotlivých forem? Co Vás ovlivňovalo nejvíce?</i>

Doporučení pro přípravu učitelů	vzdělávání literatura	<i>Bylo pro Vás na počátku těžké nastavit svou strukturu komunikace? Co by Vám v tomto směru pomohlo? Co by mohlo pomoci dalším – budoucím – učitelům?</i>
Závěr	prostor pro další témata	<i>Napadá Vás ještě něco, co jsme neprobrali? Čeho jsme se nedotkli? Připadá Vám důležité ještě něco říci?</i>
Poděkování		<i>Děkuji Vám za rozhovor!</i>

Příloha 16 Otázky strukturovaného rozhovoru pro vedoucí pracovníky škol

- Spadá podle Vás volba forem komunikace s rodiči do kompetencí jednotlivých třídních učitelů, nebo by škola měla mít jednotnou strategii?
- Existují nějaké formy komunikace s rodiči, které jako vedení školy doporučujete učitelům nebo které jsou povinné? Jaké?
- Existují naopak nějaké formy komunikace, které se ve škole z pohledu vedení školy užívat nemají či nesmí? Jaké?

Příloha 17 Otázky strukturovaného rozhovoru pro rodiče žáků

- Jaké formy komunikace využívá třídní učitel/ka vašeho dítěte? (formami myslíme například třídní schůzky, konzultační hodiny, sešitky atp.)
- Uvítali byste nějakou další formu komunikace nebo nějakou jinou změnu v této oblasti?
- Ptal/a se Vás třídní učitel/ka vašeho dítěte, jaké formy komunikace bystě si přáli využívat? Ptal/a se Vás na souhlas s nabízenými formami komunikace?

Příloha 18 Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce

**Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1**

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce před její obhajobou

Závěrečná práce:

Druh práce	
Název práce	
Autor práce	

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Jsem si vědom/a, že pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny dané práce lze pouze na své náklady a že úhrada nákladů za kopírování, resp. tisk jedné strany formátu A4 černobíle byla stanovena na 5 Kč.

V Praze dne .....

Jméno a příjmení žadatele	
Adresa trvalého bydliště	

_____
podpis žadatele

Příloha 19 Evidenční list

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				